

ADALET

Qurucusu:
Adil Minbaşiyev

Gündəlik hüquq qəzeti

Qəzet 1990-cı ilin
iyulundan çıxır

№ 53 (5885) 22 may 2021-ci il

Qiyməti 30 qəpik

İlham Əliyev: "Azad olunmuş şəhərlərin baş planları hazırlanıb"

"Sizin bildiyiniz kimi, həm BP, həm də Azərbaycan bərpa olunan enerji mənbələri üzərində fəal çalışırlar. Bu yaxınlarda nazirimiz mənə məlumat verib ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə günəş enerjisinin istehsalına investisiya yatırmaq planı var".

Bu fikirləri Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev mayın 21-də Böyük Britaniyanın ixracat naziri Qraham Styuartı qəbul edərkən deyib.

"Xüsusilə Qarabağın işğaldan azad olunmuş ərazilərini "yaşıl zona" və "ağıllı şəhər" elan etdiyimizi nəzərə alsaq, bu, bizim üçün çox faydalı olacaqdır. Eyni zamanda, qeyd etmək istəyirəm ki, işğaldan azad olun-

muş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası istiqamətində bizimlə işləmək üçün ilk əcnəbi şirkətlər sırasında Britaniya şirkətlərini də tərəfdaşlarımız qismində dəvət etmişik və bu proses artıq başlayıb. Artıq şəhərlərin baş planları hazırlanmışdır və biz çox fəal fəal çalışırıq.

Biz dost ölkə olan Britaniya şirkətləri ilə əməkdaşlığı genişləndirmək istəyirik. Əminəm ki, komissiyanın iclası zamanı bu məsələ də müzakirə olunacaqdır. Beləliklə, bizim ikitərəfli əməkdaşlığımızın həqiqətən də geniş gündəliyi var. Bir daha Azərbaycana xoş gəlmisiniz", - dövlət başçısı bildirib.

Mehriban Əliyevadan Ümumdünya Mədəni Müxtəliflik Günü ilə bağlı paylaşım

Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva özünün "Instagram" hesabında 21 may - Dialoq və inkişaf naminə Ümumdünya Mədəni Müxtəliflik Günü ilə bağlı paylaşım edib.

Paylaşımında deyilir:

"Bu gün 21 may - Dialoq və inkişaf naminə Ümumdünya Mədəni Müxtəliflik Günüdür. Bu gün dünya xalqlarına bir-birini daha yaxşı anlamağı və başqa millətlərin dəyərlərinə hörmət etməyi öyrənmək imkanı verir. Məhz humanitar əməkdaşlıq, mədəniyyətlərarası əlaqələr, başqa mədəniyyətin qavranılması, onu anlamaq, mahiyyətinə varmaq, kömək etmək cəhdləri müasir dünyamızın tez-tez üzleşdiyi ksenofobiya və terrorizm kimi neqativ hallara qarşı mübarizədə çox mühüm silahdır. Mən dünyanın bütün xalqlarına səmimi-qəlbədən möhkəm cansağlığı və xoşbəxtlik, bütün ölkələrə firavanlıq, sülh, əmin-amanlıq və təhlükəsizlik arzulayıram!"

Spiker: "Bu sənəd Avropa İttifaqının siyasətini əks etdirmir"

Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova Avropa Parlamentinin Ermənistanın xeyrinə qəbul etdiyi qətnaməyə münasibət bildirib. S.Qafarova parlamentin iclasında çıxışı zamanı bildirib ki, həmin qətnamə Azərbaycan üçün heç bir əhəmiyyət kəsb etmir və o kağız parçasından başqa bir şey deyil: "Bu sənəd Avropa İttifaqının siyasətini əks etdirmir".

Qeyd edək ki, Avropa Parlamenti Azərbaycanda saxlanılan erməni terrorçuları hərbi əsir kimi qələmə verib.

Sabiq icra başçısının oğlu Qara gölün ermənilərə "satılması" iddialarına cavab verdi...

Bax: səh.5

Dünya şöhrətli rəssam Tahir Salahov vəfat etdi

Azərbaycanın dünya şöhrətli rəssamı, fırçası ilə hər kəsi heyrətə gətirən dahi Tahir Salahov Haqqa qovuşdu. Məkanı Cənnət olsun! Allah rəhmət eləsin!

Mövlud Çavuşoğlu: "Hər zaman qardaş Azərbaycanın yanında olduq və olacağıq"

"Xüsusilə bir millət iki dövlət deyirik. Hər zaman qardaş Azərbaycanın yanında olduq və olacağıq".

"Anadolu" agentliyinin məlumatına görə, bunu Türkiyənin xarici işlər naziri Mövlud Çavuşoğlu Nyu-Yorkda erməni terrorçuları tərəfindən qətlə yetirilən türkiyəli diplomatlara həsr olunmuş "Şəhid diplomatlar" sərgisinin açılış mərasimində deyib.

Qarabağ müharibəsi dövründə "Azərbaycan tək deyil, türk milləti və dövləti hər zaman yanındadır" dediklərini xatırladan Çavuşoğlu iki ölkənin haqlı mübarizəsini birlikdə davam edəcəklərini vurğulayıb.

Milli Məclisin növbədənəkar sessiyası keçiriləcək

Bununla bağlı qanunvericiliyin tələbinə uyğun olaraq müərciət olunub.

Qeyd edək ki, səlahiyyəti dövründə Milli Məclis ildə iki dəfə - iyul ayının 15-dən avqust ayının 30-dək və yanvar ayının 1-dən 15-dək tətillə buraxılır. Tətil dövründə Milli Məclisin növbədənəkar sessiyası çağırıldıqda Milli Məclisin tətillə növbədənəkar sessiyanın keçirildiyi müddətə dayandırılır və Milli Məclisin deputatları həmin müddətə məzuniyyətdən geri çağırılırlar. Milli Məclisin Sədri Milli Məclisin 42 deputatının tələbi əsasında Milli Məclisin növbədənəkar sessiyasını çağırır.

Koronavirusa 406 nəfər yoluxub, 11 nəfər vəfat edib

Azərbaycan Respublikasında koronavirus (COVID-19) infeksiyasına 406 yeni yoluxma faktı qeydə alınıb, 769 nəfər müalicə olunaraq sağalıb.

Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargahdan ADALET.AZ-a verilən məlumata görə, COVID-19 üçün götürülən analiz nümunələri müsbət çıxmış 11 nəfər vəfat edib. İndiyədək ölkədə ümumilikdə 331 883 nəfərin koronavirus infeksiyasına yoluxması faktı müəyyən edilib, onlardan 319 271 nəfər müalicə olunaraq sağalıb, 4 839 nəfər vəfat edib, aktiv xəstə sayı 7773 nəfərdir.

Son sutka ərzində yeni yoluxma hallarının müəyyənəşdirilməsi ilə əlaqədar 10 009, ötən müddət ərzində isə ümumilikdə 3 435 192 test aparılıb.

GÜNÜN LƏTİFƏSİ

Bir məclisdə bir nəfər boşboğaz yalançı camaata fürsət verməyib elə özü danışır. O qədər deyir ki, hamı tənqə gəlir.

Mollanı da yuxu basdığı üçün bir tərəfə çəkilib başlayır əsnəməyə. Axırda məclisdəkilərdən biri bu danışan adamın səsinə kəsmək məqsədilə Mollaya deyir:

- Molla, sənə nə olub? Bu gecə heç ağzını açmırsan...

Molla bir də əsnəyib deyir:

- Əksinə. Bu gecə heç mənim ağzım yumulmayıb. Elə əsnəyirəm ki, az qalır çənəm çıxsin.

İlham Əliyev britaniyalı naziri qəbul etdi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev mayın 21-də Böyük Britaniyanın ixracat naziri Qrem Stüartı qəbul edib.

Adalet.az xəbər verir ki, britaniyalı naziri salamlayan Prezident İlham Əliyev deyib:

"Əminəm ki, komissiyanın gündəliyi çox genişdir, çünki siz birlikdə çoxlu işlər görməlisiniz. Əminəm ki, sizin səfəriniz planlarımızın icrasında və yeni tədbirlərin planlaşdırılmasında çox önəmli bir addım olacaqdır. Əlbəttə ki, səfər uğurla inkişaf edən ikitərəfli əlaqələrimizi hətta daha da gücləndirəcəkdir. Sizin bildiyiniz kimi, mən dəfələrlə Birləşmiş Krallıqda olmuşam. Sonuncu səfərim üç il bundan əvvəl təsadüf edib. Onda o vaxtki Baş nazir xanım Mey ilə görüşmüşdüm və çox yaxşı müzakirəmiz olmuşdur. Bundan sonra pandemiyaya baxmayaraq münasibətlər çox fəal fazada idi. Beləliklə, bu ilin fevral ayında biz nazir xanım Mortonu qəbul etdik. Onunla da yaxşı söhbətimiz oldu. İndi siz səfər edirsiniz. Bütün bunlar çox fəal siyasi dialoqu və iqtisadi sahədə böyük perspektivləri nümayiş etdirir.

Sizin Azərbaycana gəlişinizdən əvvəl məlumatlara nəzər saldım və gördüm ki, Birləşmiş Krallıqdan Azərbaycana 30 milyard dollardan çox investisiya yatırılıb. Bu, həqiqətən də çoxdur. Bu, bizim inkişafımıza kömək edib. Bu, bizə nəinki təkəneft və qaz sənayesini inkişaf etdirməyə kömək edir, eyni zamanda, ümumi inkişafımıza kömək edir. Çünki, bu investisiya bizim büdcəmizə daxil olan və qeyri-neft sahələrinə təkrar investisiya kimi yatırdığımız gəlirlərə gətirib çıxarmışdır. Bu gün əməkdaşlıq çox fəal şəkildə davam edir. BP 30 il ərzində və ən azından bundan sonra da 30 il ərzində bizim strateji tərəfdaşımızdır, çünki yeni perspektivlər var, yeni müqavilələr imzalanıb.

Sizin bildiyiniz kimi, həm BP, həm də Azərbaycan bərpə olunan enerji mənbələri üzərində fəal çalışırlar. Bu yaxınlarda nazirimiz mənə məlumat verib ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə günəş enerjisinin istehsalına investisiya yatırmaq planı var. Xüsusilə Qarabağın işğaldan azad olunmuş ərazilərini "yaşıl zona" və "ağıllı şəhər" elan etdiyimizi nəzərə alsaq, bu, bizim üçün çox faydalı olacaqdır. Eyni zamanda, qeyd etmək istəyirəm ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası istiqamətində bizimlə işləmək üçün ilk əcnəbi şirkətlər sırasında Britaniya şirkətlərini də tərəfdaşlarımız qismində dəvət etmişik və bu proses artıq başlayıb. Artıq şəhərlərin baş planları hazırlanmışdır və biz çox fəal fazadayıq. Biz dost ölkə olan Britaniya şirkətləri ilə əməkdaşlığı genişləndirmək istəyirik. Əminəm ki, komissiyanın iclası zamanı bu məsələ də müzakirə olunacaqdır. Beləliklə, bizim ikitərəfli əməkdaşlığımızın həqiqətən də geniş gündəliyi var. Bir daha Azərbaycana xoş gəlmisiniz".

Böyük Britaniyanın ixracat naziri Qrem Stüart deyib:

"Zati-aliləri, mənə səmimi qarşılıqlığınız üçün, çox sağ olun. Burada olmaq çox xoşdur. Birləşmiş Krallıq, Sizin də bildiyiniz kimi, Azərbaycanın uzunmüddətli tərəfdaşdır və ölkənin suverenliyini, müstəqilliyini müdafiə edir. Biz bu uzun illər ərzində Azərbaycanın tərəfdaşı olmaqdan məmnunluq və şərəf hissi duyuruq. Biz, həmçinin bir çox məsələlər maraqlandırır. Lakin, mən bunlardan ikisini seçərdim. Birincisi, Birləşmiş Krallığın da sadıq olduğu, Sizin daha da yaşıl və dayanıqlı gələcəyə dair baxışınızdır. Hesab edirəm ki, Azərbaycanın nəinki təkəneft və qaz iqtisadiyyatına malik olan ölkə, eləcə də, gələcəyi düşünən və uzunmüddətli perspektivdə strateji planlar quran bir ölkə olmasını təmin etmək Sizin baxışınıza uyğundur. Çünki, gələcək daha da yaşıl olacaq, qlobal investisiyalar bu sahəyə yatırılacaq və münasibətlərimizi dərinləşdirmək üçün fürsət olacaq. Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, BP strateji tərəfdaşınızdır, orada böyük imkanlar var. Düzgün siyasət və tədbirlər müəyyənləşdirməklə, Sizin ölkənizi üçün uzunmüddətli mirasınız ondan ibarətdir ki, Siz ölkənizi neft və qaz əsasında qurub inkişaf etdirmisiniz, lakin, eyni zamanda, gələcəyə də baxırsınız".

Azərbaycanda bir sıra məhkəmələrə hakimlər təyin olunub

Milli Məclisin plenar iclasında müzakirəyə çıxarılan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında qərar layihəsinə əsasən, aşağıdakı şəxslər Ali Məhkəmənin hakimi təyin edilib: Dadaşov İlqar Ağadadaş oğlu; Əhmədov Əhməd Abbas oğlu; Əliyev Ələsgər Əliabbas oğlu; Kərimov Fərhad Abdulkərim oğlu; Mövsümov Nazim Rasim oğlu; Nağıyev İman Məmməd oğlu; Rəcəbov İlkin Əbülfəz oğlu; Kərimov Səyyad Əli oğlu.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında qərar layihəsinə əsasən, aşağıdakı şəxslər Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi hakimləri təyin olunub: Allahverdiyev Əli Kərim oğlu; Kuimova Vera Gennadiyevna; Qurbanov Yusif Əli Süleyman oğlu.

"Bakı Apellyasiya Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında" qərar layihəsinə əsasən, aşağıdakı şəxslər Bakı Apellyasiya Məhkəməsi hakimləri təyin edilib: Həmidov Həmid Üzeyir oğlu; Hüseynov Azər Soltanhəmid oğlu; Tağızadə Mirzə Nəsim oğlu; Babayev Zeki Baba oğlu; Bəktəşi Səadət İnayyət qızı; Əkbərov Mübariz Dost-

məmməd oğlu; İbrahimli İbrahim Adil oğlu.

"Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi hakimlərinin təyin və azad edilməsi haqqında" qərar layihəsinə əsasən, aşağıdakı şəxslər Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi hakimləri təyin edilib: Salman Bilal oğlu Hüseynov; Mirbəhəddin Mirda-

"Şəki Apellyasiya Məhkəməsi hakimlərinin təyin və azad edilməsi haqqında" qərar layihəsinə əsasən, Nuru Quliyev vəzifəsi dəyişdirilərək Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi təyin edilib.

Həmçinin, qərar layihəsinə görə, Rafail Əyyub oğlu Əliyev vəzifəsinin dəyiş-

mət oğlu Hüseynov. Eyni zamanda qərar layihəsinə görə, Tapdıq Şükür oğlu Mahmudov vəzifəsinin dəyişdirilməsi ilə əlaqədar Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən azad edilib.

"Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında" qərar layihəsinə əsasən, aşağıdakı şəxslər Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri təyin olunub: İlqar Kamal oğlu Dəmirov; Ağayev Rəşadət Əhməd oğlu; Paşayev Tofiq Temir oğlu.

dirilməsi ilə əlaqədar Şəki Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən azad edilib.

"Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında" qərar layihəsinə əsasən, aşağıdakı şəxslər Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri təyin olunub: Vəli Əsgər oğlu Abdullayev; Allahyarov Zaur Mirzəğa oğlu; Bağırov Məhəmməd Ənvər oğlu; Mayılov Samir İlham oğlu.

Qərar layihələri səsə qoyularaq bir oxunuşda qəbul edilib.

Deputat: "Bəzi dövlətlər Azərbaycanın zəfərini həzm edə bilmir"

"Azərbaycana qarşı bir sıra dövlətlərin qeyri-konstruktiv yanaşmasının şahidi olurduq". Bu fikri parlamentin tribunasından deputat Vahid Əhmədov səsləndirib.

O bildirib ki, Azərbaycanın 44 günlük zəfərini bir sıra dövlətlər həzm edə bilmir: "Bunun heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Dünən Prezident İlham Əliyev bu məsələlərə aydınlıq gətirdi. Zəngəzur dəhlizinin dekabr ayına qədər istifadə-

xundu. ABŞ-dan silah alınması məsələsindən bəhs etdi. Əminəm ki, Dövlət Departamenti bunu nəzərə alacaq.

Ancaq son vaxtlar Fransa dövləti və birbaşa dövlətin başçısı açıq-aydın Ermənistanı dəstək verir, öz ətrafına müəyyən dövlətləri də qoşmağa çalışır. İstəyirlər ki, bu prosesi əksinə çevirsinlər. Buna baxmayaraq 9 noyabr bəyanatının bütün maddələri yerinə yetirilir".

Deputat Sabir Rüstəmxanlı jurnalist Niyaz Niftiyevlə bağlı Milli Məclisdə məsələ qaldırıb. Parlamentin plenar iclasında çıxış edən deputat tanınmış jurnalistin həbsdə saxlanmasına etiraz edib:

"Niyaz Niftiyev tanınmış jurnalistdir. Dəfələrlə mükafatlandırılıb. Prezident tərəfindən təltif edilib. Sonradan səhv edib, bələdiyyə üzvü, daha sonra bələdiyyə sədri seçilib. Qısa müddət keçdi, rüşvət aldığı iddia edilib.

O jurnalist 1 il 3 aydır həbsdədir, xəstə anası var.

Sabir Rüstəmxanlı: "Hökm verilməyibsə, onu niyə həbsdə saxlayırsınız?"

Hökm verilməyibsə, onu niyə həbsdə saxlayırsınız?"

Xatırladaq ki, Binəqədi qəsəbə bələdiyyəsinin keçmiş sədri, jurnalist Niyaz Niftiyev haqqında Cinayət Məcəlləsinin 320.1-ci (Rəsmi sənədləri, dövlət təltiflərini, möhürləri, ştapları, blankları saxtalaşdırma, qanunsuz hazırlama, satma və ya saxta sənədlərdən istifadə etmə) və 139-1.1-ci (epidemiya əleyhinə və karantin rejimlərinin pozulması) maddələri ilə cinayət işi

açılıb. Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsində Niyaz Niftiyev

Deputat: "Hakimlər mütaliəni artırmalıdır"

Bu fikri Milli Məclisin dünən keçirilən iclasında deputat Ziyafət Əsgərov deyib. O bildirib ki, məcəllələrimizdə iki mühüm cəhət var. Məhkəmənin çıxardığı hökm yaxud qətnamə ədalətli və qanuni olmalıdır: "Bizdə isə hökm bəzən qanuni olur, ədalətli olmur, bəzən də əksinə. Mən deyirəm ki, bizim hakimlər mütaliəni artırırlar. Çünki biz hazırda Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinin yurisdiksiyasına daxilik.

AHİM İnsan hüquqları və azadlıqları ilə bağlı konvensiyaya əsas götürür. Ona görə mütaliə əsasdır".

"Bəzi rayonlar birləşdirilsin"

Bu təklifi deputat Fazil Mustafə səsləndirib. Parlamentdə çıxışı zamanı deputat təklifini belə əsaslandıraraq ki, "Qarabağ sa-

vaşında əldə etdiyimiz möhtəşəm qələbədən sonra bir sıra zəruri infrastruktur layihələri ilə bağlı addımlar atılır.

Amma əsas məsələ struktur dəyişikliyi ilə bağlı addım atılmasıdır. Buna indi başlamalıyıq. Bir sıra rayonları birləşdirməliyik. Qarabağla bərabər, digər rayonlarda da buna gedilməlidir. İlk olaraq, buna Bakıdan başlamalıyıq. Məmurların sayı azaldılmalıdır. Rayonlarda bələdiyyələrin səlahiyyəti artırılmalıdır".

Hazırladı: Nicat Novruzoglu

Əli Mahmud: Tarixi şəhərin yeni növrağı hələ irəlidedir...

Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilən Şuşa şəhəri hələ ötən əsrin 70-80-ci illərində böyük qayğı ilə əhatə olunmuşdu. Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev respublikaya rəhbərlik etdiyi dövrdə Azərbaycan KP MK və Nazirlər Sovetinin "Şuşa şəhərində kurort kompleksini daha da inkişaf etdirmək tədbirləri haqqında" birgə qərarı var idi. Həmin qərarla Şuşadan olan görkəmli şəxsiyyətlərin ev-muzeylərinin, xalça muzeyinin yaradılması, Molla Pənah Vaqifin məqbərəsinin tikintisi, abadlıq işləri üçün ayrılan vəsaitin hər il əhəmiyyətli dərəcədə artırılması, Şuşa Dram Teatrının yaradılması, Qarabağ İpək Kombinatının və Bakı Radio Zavodunun filiallarının açılması, turist bazasının və yeni məktəblərin tikintisi nəzərdə tutulurdu. Həmin qərardan sonra Şuşanın qorunması, bərpa və inkişafı sahəsində bir sıra vacib tədbirlər görüldü, bərpa idarəsi yaradıldı. Cıdır düzündə Molla Pənah Vaqifin qəbri üzərində ağ mərmərdən möhtəşəm məqbərə ucaldıldı. Kurort şəhərinə mineral su xətti çəkildi. Müalicə, sağlamlıq, maarif-mədəniyyət ocaqlarının tikintisi sürətləndirildi. Cıdır düzü, Topxana kanat yolunun layihəsinin hazırlanması gündəmə gəldi.

Aramsız yağan qar, Şuşaya o qədr də xas olmayan güclü külək sanki onlara təsir etmirdi. Hamı səbirsizliklə məqbərənin üstündəki qardan seçilməyən ipək örtüyün açılmasını şahidlik etmək istəyirdi. Nəhayət, həmin an gəlib çatdı. Ulu öndər qırmızı lenti kəsdi, toplaşanların gur alqış sədaları ətrafa yayıldı. Şuşanın daha bir əzəmət zirvəsi mərasimə toplaşanların qəlbini fəxarət hissi ilə doldurdu.

Abidənin tontənəli açılış mərasimində ümummilli liderin və Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli simaları olan İsmayıl Sıxlı, Mirzə İbrahimov, Süleyman Rüstəm, Xəlil Rza, Söhrab Tahir, Nəbi Xəzri, Məmməd Araz, Anar, Bəxtiyar Vahabzadə, Cabir Novruz, Nəriman Həsənzadə, Sabir Rüstəmxanlı kimi tanınmış şair və yazıçıları ilə eyni tribunadan çıxış edəcəyimi əvvəlcədən bildiyimə görə həyəcanımı gizlədə bilmirdim. Lakin tədbir iştirakçıları qarşısındakı çıxışım, oxuduğum şeir hər zaman hörmət və qayğı gördüyüm Şuşa camaatı və toplaşanlar tərəfindən rəğbətlə qarşılandığına görə çox məmnun oldum. Həmin gün dahi şəxsiyyətin "Poeziya evi"nin açılışında iştirakı Şuşa, ümumən Qarabağ ədəbi mühitinə böyük diqqət və qayğının təzahürü idi. Yazıcı və şairlərin bir qrupu Heydər Əliyevlə birlikdə "Poeziya evi"ne daxil oldular. Onlara qədim Şuşanın ədəbi mühiti, rəhbərlik etdiyim "Vaqif çeşməsi", "Qönçələr" ədəbi birlikləri və qədim Mamayı məscidində yeni fəaliyyətə başlayan "Poeziya evi" ilə əlaqədar arzu və istəklərimiz, planlarımız barədə məlumat verdim. Şuşada "Vaqif poeziya günləri" keçirilməsi barədə verdiyim təklifi Ulu öndərin xoşuna gəldi və özünü yazıçılara tutub dedi: "İsmayıl, Mirzə, Bəxtiyar, Anar, eşitdinizmi bu cavan oğlanın təklifi? Yayda Cıdır düzündə, açıq havada "Vaqif poeziya bayramı" keçirərik, söz verirəm, mən özüm də həmin bayramda iştirak edəcəyəm".

Cıdır düzündə Molla Pənah Vaqifin uyuduğu məzarın üstündə 25 metr

hündürlükdə, ağ mərmərdən ucaldılmış məqbərə öz özəməti ilə hamını heyran qoymuşdu. Ulu öndərin ailə üzvləri ilə Şuşaya gəlişi şuşalıların qəlbində böyük sevinc və sevgi hissi oyatmışdı. Havanın sərtliyinə baxmayaraq, ağsaqqallar, ağbircəklər, ziyalılar, məktəblilər, hətta azyaşlılar da məqbərənin önünə toplaşmışdı. Tədbirdə iştirak etmək üçün Ağdam, Ləçin, Kəlbəcər, Ağcabədi, Tərtər, Bərdə, Füzuli və Qubadlıdan da çoxlu qonaqlar gəlmişdi.

Heydər Əliyevin mənim təklifimə dərhal və müsbət reaksiya verməsi dövsüz gəlib həmin tədbirdə iştirak edən daşnak xislətli erməni şairi Qurqen Qabrielyanı əməlli-başlı sarsıtmışdı.

O, çətinliklə özünü toparlayıb: "Yoldaş Əliyev, Stepanakertdə də (Xankəndində) Ovanes Tumanyanın poeziya bayramını keçirsək, yaxşı olar", - dedi. Heydər Əliyev əlini yeləyərək, qətiyyətlə və sərt şəkildə cavab verdi: "Söhbət "Vaqif poeziya günləri"ndən gedir", - dedi. Qurqen Qabrielyan peysərinə qədər qızardı və bir daha danışmadı.

Onu deyim ki, Cıdır düzündə "Vaqif poeziya günləri" keçirilməsi barədə təklifi Heydər Əliyevin razılıqla qarşılaması və elə oradaca Yazıçılar Birliyinin rəhbərliyinə bu barədə tapşırıq verməsi 1982-ci ilin yayından başlayaraq, hər il Şuşada həmin tədbirin keçirilməsi ənənə halını aldı. Lakin Heydər Əliyevin Moskvada Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsinə dəvət olunması onun Şuşa ilə əlaqədar bir çox planlarını yarımqıç qoydu..."

Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müqəddəs Qarabağ torpağının işğalçılardan azad edilərək bu torpağın əbədi və əzəli sahiblərinə qaytarılması Şuşa ilə bağlı arzuların yenidən çiçəklənməsinə səbəb olub. Şair-publisist deyib: "Ötən il 44 gün davam edən Vətən Müharibəsində xalqımızın öldürüldüyü möhtəşəm Zəfər dünya hərbi tarixində yeni səhifə açan misilsiz qələbə olmaqla yanaşı, həm də ata vəsiyyətinə əməl olunması, ata arzusunun həyata keçirilməsi nümunəsidir. Bu, eyni zamanda, vədə sədaqətin, sözü bütövlüylə, qətiyyətin, mətinliyin, xalqına, dövlətinə, millətinə sonsuz sevginin ifadəsidir. Bu il yanvarın 14-də və ondan sonra Prezident İlham Əliyevin ailə üzvləri ilə birgə Şuşaya səfərləri, orada başlanılan böyük abadlıq və quruculuq işləri çox böyük mətləblərdən xəbər verir. Onun böyük qürur hissi ilə söylədiyi bu sözlər qəlbimizi iftixar hissi ilə doldurdu: "Burada müqəddəs bayrağın altında, qəhrəman hərbiçilərin önündə deyirəm ki, biz bu torpaqlarda əbədi yaşayacağıq! Biz Şuşanı və dağıdılmış bütün başqa şəhər və kəndlərimizi bərpa edəcəyik. Dağıdılmış bütün abidələrimizi bərpa edəcəyik".

Şuşanın Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzi elan edilməsi, burada aparılan bərpa, tikinti, abadlıq və quruculuq işləri tarixi şəhərin yeni növrağından soraq verir. "Xarı bülbül" festivalının bu günlərdə Azərbaycanda yaşayan bütün xalqların və etnik qrupların iştirakı, bu misli görülməmiş əzəmətli tədbirin dostların sevinc, fərəh təntənəsinə, düşmənlərin məğlubiyyət, yas mərasiminə çevrilməsi Azərbaycan xalqının tarixinə qızıl həflərlə yazıldı. Bundan əlavə, çox hörmətli möhtərəm prezidentimizin rəhbərliyi ilə "Vaqif poeziya günləri"nin keçirilməsi üçün görülən hazırlıq həmin növrağın ilk əlamətləridir.

"Azertac"
7 may 2021

İradə TUNCAV

Yaşillıq gizlədir xarabalığı...

Quzanlıyı görmüsünüz? Kimin oralarda işi olubsa, ya da savaş vaxtı oralara köç etməyə məcbur olubsa, təbii ki, görüblər. Mən bu gedişimdə yenedən gördüm. Böyük, təmiz, səliqəli, şəhər tipli qəsəbə... Yeni şəhərdə əslində. Yeni Ağdam... Elə əvvəlkinə bənzəyir. İsrar eləmirəm. Təəssüratımı

bölüşürəm. Ordan yol alıb köhnə şəhərə gedəndə, yeni olmayan şəhərə gedəndə müharibə deyilən ağrını ilk kilometrə hiss edirsən. Pafos-flan olmadan deyirəm. Əvvəl tanıyırsan, sonra cəngəllikdən çıxıb dağılmış yollarla daralmış, suyu sıxılmış, kiçilmiş bir məkana qədəm qoyursan... Göz baxdıqca dağıntı görürsən. Yaz vaxtdır, yaşillıq artıb və bu yaşillıq sanki gizlədir xarabalığı... Utanır elə bil, ev yiyəsi... Neyləmək olar? Realıq budur...

Abad görünən Quzanlıdan viranə Ağdama keçirsən, ordan Şahbulaq qalasına yol alırsan. Az əvvəl Şahbu-

laq qalasında erməni qızları şou göstərirdi, görmüşdük o görüntüləri...

İndi mən baxdım bu qalanın bürclərindən. Yəni uzaqdan abad erməni kəndləri görünür. Belə bir təzad... Allah bilir neçə dəfə dağılıb-qurulub bu yerlər?

Və beynimdə də eyni proseslər gedir...Erməni qızları şou göstərmir indi, amma mən burdayam. Və dinlə-

diyim söhbətlər inam yaradır ki, yeni, lap yeni şəhər qurulacaq burda. Dağıdıblar onsuz da, yenisin qurmaq, yeni şəhər salmaq ağır olmayacaq. Yəni fiziki çətinliyi deyirəm...Ağlamaq lazım deyil...

Yeni olacaqları, qurulacaqları düşünmək lazımdır...

Bəlkə elə ölkənin ikinci ən böyük şəhəri olacaq??? Zətan ikinci paytaxt haqqında çoxdan söhbət gedir... Hələ ki, bir müstəvidə birləşdirə bilmirəm fikirlərimi.

Gedişat göstərəcək...

Mətbuatımız da maraqlanmadı, eybi yox... Düzəldər... İnşa müsabiqəsi gedir hələ...

Ermənistan-Azərbaycan, ərəzilərin işğaldan azad olunması haqqında həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin müdafiə edilməsi

Azərbaycan Respublikasının
Medianın İnkişafı Agentliyi

№ 53 (2234) 22 may 2021-ci il

(əvvəlki qəzetin
18 may sayında)

İ.V.Stalinin keşişə müsbət cavab verməsindən ruhlanan Ermənistan K(b) P MK-nın katibi Artunov Ermənistanın Sovetləşməsinin 25-illiyi ərəfəsində Stalinə belə bir məktub ünvanladı.

SSRİ Nazirlər Sovetinin sədri İ.V.Stalin yoldaşa!

Əziz İosif Vissariyanoviç! DQ Muxtar Vilayəti tarixən Ermənistan ərəzisinin tərkibində olmuş, 1923-cü

baycan SSR K(b) P MK birinci katibi M.Bağirov Arturyanın məktubunda yazılanların əsassız olduğunu bildirmiş və ele tarixi sənədlər göndərmişdir ki, Arturyanın yalanlarını ifşa etmişdir. Bunula da ermənilərin məkirli niyəti iflasa uğramışdır. 1947-ci ildə A.İ. Mikoyan başqa layihələr üzərində işləməyə başladı. Həmin ilin noyabr ayının 27-28-də həmin layihə Beriyanın qəbul otağında Arturyan, Mikoyan, Bağirovun iştirakı ilə müzakirəyə qoyuldu. A.İ. Mikoyan tərtib etdiyi layihənin məqsədini açıqla-

ğına köçürülməsinə icazə verilsin". İ.V. Stalin.

1947-ci il dekabrın 23-də SSRİ Nazirlər Soveti Ermənistanın SSRİ-dən yüz min kolxozçu və başqa azərbaycanlı əhalisinin Azərbaycan SSR-nin Kür-Araz ovalığına köçürülməsi barədə 4083 nömrəli qərar qəbul etdi: 1948-ci ildə 10 min nəfər, 1949-cu ildə 40 min nəfər, 1950-ci ildə 50 min nəfər köçürülsün! Amma erməni vəhşiləri zor işlədərək 1948-ci ildə 24631 nəfər, 1949-cu ildə 54373 nəfər, 1950-

vəziyyətdən canlarını götürüb qaçanlara Bəhrəmtəpədə yerləşən xüsusi təyinatlı dəstə heç bir imkan vermirdi.

1950-ci ildə Mikoyanın təşəbbüsü ilə, cəllad Beryanın göstərişi ilə elat camaatının- tərəkəmələrin yaylaqlara gəlməsi yasaq olundu. Aranda qalan camaatın 100 min başlarla mal-qoyun at ılxısı, dəvə qatırı tələf oldular. Elat camaatı kütləvi qırıldı. Bu da bolşevik libası geyinmiş ermənilərin Azərbaycan xalqına vurduğu ağır maddi və mənəvi zərbələrdən

rindən anladı. M. Bağirov DİO-na Xoren Qriqoryana, Samsan Markaryana üzünü tutub demişdir:

- "Mən bu küçüklərə inanıb millətə xəyanət etmişəm. Məni güllələmək yox, dörd şaqqa etmək lazımdır".

1960-cı ildə Ermənistanın sovetləşməsinin 40 illik yubileyinin keçirilməsi təntənəsində iştirak etmək üçün Xruşşov da dəvət olunmuşdur. Ermənilər o zaman Dağlıq Qarabağ məsələsini qoya bilmədilər. Mikoyanın göstərişi ilə Ermənistanda

Erməni yalanları dirəndi daşa

(Bizim çoxlarımızın bilmədikləri)

İldən Azərbaycan SSR-nin tərkibinə keçmişdir. Bu vilayətin əhalisi əsasən ermənilərdən ibarətdir. 153 min əhalinin 137 mini erməni əhalisidir. DQ-in kənd təsərrüfatı analoji olaraq Ermənistanın dağlıq hissəsini təşkil edir. DQ Ermənistanın tərkibinə keçməsi, inkişaf etdirilməsi təsərrüfatın gücləndirilməsi, mədəni-kültüvi və siyasi tədbirlərin yaxşılaşmasına Ermənistan Respublikası tərəfindən nəzarət etməyə xeyli imkan verirdi.

DQ-in Ermənistanın tərkibinə keçməsi yerli kadrların yetişməsində, Ermənistanın ali məktəblərində ana dilində təhsil almalarına geniş imkanlar açdı. Başqa bir tərəfdən Ermənistan SSR DQ-dan istedadlı bacarıqlı milli kadrlar əldə edə bilərlər. Həmin milli kadrlar öz fəaliyyətini Azərbaycan SSR-də inkişaf etdirə bilmirdilər. DQ əhalisinin xahişini nəzərə alaraq Ermənistan K(b)P MK, Nazirlər Soveti DQ-in Azərbaycan SSR-nin tərkibindən çıxarıb Ermənistan SSR-nin tərkibinə keçməsi məsələsinə baxsın. Bu məsələ müsbət həll edilərsə, Ermənistan K(b)P MK, Nazirlər Soveti Şura hökuməti qurulmamışdan qabaq dağılmış DQ-in keçmiş mərkəzi şəhəri olan Şuşa şəhərinin bərpasını təşkil edəcəkdir! Ermənistan K(b)P MK katibi Artunov Q.A. 28 noyabr 1945-ci il.

Böyük rus alimi və tədqiqatçısı M.A. Skibitski sanki Arturyanın bu uydurma yalanlarını ifşa etmək üçün, həqiqəti ictimaiyyətə çatdırmağı özünə borc bilib.

"Qarabağın dağlıq hissəsində ermənilərlə azərbaycanlıların nisbəti 1:4 nisbətində idi. Bu o deməkdir ki 153 min əhalinin 38 mini erməni, kürd, tat əhalisidir. 115 mini azərbaycanlıdır. Yaylaq və otlaq istifadəçilərinin 76.6 faizini azərbaycanlılar təşkil edir.

İ.V. Stalin məktub və teleqramları alandan sonra cavab vermişdi ki, Naxçıvan MR-nin məsələsi beynəlxalq qanunlara uyğun olaraq V.İ. Lenin tərəfindən həll edilmişdir. Naxçıvan MR-si Azərbaycan SSR-nin ayrılmaz hissəsidir. Dağlıq Qarabağ haqqında olan məktub isə rəy üçün Azərbaycana göndərilmişdir. Azər-

di. Söhbət Xaricdən gələn 500 min ermənilərin yerləşdirilməsindən gərdirdi. Mikoyan dedi ki, bu problemi həll etmək Artunov üçün çox çətinidir. Yoldaş Mirzəfər Abbasoviç işə qarışmasa işimiz şuluq olaq. Lakin yoldaş Bağirov məsələnin həllinə müdaxilə etsə həm Azərbaycan, həm də Ermənistan üçün əlverişli olar. Azərbaycanda Mingəçevirdə aparılan tikinti işləri nəticəsində 600 min hektar suvarılan torpaq istismara verilecək. Orada işləmək üçün üçü qüvvəsi çatmışdır. Bu, həm də SSRİ-nin müdafiə qüdrətini möhkəmləndirmək üçün əlverişlidir. Bildiyimiz kimi Ermənistan xarici ölkələrdən 500 min erməni gətirilir. Onları ev-əşiklə, işlə və başqa tələbatlarla təmin etmək tək Ermənistanın gücündə deyil. Bu məsələdə iki respublika bir-birinə kömək etməlidir. Müzakirə zamanı Beriya da Mikoyanın fikrini dəstəklədi və dedi:

"Ermənistanda yaşayan azərbaycanlıların Azərbaycana köçürülməsi barədə Mikoyanın təklifini alqışlayır və müdafiə edirəm. Bu işə yaxından kömək edəcəyəm söz verirəm". Beləliklə M. Bağirovdan razılıq aldıqlan sonra Mikoyan hiyləgərliklə İ.V. Stalinin saqqızını oğurlaya bildi və layihəyə dərkənər qoydurdu. Layihədə nəzərdə tutulurdu:

"Ermənistandan 100-150 min nəfər azərbaycanlıların köçürülməsi əsasında Azərbaycana- Kür-Araz ovalı-

ci ildə 76500 nəfər soydaşımızı deportasiya ediblər. Ulu öndər Heydər Əliyev 1948-53-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistanı SSRİ ərəzi-sindəki tarixi torpaqlarından kütləvi surətdə deportasiyası haqqında 1997-ci il dekabrın 18-də fərman imzaladı. Həmin fərman deportasiyanın 50 illiyi ərəfəsində olsa da xalq çox şey verdi. Millət oyandı, hüquqlarını başa düşdü.

Daşnak lideri faşist Mikoyan nə üçün Kür-Araz ovalığını seçmişdi? Mühəribədən yenincə qutarmış ölkə acınacaqlı vəziyyətdə idi ərzaq, dərman çatışmamazlığı hökm sürürdü. Uzun müddət kartoqrafiyanın rəisi vəzifəsində çalışan Kabreyan Mikoyana o bölgəni məsləhət görmüşdü. O, bildirdi ki, o vaxtlar o yerlərdə yaşamaq üçün heç bir şərait yoxdur. El arasında o yerlərə ilan mələşən çöllər deyirdilər. Yerli əhali tərəkəmələr yay yaylaqda, qış qışlaqda olurdular. Dağ yerlərindən, buz bulaqlardan, yaşıl yaylaqlardan istisən bölgəsinə köçürülən soydaşlarımız kanalın qapqara suyuna, aran şəraitinə uyğunlaşa bilmirdilər. Mikoyan dəqiq bildirdi ki, bir silah işlətmədən burada qızdırma, yataq traxoma, vəba, keçəlləmə, vərəm xəstəliklərindən kütləvi qırğınlar baş tutacaq. Soydaşlarımızın 45-50% qısa müddətdə tələf oldular. Bu da ermənilərin azərbaycanlılara qarşı soyqırım siyasətinin bir qolu idi. Dözülməz

biri idi.

1953-cü ildə mart ayının 5-də cəllad Stalin öldü. Camaat şüvən qopardı, gözyaşı tökü, şaxsey-vaxsey dedilər:

Padşahımız öldü, şaxsey, vaxsey,

Dünya viran qalıbdı, şaxsey, vaxsey!

Biz onuncu sınıfdə oxuyuruq. Ağlamaqdan gözlərimiz qızıl qan çanağına dönmüşdü. Yoldaş Çoban Abişlə görüşdük. Onun bu bəd xəbərdən xəbəri yox idi.

-Abiş dayı, bildin də, atamız, sərkərdəmiz, dahi rəhbərimiz İ.V. Stalin vəfat etdi.

Çoban qoyunun qabağına bir pa-paq atdı yaxına gəldi:

-Ə, bir axıllı deyin görüm kim ölüf! İ.V. Stalin. Ə, o yorğan-döşəyin yununu çirpib aparın Stalinimi? A qıvılasız onun cəməətin qarğıışı tutdu ey!

O qoyunları hayladı, uzaqlaşdı.

-Çoban Stalinin amanız qanunlarını bizdən yaxşı bilmiş.

İ.V. Stalinin amansız qanunlarının yavaş-yavaş qüvvədən düşməsi hiss olunmağa başladı. Rəhbərliyə Malenkov gəldi. Təzə rəhbər kolxozçulara 2 inək, 10 qoyun saxlamağa icazə verdi. Ermənilər ona söz qoşdular:

**Çavid damm Malenkov
Dassı voxçar, erqu qov.
(Qurban olum Malenkov,
iki inək, on qoyun.)**

Sonra hakimiyyəti ələ keçirən N.S. Xruşşov Stalinin bütün fəaliyyətini alt-üst etdi. Şəxsiyyətə pərəstişi atdı ortalığa, heykəllərini götürtdü, cəsədini Movzoleydən çıxatdı. Stalinin əl altılarını antipartiya damğası ilə məhv elədi, o cümlədən ermənipərəst Beriyanı çox maraqlıdır, Mikoyan hansı cildə girdi, necə maskalandısa N.S. Xruşşov onun millətçi, vəhşi, faşist xillətini görə bilmədi. 1956-cı ildə bütün haqsızlıqlar araşdırıldı, üzə çıxdı. Bu araşdırmaları M. Bağirov öz məhkəməsinə də-

yaşayan kürdlərdən 3 nəfəri öyrədir Xruşşovun qəbuluna saldılar. Kürdlər Xruşşova müraciət edərək bildirdilər ki, Dağlıq Qarabağla həmsərhəd olan kürdlər ölkəsi var- Kürdüstan, sabiq Laçın qəzası Azərbaycan oranını ləğv edib. Orada 60 mindən çox kürd yaşayır. Xahiş edirik imkan verin orada kürd vilayəti yaransın, biz kürdlər də gedək orda yaşayaq. Burda bizi hər şeydən məhrum ediblər. Xruşşov razılıq verdi ki, doğrudan da orada 50 min kürd yaşayırsa, mən onlara icazə verərəm.

Statistika idarəsindən verilən arayışda deyilirdi:

Laçın qəzasında indi 95 min əhali yaşayır. Özləri də Laçın-Kəlbəcər azərbaycanlıları olaraq qalır, inkişaf edir. Ermənilərin bu yalanı da ifşa olundu.

Mən 1884-cü ildə Qərbi Azərbaycanın Hamamlı bölgəsində, Qursalı kəndində anadan olmuş qismətine didərginlik düşmüş Bünyat İbrahimovla 1960-cı ildə həmsöhbət oldum. O, deyirdi: Mən 1905-1907-ci illərdə erməni vəhşiliyini öz gözlərimlə görmüşəm. 1918-ci ilin mart ayında İrəvanda Arışyan Dro Kanayan, Göyçə mahalında Silikov Silikyanın Naxçıvan, Zəngəzurda Andranı Uzunyunun, Bakıda S. Şaumyanın, Şirvanda Lalayan və Əmiryanın, Qubada Hamazaspin tövətədikləri qırğınlar nəticəsində 50 mindən çox soydaşlarımız qətlə yetirilib, əbədiyyətə qovuşublar. Əgər Qafqaz İslam Ordusu, onun komandiri Nuru Paşa gəlməsəydi, el qəhrəmanı Soltanbəy Soltanov quldur Andronekin nizami ordusunu Zabığın dərəsində darmadağın etməsəydi qırğınımız daha çox olardı.

(ardı var)

Əvəz Mahmud Lələdağ
Şair, dramaturq, publisist
SDU-nun müəllimi

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ

MEDIANIN İNKİŞAFI AGENTLİYİNİN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

ƏDALƏT •

22 may 2021-ci il

Sovet dövründə Laçın Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi, müstəqillik dövründə isə Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı işləmiş tanınmış dövlət xadimi Muradxan Cabbarovun oğlu Fuad Cabbarov uzun müddətdir gündəmi zəbt edən Qara göllə bağlı məqalə yazıb. O, yazısında Qara gölün Ermənistan satılması haqqında iddialara cavab verib.

F.Cabbarovun məqaləsini təqdim edirik:

"Bu günün ordumuzun şanlı zəfərindən sonra Ermənistanla dövlət sərhədlərimizin müəyyən edilməsi prosesi gedir. Bu fonda bir sıra fikirlər, mülahizələr həm sosial şəbəkələrdə, həm də KİV-də səslənir. Səslənən fikirlər arasında Sovet dövründə Ermənistanın müxtəlif bölgələrdə Azərbaycan torpaqlarına iddiası, ərazilərin ermənistanla verilməsi, xüsusilə də Laçının Qara göl

də hadisələr çox da uzaq olmayan tariximizdə baş verib. Yəni sovet hakimiyyətinin dağılmasına bir neçə il qalmış həmin əraziləri Moskva Azərbaycandan alaraq Ermənistanla verdi. Mən xatırlayıram, həmin dövrdə orada birinci katib, sonra icra başçısı işləyən Cabbarov soyadlı şəxs cənfaşanlıq edirdi və ərazinin ermənilərin istifadəsinə verilməsində rol oynayırdı"

"Sovet hakimiyyətinin dağılmasına bir neçə il qalmış" ifadəsindən belə çıxır ki, söhbət ən uzağı 1988-89-cu illərdən gedir. İlk onu deyim ki, atam Laçında birinci katib 1962-1980-ci illər arasında işləyib. Bu məsələnin mahiyyətində önəmli bir fakt deyil. Sadəcə tarix elmləri doktorunun şərh verdiyi dövrlə bağlı belə yanlışlığa yol verməsi peşəkarlıq baxımından yumşaq desəm qüsurludur. Hörmətli politoloq, 1988-1989-cu illərdə ermənilər təkcə Qara göl və mü-

Qazaxda və ya digər yerdə müsahibədə deyildiyi məqsədlə cənfaşanlıq edən bir birinci katib olub. Bu ölkənin rəhbərini olmayıb, hüquq mühafizə orqanını olmayıb, bunun qarşını almağa cəhd edən bir adam da olmayıb? 88-90-cı illərdə Azərbaycanda artıq xalq hərəkatı fəaliyyətdə idi və yetəri qədər nüfuza və təsir gücünə malik idi. Qabil Hüseynli də bu hərəkatda var idi ən azından sıx təmasda idi. Əgər söylədikləri doğrudursa niyə o vaxt xalq hərəkatı vasi-təsilə bu məsələni qaldırmırdı, ictimailəşdirmirdi, tədbir görülməsini tələb etmirdi?

Politoloq, tarix elmləri doktoru, Azərbaycanda bütün əsas partiyaların üzvü olmuş (AMİP, İqtidarda təmsil olunma, ADİP, Musavat və s.) bir şəxsin bu qədər heç bir məntiqə sığmayacaq şəkildə atam haqqında əsassız fikirlər səsləndirməsini-nin səbəbini heç cür başa düşə bilmirəm.

qeyd edim ki, müsahibədə Q.Hüseynli "eşitdiyimə görə", "deyilənlərə görə" ifadələrini yox, bir başa "xatırlayıram" ifadəsini işlədib. Bu isə artıq dedikləri fikirlərin ona məxsus olduğunu təsdiq etdiyi, faktlar bildiyi və konkret ittiham irəli sürdüyü anlamına gəlir. Buna görə də ən qısa zamanda atam Muradxan Cabbarov haqqında dediklərini sübut etmək məcburiyyətindədir və bunu etməsini tələb edirəm. Əks halda Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 147.2. "Ağır və ya xüsusilə ağır cinayətdə ittiham etməklə böhtan atma" maddəsinə əsasən baxılması üçün aidiyyəti üzrə müraciət etməyə məcbur olacağam.

Bir neçə söz də müsahibə haqqında. Müsahibədə bir sıra məqamlar onun övvələcədən qərəzli şəkildə təşkil olunmasına şübhələr yaradır. Müsahibə son günlər sərhədlərin müəyyən edilməsi prosesi zamanı

Səbiq icra başçısının oğlu Qara gölün ermənilərə "satılması" iddialarına cavab verdi..

ərazisi ilə bağlı mülahizələr üstünlük təşkil edir. Sosial şəbəkələrdə bəzən Qara gölün bir hissəsinin Sovet dövründə atam Laçın RPK-nin birinci katibi işləmiş Muradxan Cabbarov tərəfindən "satılması", "bağışlanması" və ya buna "cəhd" edilməsi kimi cəfəng replikalara rast gəlinir. Təbii ki, bu məni narahət etsə də onlara cavab vermək fikrində deyildim, bu hərəkatlarını onların cahilliyi və savadsızlıqlarından irəli gəldiyini anlayıram və həmin səviyyəyə enməyə lüzum görmürdüm. Lakin, may ayının 15-də "reyting.az" saytında prof. Qabil Hüseynlinin də müsahibəsində bu kimi fikirləri səsləndirməsi doğrusu məni çox təəcübləndirdi və cavab verməyə məcbur etdi. Çünki, sosial şəbəkədə hansısa bir şəxsin fikrinin təsiri ilə cəmiyyətdə tanınan və politoloq, tarix elmləri doktoru kimi titullara malik şəxsin fikrinin təsiri və yükü fərqlidir.

İlk olaraq sosial şəbəkələrdə Qara göl Cabbarov tərəfindən "satıldı", "bağışlandı" kimi atmacalar atan cahil qardaşlarıma bir daha anlatmaq istəyirəm. Bu gün Azərbaycanda bir sıra daxilində kəndin inzibati ərazi bölgüsünün və ya adının dəyişdirilməsi Milli Məclisin qərar qəbul etməsi və bunun Qanun formasında Prezident tərəfindən təsdiqlənməsi ilə mümkündür. Başqa heç kimin, o cümlədən rayon İH Başçısının buna səlahiyyəti yoxdur. Bu sovet dövründə də belə idi. Respublika Ali Soveti və Nazirlər Kabineti. Respublikalar arasında sərhədlərin dəyişdirilməsi respublikaların qeyd olunan qurumlarının təsdiqi və əlavə olaraq SSRİ Ali Sovetinin və Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə mümkün ola bilərdi. Belə olan halda bir respublikanın ərazisinin başqa respublikaya RPK-nin I Katibi tərəfindən verilməsini iddia etmək nə deməkdir?

Bu yalnız iki halda mümkündür ya insan 2-yə vurmanı bilməyəcək qədər savadsız və ya əqli qüsurlu olmalı, ya da mənəvi və əxlaqi dəyərlərdən tamamilə məhrum olmuş qərəzli biri olmalıdır. Kimsə yenə bu fikirdə qalırsa zəhmət olmasa sosial şəbəkələrdə boş-boş danışmaq əvəzinə buyursun vətəni, torpağını sevən ləyaqətli bir şəxs kimi məhkəməyə və ya prokurorluğa müraciət etsin. Çərəncilik etmək kifayətdir. Mən atam əvəzinə cavabdeh olmağa hazırım.

Laçına bağlılığınız, sevginiz varsa heç olmasa haqqında böhtan ediyiniz şəxsin işlədiyi dövrlərin sosial-iqtisadi göstəricilərinə baxın, rayonun 60-80-ci illər arasında hardan hara inkişaf etdiyini görün. O zaman kimə ləkə yaxmağa cəhd etdiyinizi anlayıb bəlkə utanasınız. Muradxan Cabbarovun Laçının inkişafı, müasirləşməsi üçün etdiyinin yarısı qədər Laçında bir fəaliyyət də bilsəniz mənə də deyin, mən ancaq buna sevinərəm.

İndi də Qabil Hüseynlinin iddiaları ilə bağlı fikirlərimi bildirirəm. O müsahibəsində deyir: "Laçın rayonunun Qara göl ərazisin-

sahibədə dediyiniz digər ərazilərə yox Qarabağa, Kürə qədr olan ərazilərimizə iddialı idilər və bunu reallaşdırmağa hazırlaşsındılar. Bəlkə də o vaxt bunu görməmək olardı. Amma bu gün də?

1988-ci ildə artıq soydaşlarımız Ermənistan qovulmuşdu, keçmiş Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi açıq bir iddia olaraq ortalığa qoyulmuşdu. Xan-kəndində mitinqlər, nümayişlər keçirilirdi, toqquşmalar baş verirdi, ölümlər yarananlar var idi. Yəni artıq ermənilərin bizim üçün düşmən olduğu, qanımıza susadıqları, torpaqlarımızı mənimləməyə çalışdıqları heç bir azərbaycanlıda şübhə doğurmurdu. Və belə bir zamanda "orada birinci katib, sonra icra başçısı işləyən Cabbarov soyadlı şəxs cənfaşanlıq edirdi və ərazinin ermənilərin istifadəsinə verilməsində rol oynayırdı". Nə danışdığınızı anlayırsız Qabil Hüseynli? Etdiyiniz təhqirin miqyasının fərqi-nə varırsız? İnsanı nədə ittiham etdiyiniz dərk edirsiniz? Düşmənlə əlbir olmaqda? Torpağına xəyanətdə? Sizin ümumiyyətlə haqqında danışdığınız şəxs barəsində məlumatınız var? Deyək ki, belə bir fikir hardansa sizin başınıza girib. Heç sual vermə-diniz görəsən bu adam kimdi? Niyə belə edib?

Laçının torpaqlarının bir hissəsi atamın babalarına aid olub. Hər iki babası 1918-ci ildə öz silahlı dəstələri ilə digər laçınlılarla birgə Xosrov bəyin təşkilatçılığı və rəhbərliyi ilə ermənilərə qarşı döyüşüb. Həmin illərdə Şuşada ermənilər azərbaycanlılara qarşı silahlı təxribat törəyəndə atamın babası Cəfər bəy öz dəstəsi ilə Şuşada da döyüşüb. O biri babası isə Laçında ermənilərlə döyüşdə şəhid olub. Yəqin babalarımın ruhların şad etmək üçün "cənfaşanlıq edirdi və ərazinin ermənilərin istifadəsinə verilməsində rol oynayırdı" ya da bütün həyatı boyu yorulmadan qurub yaratdığı, sonsuz bağlı olduğu Laçın üçün çəkdiyi zəhmətləri heç etmək üçün.

Sadəcə ayıbdı! Bilib-bilmədən, sadəcə nəşə demək xatirinə insanlar haqqında ağ-lınla gələn danışmaq heç bir mənəvi və əx-laqi çərçivəyə sığmır. Deyək ki, həmin dövrdə, istərsə də ondan da əvvəl Laçında,

Belə fikirlər bir neçə halda səsləndirilə bilər. İnsan həddən artıq dərəcədə savadsız və ya əqli qüsurlu olarsa. Qabil Hüseynli haqqında bunu iddia edə bilmərəm. Bir insana qarşı şəxsi qərəzlik əsasında (heç bir münasibətimiz olmayıb) ya da kiminsə xahişi (yəni bir mövzuda müsahibə ver amma bu adam haqqında bu fikirləri də de sən də gündəm də qal, biz istəyən də olsun) və ya sifariş (nəyinsə müqabilində) 68 yaşlı insana bunları da sığışdırma bilmərəm, əsasım yox. Bu variantların heç birinə üstünlük verə bilmirəm, amma ağlıma başqa səbəb də gəlir. Bilinər İnşallah.

Mən başqalarının fəaliyyətinə və vətən sevgisinə qiymət vermək fikrində deyiləm bunu böyük insanlar, şəxsiyyətlər edə bilirlər. Q.Hüseynlinin oxuduğum bir neçə yazılarında özünün peşəkar siyasətçi, vətən-sevər, siyasi birlik tərəfdarı, həqiqət mübarizi olduğunu deyir. Son müsahibəsində isə Muradxan Cabbarovun cənfaşanlıq edərək Qara göl ərazisinin ermənilərin istifadəsinə verilməsində rol oynamış bir şəxs kimi qiymətləndirir. Belə olan halda bir sual məni düşündürür, görəsən niyə mərhum Prezidentimiz Heydər Əliyev Qabil Hüseynli kimi "peşəkar siyasətçi, alim, vətənsevər, siyasi birlik tərəfdarı, həqiqət mübarizi" olan bir şəxsin vəzifədən azad edilməsi haqqında sərəncamında siyasi riyakarlığına görə ifadəsi işlədərək imzalayıb, amma "cənfaşanlıq edərək Qara göl ərazisinin ermənilərin istifadəsinə verilməsində rol oynamış" Muradxan Cabbarovun 1996-cı ildə Azərbaycan Bayrağı Ordeni ilə təltif edib? Maraqlı sualdı.

Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi bütün dövrlərdə atam Laçın rayonuna rəhbərlik edib, təkcə 1993-cü ilin 15 iyun tarixindən 1994-cü ilin 06 aprel tarixinədək 10 aya yaxın müddət istisna olmaqla. Bir dəfə atamdan soruşdum ki, Heydər Əliyevlə ən uzun müddət işləyən insanlardansan.

Belə bir böyük şəxsiyyətlə, hər şeydən məlumata olan tələbbər rəhbərlə işləmək yəqin çox ağır və çətinidir. Kiçik fasilələrdən sonra gülümsəyərək "Yox bala, əslində əsas üç şey əməl edə bilənə çətin olmaz" soruşdum nəyə. Dedi "birinci heç zaman ona yalan məlumat vermə, dürüst ol, ikinci xəyanət etmə, üçüncü, verdiyi göstərişləri bacardığın qədər yüksək səviyyədə icra et". Q.Hüseynlinin işdən azad olunması sərəncamına baxanda bu hadisə yadıma düşdü və düşündüm yəqin birinci və ikinci bəndləri gəldi şəkildə pozub.

Qısaca demək istəyirəm ki, hörmətli Hüseynli Qabil müəllim atam Muradxan Cabbarov haqqında cox ağır ittihamlar irəli sürüb. Bu vətənə xəyanət, düşmənlə iş birliyi, dövlət və cəmiyyət əleyhinə ağır cinayət törətməkdə ittihamdır. Xüsusilə də

ermənilərin təxribatlarına və erməni tərəfinin Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatına (KTMT) müraciət etməsinə politoloq Q.Hüseynlinin münasibətini öyrənməyə həsr edilib. Müsahibənin əvvəlində mövzuya giriş etmədən, mövcud vəziyyətdə ilkin aydınlıq gətirilmədən 2-ci abzasda bir başa bu üzəndə irəli ittihamlar irəli sürülür. Bu ifadələr nədənsə bir başa məntəqə çıxarılır. Mövzunu nəzərə alsaq həmin fikirlər məntəqə çıxarılaçaq son ifadələrdi, çünki mövzunun əsas fikri deyil. Məncə KTMT-yə müraciət, Fransa və ya Rusiyanın rolu ilə bağlı məqamlar məntəqə üçün daha uyğun olardı. Digər məqam müsahib Qara göllə bağlı fikirlərini bu tərzdə ifadə etdiyi halda digər bölgələrdə oxşar hadisələri sadəcə "ermənilər ələ keçirdi" kimi ifadə edir. Müsahibədə sadəcə müəyyən faktlar sadalanır mövcud vəziyyətlə bağlı hər hansı təhlili fikir, hadisələrin gedişatına dair ehtimallar demək olar ki yoxdur. Sanki bu müsahibə ancaq məlum fikirlərin məntəqə atılması üçün hazırlanıb təsuratı yaradır. Mən jurnalist deyiləm ola bilər yanılıam. Amma bunun jurnalistika baxımından araşdırılmasını Mətbuat Şurasından xahiş edirəm. Ehtiyac olsa əlavə də müraciət etməyi düşünürəm.

Son olaraq bir məsələyə də toxunmaq istərdim. İndi sərhədlərin müəyyən edilməsi ilə bağlı ölkəmiz çox həssas dönmədədi.

Hazırkı vəziyyət hər bir vətəndaşdan məsuliyyətli olmağı tələb edir. Bu gün Vətən Müharibəsi dövründəkindən də çox milli birliyə ehtiyacımız var. İstərdim ki, insanlarımız, xüsusilə də gənclərimiz hadisələrə daha çox emosional yox, soyuqqanlı, düşüncə ilə yanaşsınlar, sınınmış, doğru insanların sözlərinə inansınlar. Təəssüf ki, hər zaman həssas dövrlərdə cəmiyyətimizdə insanların təbii duyğularından və ya məlumatlılığından istifadə edərək ayrışdırmaqla, insanları ləkələməklə fikirləri məsələnin mahiyyətindən fərqli istiqamətlərə yönəltməyə, ölkəni geriye sürükləməyə çalışan bir qaragüruh peyda olur. İnsanlarımızı bu qaragüruhdan uzaq durmağa, aldanmamağa çağırıram.

Son 2-3 ildir ilk dəfə torpaqlarımızı azad etmək kimi şərafətli hisslər keçirdik. Bu il ilk dəfə 18 mayda gözümüzəndən kəndər yaşları axmadı. 18 may tarixi hər zaman qəlbimizdə yara olaraq qalacaq, ancaq şükürlər olsun ki, bu artıq qanayan yaramız deyil. Bu zəfərə görə qətiyyətli Ali Baş Komandanımıza, cəsur sərkərdələrimizə, qəhrəman əskər və zabitlərimizə, milli birliyimizə borcluyuq. Bu qələbənin tam bərqərar olmasını, vətənimiz və gələcəyimiz üçün misilsiz fayda vermesini təmin etmək isə qələbəni bizə bəxş edənlərin, xüsusilə də şəhidlərimizin qarşısında bizim borcumuzdur. Bir millət olaraq buna köklənməli olduğumuzu düşünürəm.

Şəhidin doğum günü qeyd edildi

20 may 2021-ci il tarixdə Poladlı kəndində Vətən müharibəsində qəhrəmanlıq göstərərək, şəhid olmuş Əmrah Qaraş oğlu Mamedovun doğum günü qeyd olundu.

Şəhid valideynləri tərəfindən qeyd olunan doğum günündə sözügedən kənd sakinləri, şəhidin yaxınları, qohumları, müəllimlər, yerli icra və bələdiyyə nümayəndələri iştirak ediblər.

20 may 1998-ci ildə Poladlı kəndində anadan olan Əmrah Mamedov Vətən müharibəsində Tərtər-Suqovuşan istiqamətində gedən işğın döyüşlərdə qəhrəmancasına şəhid olub. Ölümündən sonra "Vətən uğrunda medalı" ilə təltif olunub.

Şəhidin doğum günündə iştirak edənlər onun xatirəsini 1 dəqiqəlik sükutla yad etmiş, keçdiyi qısa və şərəfli həyat yolundan, eləcə də, döyüş meydanında göstərdiyi igidliklərdən danışıb, onun ruhuna dualar oxumuşlar.

Adil MİSİRLİ

Pakistandan sərt açıqlama: Vaxtı çatdı!

"Bəsdir" deməyin vaxtı çatıb. Fələstinlilər susdurula bilməz. İsrailin hücumu dayandırılmalıdır.

Bu açıqlama ilə Pakistan xarici işlər naziri Şah Mahmud Qureysi çıxış edib.

"Fələstin xalqını bu kritik məqamda tək buraxa bilmərik.

Qəzza və İsrailin nəzarətindəki bütün torpaqlara humanitar yardım səfərbərliyi başlatılmalıdır", - Qureysi vurğulayıb.

Qeyd edək ki, bu gecə İsrail hökuməti atəşkəs barədə qərar qəbul edib.

MEHRİBAN

Faiq QISMƏTOĞLU
faiqqismetoglu@box.az

ARVADININ MƏZARI ÜSTÜNDƏ...

... Bizim kənddə çox zəhmətkeş, halal, yayın istisində tər töküüb çörək qazanan sürücülər olub. O sürücülər ki, onlar Bəhmənlidə böyük maşınla taxıl sahəsindən buğda daşıyıblar. Amma heç vaxt yorulmayıblar, əksinə, xırmandan çıxıb pambıq sahəsinə gediblər. Sahədən pambığı qərgaha, ordan isə pambıq qəbulu məntəqəsinə zavoda aparıblar. Bu sürücülər kim idi? Bu sürücülər Tuğay kişi idi, Tofiq kişi idi, Süleyman kişi idi. Lap mənim əmim Hüseyn kişi idi. Onlar hamısı Allahın dərghahına qovuşub və Allahın dərghahına da alnıaçıq dönlüblər...

El arasında o adamlara heç kim sürücü demirdi. Hamı deyirdi ki, şofer Tuğay, şofer Tofiq, şofer Süleyman, şofer Hüseyn. Və onlar da bu adla qürur duyurdular. Zarafat deyil, Sabir adına kolxoz Füzulinin ən iri təsərrüfatlarından idi. İstər pambıq, istərsə də taxılçılıq sahəsində ən çox məhsul burda yetişirdi. Sonradan üzüm plantasiyası saldılar və rayonda elə ən çox da üzüm bizim kənddə yığılardı. Gəlinbarmağı üzümlər vardı, dadından doymaq olmurdu. Elə doğrudan da barmaq yekəlikdə idi...

O kəndin, o elin, o obanın yolları, izləri hamısı indiyədək yadımdadır. Bir cığır da yadımdan çıxmıyib. Palıdlı bağdan tutmuş Çalağaya, Şirəliyə, Matora qədər hamısını ayaqyalın gəzmişik.

Çox vaxt ayaqqabı da geyməzdik. Yaz və yay aylarında dediyim o yerləri ayaqyalın o qədər gəzmişik ki, ayağımıza tikan bəttardı, yaxud da şüşə kəsərdi, həmin yerə dərman vurmazdıq. Və qan axan yerə torpaq basardıq. Sonra da gedib ayaqyalın Şirəlikdə futbol oynayırdıq. Şirxanın, Həsənin, Təbrizin, Zülfüqarın, Əsgərin, Tubunun oğlanları Dilavərin və Yavərin səsləri hələ də qulağımdadır.

Düzdür, dostlarımızın bir çox dünyasını dəyişib. Amma onların heç biri yadımdan çıxmıyib. Və kənddə gedəndə o yolu, o cığırı, o izi keçəndə bax, yadıma o uşaqlıq dostlarım düşür. Bir az kövrəlirəm, bir az gözümlə dolur və bir az da gözümlə dolandan sonra ürəyim sakitləşir...

Bizim kənddə bir şofer Muxtar da vardı. Və bu şofer Muxtar çox başısağı, zəhmətkeş, səmimi və hamıyla dil tapmağı bacaran insandı. Düzdür, hardasa bir 30 ildi onu görmürəm. Görməsəm də söz-söhbətini, müəyyən işlərini tez-tez eşidirəm. O, heç vaxt evinə, ailəsinə haram çörək aparmayıb, əksinə, balalarını alın təri ilə qazandığı çörəklə böyüdü. Və heç kəsin yanında gözükölgəli deyil. Xeyirdə-şərdə həmişə öz yeri var. Özü də gəlib əyləşər köhnə şoferlərin yanında. Düzdür, köhnə şo-

dəqiqə o ömür gün yoldaşının sevigisi ilə çirpınır. Bu yaxınlarda eşitdim, özü də bu xəbəri eşidəndə çox pis oldum. Çünki mən şofer Muxtarı uşaqlıqdan tanıyıram və uşaqlıqdan görmüşdüm ki, o hansı ürəyin, hansı qəlbin sahibidi. Səhər açılır, durub gedir arvadının məzarı üstünə. Bəlkə də axşam xanımını yuxudan görübmiş. Ona görə də darıxıb məzarına baş çəkir. O qədər ağlayır ki, az qala göz yaşıyla qəbri tam islatsın. Ürəyi dözmür və şofer Muxtar qəbrinin üstündə keçir.

ferlər bir o qədər də çox deyil, amma bir-ikisi qalıb. Və o bir-ikisi də bir-biriylə çox qəşəng dil tapırlar.

Şofer Muxtarın həyat yoldaşı bir xeyli vaxtdır ki, rəhmətə gedib. Əlbəttə, yaşlaşanda ömür-gün yoldaşını itirmək insan üçün çox ağırdır. Özü də bu mehriban, bir-biriylə yağla-bal kimi yola gedənləri. Deyirlər ki, insanlar qocalanda və yaşa dolanda bir-birlərini daha çox sevirlər. Aydın ki, xanımını itirmək şofer Muxtara çox ağır təsir edib. Hər gün, hər səhər Bəhmənlidəki qəbiristanlığa gedər və yoldaşının məzarını ziyarət edər. Bir gün getməyəndə özünə gələ bilməz və düşünərdi ki, xanımının ruhu çox narahatdı. Və həmin anda özünü danlayardı. Deyərdi ki, a Muxtar, yekə kişisən, niyə gedib arvadının qəbrinə dəymirsən?..

... İnsanlar bayaq dedik, yaşa dolanda öz xanımını daha çox sevir. Oğulun, qızın, nəvənin öz yeri var. Amma o qadının yerini heç bir övlad və nəvə verə bilmir. Mən dəfələrlə yaşlı adamlar görmüşəm, xanımın əlindən elə bərk-bərk tutub ki, sanki ikisi də bu dəqiqə yığılacaq. Heç cavab vaxtı xanımın əllərini belə möhkəm tutmayıblar. Axı ürək də o ürək deyil, pilə kimi yumşaqdı. Və bu yumşaq ürək hər an, hər

Bu hadisə hardasa bir rəvayətə, bir nağıla bənzəyir. Amma bir onu bilir ki, elə nağıl da, rəvayət də insanların həyatından yaranır. Biz adətən görmüşük ki, xanımlar ərələrinə çox sədaqətli olur. Qadınlarına da sədaqətli olan şofer Muxtar kimi kişilər də varmış. O kişilər ki yaşa dolandan sonra xanımları dünyasını dəyişdikdə elə də çox yaşaya bilmir. Heç uzağa getməyə, mənim rəhmətlik qayınatam Nəbi kişi qayınatamın qırxından sonra dünyasını dəyişdi və bir də qadınlar tək yaşamağı bacarırlar. Amma biz kişilər bu sahədə çox zəif və acizik.

Bilmirəm bu xoşbəxtlikdir, yoxsa bədbəxtlik, hər halda gördüyümüz belədir. Və bir də şofer Muxtarın yoldaşının məzarı üstündə rəhmətə getməsi bir daha təsdiq edir ki, məhəbbətin yaş olmur. Yəni məhəbbət həmişə yaşayır və axırda da bax beləcə hər iki insanı bir-birinə qovuşdurur. Bu dünyada qovuşduqları kimi, o dünyada da yeni bir ömür yaşayırlar. Allah-Təala şofer Muxtara rəhmət eləsin. İndi xanımıyla oturub dərdləşir. Bəlkə də deyir ki, bu vəfasız dünyadan canımı yaxşı qurtarıb sənin yanına qayıtdım. Hər halda, o ruhlar qovuşub...

Müharibə gündəliyi Əsgərindən generalına kimi

Emin PİRİ

Hər müharibənin istəyərək və ya istəməyərək doğru olmayan yönələri də ola bilər. Lap eyni zamanda gözəl və şərəfli anlar kimi xatırladığımız zamanlar, insanlar, qərarlar kimi. Amma zəfərə aparan müharibədə bütün yanlışları kənara qoymaq olar. Çünki zəfər keçmişin səhvlərindən nəticə çıxarmaqdan, illərin əziyyətindən, alın tərindən sonra sənin olur. Həm də zəfər qazanmadınsa, ictimai formada onun haqqında ancaq gözəl şeylər danışmaq daha uyğundur. Gözəlliyi daha da gözəlləşdirmək...

Əsgərimizdən generalımıza kimi... Fövqəladə vəziyyətlər fəvqəladə qərarlar tələb edir. Elə götürək bəzi generallarımızı. Xalqa, orduya öz hərəkətilə ruh yüksəkliyi verən, onu özündən olduğuna hiss etdirən, mərdliyi ilə qarşısındakını utandıran...

Polad Həşimovun şəhadətli xalqı öz ruhuna qaytarması kimi...

Sözümün canı, şahidi olduğum, daha doğrusu, təəccübləndirən olay. Təəccüb dedikdə, mənim inamsızlığımı... Daha doğrusu, bu qədərini gözəlmirdim.

Batalyondan müəyyən texniki və bizdən asılı olmayan səbəblərdən ayrı düşmüşdük. Həyatı Şuşa ətrafı yüksəkliklərə aparıb yerləşdirməliyəm. Batalyonumuzun bölmələrinin olduğu yerə. Ora necə getməyimiz haqqında növbəti gündəlik yazılarımda geniş bəhs edəcəm. Amma indi haqqında yazacağım məsələdə məqsədim başqadır. Hə, məni təəccübləndirən olay, şahidlik.

Xocalının cəmi bir neçə kəndi bizdədir. Elə Şuşanın azad olunması da cəmi bu bir neçə kəndin azadlığından və onun qorunmasından keçir. Ordu ermənilərin içinə iynə kimi daxil olub. Kiçik məsafədən şimal istiqamətində (Xankəndi və ətrafı) ermənilər, şərqdə ermənilər, qərbdə (Şuşanın kəndləri və Şuşa) da ermənilər. Düşmənin içinə yarımadaşan. Yalnız çətin və təhlükəli vəziyyətdə cənubdan (Hadrut tərəfdən) ordu dəstək ala bilər ki, o da palçıqlı, yüksək cığır yollar. Həmçinin o yollar da düşmən artilleriyası ilə müntəzəm vurulur. Bir növ xəritə ilə baxsaq, sanki mühasirə deyik. Üç tərəfin düşməndirsə, arxa hissə vurulursa, zətən başqa ad demək də mümkün deyil. Amma ordunun mühasirə içinə mühasirə yaradacağı taktikasını sezməmək də mümkün deyil. Yəni Şuşanın mühasirəsi. Mühasirə içinə düşməni mühasirəyə almaq. Prezidentin səfərləri zamanı Xocalının cəmi bir neçə kəndinin üzərində dayanması, Şuşanın azad edilməsi, müharibənin qələbə ilə bitməsində bu kəndlərin rolunu xüsusi vurğulması heç də təsadüfi deyil.

Nə isə, birtəhər həyatı Xocalı kəndlərinə doğru apara bildik. Minamyot, top mərmilərinin atışından sonra yaranan hərəkətsizliyimizdən istifadə edərək ara-sıra döş cibindən bloknotu çıxarıb kiçik qeydlər yazıram.

Mədətkənd tərəfdə meşə ərazisində artilleriyamızın mövqeləri yerləşir. Eyni zamanda bir qismi Çanaqçı kəndində. İşlərini görürlər, yəni döşüyürlər düşmən mövqelərinə. Bəzi yerləri, yolları keçərkən düşmən qarşısında açıqlığa çıxırsan ki, bir başa hədəfsən. Düşmən də ardıcıl minamyot, toplarla, raketlərlə həmin əraziləri vurur. Bəzən partlamamış elə mərmilər görürük ki, özümüzdən böyük. Vallah, heç başım çıxmır nə mərmisidi. Məgər o boyda mərmii görmüşəm indiyə kimi?!

Bu qədər ordunu daha doğrusu, könüllü, səfərbərliyi, eyni zamanda daimi həyatı Xocalı, Şuşa ətrafına yığmaqlarından öz düşüncəmlə analizim bu oldu ki, azad olunmuş kəndlərin yenidən əl dəyişməməsi, canlı qüvvə çoxluğuyla düşməndə vahimə yaratmaq və bu hərbi hissələrlə düşməni oyalamaq, həm də əsas hücumun hardan olacağından yayındırmaqdır.

Çanaqçını da keçdik. Xeyli yoldan sonra tapşırılan yerə getməyə artıq istiqaməti bilmirəm. Elə bir duman var ki, az qala bir metr önünü görə bilmirsən. Belə bir vəziyyətdə yuxarı komandanlıqdan kimdənsə dəqiq istiqaməti öyrənmək istəyirəm. Həyatı daha təhlükəsiz və sağ-salamat apara bilmək üçün.

Başqa hərbi hissənin zabitilə belə durumda rastlaşırıq. Deyir, general Kazımov Vasif burdadır. Yaxınlaş, sənə istiqamət versin, tapşırıq versin.

Baxdım, ətrafa mərmilər düşür (top, minamyot, bəzənsə raket mərmiləri), ardıcıl partlayışlar. Dedim, ağılna gələn danışma, Xocalı kəndində, yarımada general burda nə gəzər? Yalan nə deyim, görməsəm inanmazdım.

Yaxınlaşdım, doğrudan general-mayor Kazımov. Hərbi zirehli maşın "səhra pişiyi"nin yanında öz tapşırıqlarını verir.

Düzünü desəm, sevindim... Adama elə qürur hissi gəlir ki, sənin generalın ön xətdə, döyüş bölgəsindədir. Bəzən bir jest belə orduda xalqda elə ruh yüksəkliyi yaradır ki, onu heç nə əvəz etməz. İstiqaməti və s. başa saldı, tapşırırdı.

General jestləri, qərarları önəmlidir. Bəzən zamanında lazımı olan məkanda olmaq hansısa qələbənin kilid açarıdır. Onun elə orda olması ən gözəl jest idi. Ən azından, bizim üçün. Elə müharibə üçün də...

Gözlərə nur, qəlblərə sevinc bəxş edən alim, akademik!

Məşhur Azərbaycan oftalmoloqu, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, çox-çox ümidini itirmişlərin gözlərinə öz səfalı əllərilə işıq verən professor Zərifə xanım Əziz qızı Əliyeva 1923-cü il aprel ayının 28-də, Naxçıvan MR Şərur rayonunun Şaxtaxtı kəndində baharın axar-baxarlı çağında bu dünyaya göz açmışdı.

Gələcək taleyini tibb elminə həsr etməyi qarşısına məqsəd qoyan Zərifə xanım 1942-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olur və 1947-ci ildə institutu əla qiymətlərlə bitirir. Göz xəstəlikləri ilə mübarizə apardığı Oftalmologiya Elmi Tədqiqat institutunda elmi fəaliyyətini həkim-ordinator vəzifəsindən başlayır. Məhz həmin dövrdə Azərbaycanda gözü zədələyən və ağır nəticəyə, hətta tam korluğa səbəb olan traxoma infeksiyon xəstəliyi geniş yayılmışdı. Ona qarşı təsirli müalicə üsulları isə yox idi. Ona görə də bu infeksiya və onun ağır nəticələri ilə effektiv mübarizə təkcə oftalmologiya elmi üçün deyil, bütövlükdə respublikanın səhiyyəsi üçün mühüm əhəmiyyət daşıyırdı. Belə bir dövrdə Zərifə xanım traxoma xəstəliyinə qarşı aparılan müalicəvi və profilaktik tədbirlərin təşkilində və keçirilməsində fəal iştirak edir, konkret müalicə təcrübəsindən başqa Azərbaycanda traxoma xəstəliyinin daha geniş yayıldığı rayonlara gedir, həkim-oftalmoloqlara məruzələr oxuyur, əhali arasında çoxlu söhbətlər aparırdı. Həmin illərdə o qadın gündəlik yaşayın rayonlardan biri də Biləsuvar rayonu (keçmiş Puşkin) idi. Masamın üstündəki, həmyerlimiz Ə.Rəhimovun "Qonaq" kitabını vərəqləyirəm, "Bir dəstə qızıl gül" başlıqlı sənədli hekayədə nirsuz gözlərə işıq paylayan o mələk-simanın necə də təvəzökar, sadələh, mədəni bir xanım olması, peşəsinə bağlılığı, bilik-bacarığı real obrazlarla canlandırır. Fikirlərimi qocaman yazır Əlibala müəllimin həmin dövrdün canlı şahidlərindən dinləyib qələmə aldığı sənədli hekayəsinə müraciət etməklə davam etdirirəm.

-Səhiyyə Nazirliyində kollegiya iclası davam eləyir, daha doğrusu, yerlərdə göndərilən statistik məlumatlar təhlil olunur. Hansı rayonda vəziyyət necədir, bu yay insanları incidən, işi-gücünü əngəlləyən xəstəliklər, onların profilaktikası üçün aparılan tədbirlər bir-bir sadalanır... və birdən nəzərin qaşları çatılır, hirsələnir o:

-Baxın ey, Puşkində traxoma tüğyan eləyir, Niyə belə olsun? Orda vəziyyət, çox güman, daha ağırdır, bizə düzgün məlumat çatdırılmır. Təcili olaraq Puşkinə getmək, ən azından əhali arasında sanitariya təbliğatı aparmaq bizim tibb personalının müqəddəs borcudur... Ümumiyyətlə, əhali arasında gigiyenik-epidemioloji tədbirlərin müntəzəm olaraq aparılmasını unutmamalıyıq. Xüsusilə, çöl-bayırda işləyənlərə, heyvandarlıq fərmalarında gecə-gündüz çalışanlarla tez-tez görüşməliyik.

O iclasdan bir gün ötmüşdü. Zərifə xanım işə gələndə bu şəərəflə missiyanı o, öz üzünə götürür. Elə şəərəflə yaşayırdı: Mil, Muğan, Talış...zonalarının adını eşitmişdi. Olmaz belə, həmişə şəərəflə aurasında ömür-gün keçirmək kimə lazımdı. Qoy gedim Puşkinə, görüm orada camaatın əhvalı, işi-gücünü necədir, nəynən nəfəs alıb yaşayırlar... Həkimlik bir yana, əgər ziyalıyıqsa, Azərbaycan vətəndaşıyıqsa, hər bölgəni, rayonu, kəndi tanımalıyıq... Döndü arxaya baxdı, Azərbaycanın xəritəsinə: Puşkin hardadır? Kürün sahilindəki Salyandan o yana, yuxarıda İmişliyə, o biri tərəfdən Astarxanbazarla qonşu. Gedəcəm, burda nə var ki... Keçdi o biri otağa, qol çəkib, ezamiyyə vərəqəsinə götdürdü. Sabahı gün evdə dedi ki, onu göndərirlər Puşkinə-ezamiyyəyə və yəqin ki, axşamlar üç gün gəlməyəcək evə. Yol çantası düzəltdi, paltarını yığdı ora, gəldi avtovağzal...

Rayona çatanda soraqlaş-soraqlaş gəldi baş həkim Ayaz Quliyevin yanına. "Kimdi bu hündür boylu, yaraşlıq cavan qız?" Təəccübləndi və ezamiyyə vərəqini oxuyanda gözlərinə inanmadı. "Məşhur dövlət və ictimai-siyasi xadimi, tibb elmləri korifeyi Əziz Əliyevin qızı oftalmoloq Zərifə Əliyeva..." Yəqin ki, traxoma ilə maraqlanaq deyə düşündü baş həkim. Yanılmamışdı o, gəldilər palataya. Bakıdan ezam edilən cavanca qız əvvəlcə sənədlərə göz yetirdi. 16 xəstə gözündən müalicə olur. Bəs hanı onlar? İki uşaq həyətə

top-top oynayır. Baxdı onlara: Ay aman, biri çöp göz, o birisi isə o qədər ovalayıb ki, gözləri qanla dolub, uzağı çətin görür... Qaranlıq məqam yoxdu-saxtakarlıq və sübhəsiz, 16 xəstəyə hər gün üç dəfə yemək verilir, adlarına dərman yazılır. Bunların hamısı pul deməkdir. Heç üstünü vurmadı: görünən dağa nə bələdçi...

Xəyal dünyasında institutun direktoru Umniso xanımın bu sözləri canlandı: "Yerlərə gedəndə, hansı rayonda olur-olsun, quru statistika ilə rastlaşacağımsız. Çalşın kəndlərə gedib, əsl vəziyyəti görəsiz"... Keçən həftə direktor ürək ağrısı ilə dedi: "bəzi rayonlarda 2-3 ali təhsilli həkim ola-olmaya... hər yerdə feldşer, tibb bacısı. Onlar da xəstəyə həb atdırır, iynə vururlar. Rayonların bi-

rində eşitdim ki, feldşeri çağırırlar fərma da sağıcı işləyən qadınım üstünə. Baxır, deyir: bu qəfil sandı, mənim gücüm çatmaz, aparın Bakıya: Demə o, xəstədə kor bağırsağın iltihabı varmış. Bağırsaq partlayır, qan zəhərlənir, xəstə ölür..."

Ümumiyyətlə, yerlərdə antisanitariya hökm sürür. Vərəm, malariya, taun, traxoma, qızılca... kimi xəstəliklər baş alıb gedir.

Zərifə xanım: İstəyirəm İmişli istiqamətdə, ucqar bir kənd yerində olum...

Baş həkim: Hə lap yaxşı, qoy getsin Nobat xanımın yanına. Sonra "təcili yardım"ın sürücüsünü çağırırdı və ona Nərimankənd feldşer-mama məntəqəsinin müdiri, müharibə veterani Nobat Ağayevanın üstünə kağız verdi... Və sürücü Zərifəni gətirdi kəndə... O, heç gözləmədi bu görüşü. Sanki uzun illər ayrılığandan sonra qarşı-qarşıya gəlmişdilər. Onu bağına basdı, "xoş gəlmisən", deyib mehriban üz göstərdi Nobat. Yemək-icmək öz yerində, axşam da bir çarpayıda baş-ayaq yatdılar. Səhər iki ağ xalatlq qadın kəndin kənarlarındakı fermalara üz tutdular. Əsl antisanitariya, çobanlar, sağıcılar nə gündə yaşayırdı, mal-heyvan saxlayırlar. Yığıldılar qadınları, onları başa saldılar ki, bütün xəstəliklərin mənbəyi natəmizlik, kirli həyat tərzidir.

Gündüz tarla düşərgəsində pambıqçı qadınlarla görüşdülər. Zərifə yenə sanitariya, gigiyena tədbirləri, traxoma, malariya xəstəlikləri barəsində danışdı:

-Sizin kənd susuz dəyirmanə bənzəyir, dedikəndin gözəlliyi, yaraşığı onun bağı-bağatdır. Payızda çoxlu ağac, gül-çiçək əkin həyat-bacanızda... Yolların qırağında peyin, zir-zibil qalaqlanub. Evlərin yanından keçirsən, pis qoxu dolur ağız-burununa...

Bəli, bundan sonar Zərifə xanımın gərgin əməyi nəticəsində traxoma göz xəstəliyi praktiki olaraq rayonda tamamilə aradan götürüldü.

Respublikada regional əhəmiyyət kəsb edən göz xəstəliklərinə, o cümlədən, gözün peşə xəstəliklərinə dair fundamental tədqiqatlar aparmaq, bu xəstəliklərin effektiv müalicə üsullarını və profilaktika tədbirlərini işləyib hazırlamaq tələb olunurdu. Zərifə xanım da nirsuz gözlərə işıq paylamaq, Günəşin, Ayın hüsnünə, təbiətin çoxşəkilli rənglərinə, füsunkar gözəlliyinə həsrət qalan insanlara həyat eşqini qaytarmaq arzusunda idi. Bu arzu onu Moskva şəhərinə aparır və Zərifə xanım Ümumittifaq Mərkəzi Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda iki illik ixtisaslaşdırma kursunda həkim-oftalmoloq ixtisasına yiyələnir. O, ixtisaslaş-

dırma kursunu müvəffəqiyyətlə başa çatdırdıqdan sonra Vətənə qayıdır, 1949-cu ildən başlayaraq Azərbaycan Elmi Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda elmi işçi kimi fəaliyyətə başlayır, 1950-ci ildə isə aspiranturaya daxil olur, praktik əməli həkim fəaliyyəti ilə yanaşı elmi axtarışlarını davam etdirir. Müxtəlif göz xəstəliklərinin müalicə və profilaktika tədbirlərini işləyib hazırlanması ilə məşğul olan Zərifə xanım elmi fəaliyyətinin ilk mərhələsini traxoma infeksiyon xəstəliyinin müalicəsinə həsr edir.

Zərifə xanım tədqiqat işini traxomanın müalicəsi ilə bağlı məsələlərə, bir az da dəqiq desək, traxomanın müalicəsində və onun ağırlaşdığı hallarda daha təsirli vasitələrin öyrənilməsinə, o dövr üçün yeni olan antibiotikdən - sintomisin-dən istifadə olunmasına həsr edir. Çünki sintomisin geniş antibakterial spektrlərlə yanaşı, anti-txlamedik fəallığı malik idi. Bu dövrdə Zərifə xanım yalnız çalışdığı institutda fəaliyyət göstər-məklə kifayətlənmirdi, o, respublikanın şəhər və rayonlarını bir-bir gəzərək, xəstəliyin yaranma səbəblərini araşdırır və xəstəlik ocaqlarında kompleks şəkildə müalicə-profilaktik tədbirləri həyata keçirirdi.

Böyük alim uşaq evlərində tərbiyə alan kimsəsiz uşaqlar arasında yayılan traxoma xəstəliyinin qarşısını almaqda xüsusi xidmət göstərmişdir. Uğurlu tədqiqatların nəticələri Z.Ə.Əliyevanın 1960-cı ildə müdafiə etdiyi "Traxomanın digər terapiya üsulları ilə birlikdə sintomisinlə müalicəsi" mövzusunda namizədlik dissertasiyanın əsasını təşkil etmişdir. Bu sahə üzrə ixtisaslaşaraq, elmlər namizədi dərəcəsinə yüksələn Zərifə xanımın təklif etdiyi müalicə metodu tezliklə bütün respublikada tətbiq edilir və ölkəmiz bu xəstəlikdən xilas olur. Buna görə də Azərbaycanda traxomanın sosial xəstəlik kimi ləğvi məhz Zərifə xanımın adı ilə bağlıdır.

Z.Ə.Əliyevanın dissertasiya işi alim-oftalmoloqların yüksək qiymətini almış, oftalmologiyaya bu sahədə ilk işlərdən biri olmuşdur. 1977-ci ildə Z.Ə.Əliyevaya tibb elmləri doktoru elmi dərəcəsi verilməmişdir. Doktorluq dissertasiyasını müdafiə etdikdən bir qədər sonra Zərifə xanım Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun oftalmologiya kafedrasının professoru seçilir, 1983-cü ildə isə həmin kafedranın müdiri olur. Elə ilk gündən Z.Ə.Əliyeva ətrafına istedadlı gənc həmkarlarını toplayaraq, elmi-tədqiqat işini, kadrın və elmi işçilərin hazırlanmasını müvəffəqiyyətlə təşkil edə bildi. 1977-ci ildə professor Z.Ə.Əliyevanın təklifi ilə Bakı şəhərində Ümumittifaq Oftalmoloqlar Cəmiyyəti İdarə Heyətinin plenumu keçirildi. Belə bir tədbir Bakıda ilk dəfə keçirildi və təbii ki, böyük təşkilatçılıq bacarığı və zəngin təcrübə tələb edirdi.

Plenum Azərbaycanda görmə orqanının peşə patologiyasının öyrənilməsi üzrə ilk ixtisaslaşdırılmış elmi-tədqiqat laboratoriyası yaradılması barədə professor Z.Ə.Əliyevanın irəli sürdüyü təşəbbüsü bəyəndi. 1979-cu ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Fiziologiya İnstitutunda Zərifə xanımın təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə yaradılan həmin laboratoriyada az intensivli zəhərli istehsal sahələrində görmə orqanına fizioloji, klinik, funksional, histoloji mexanizmlərin təsirinə öyrənilməsi üzrə bir sıra qiymətli tədqiqatlar aparıldı. Elmi araşdırmalar nəticəsində Z.Ə.Əliyeva bir neçə monoqrafiya, o cümlədən "Şin istehsalında gözün peşə patologiyası", "Xroniki yod intoksikasiyası ilə bağlı oftalmologiya", "Yod sənayesində gözün peşə xəstəliyinin profilaktikası" monoqrafiyalarını çap etdirdi. Bu əsərlər dünyanın elmi ictimaiyyətinin etimadını qazandı.

1981-ci ildə oftalmologiyanın inkişafına verdiyi böyük töhfəyə - görmə orqanının peşə patologiyası sahəsində apardığı elmi tədqiqatları görə professor Z.Ə.Əliyeva oftalmologiya almində ən yüksək mükafata - SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademik M.İ.Əverbax adına mükafatına layiq görüldü. Meyd olunmalıdır ki, professor Z.Ə.Əliyeva həmin mükafata layiq görüldən ilk qadın idi.

1983-cü ildə Z.Ə.Əliyeva Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun oftalmologiya kafedrasına müdir seçildikdən sonra onun fəaliyyəti daha da genişləndi. Yeri gəlmişkən qeyd etmək lazımdır ki, Z.Ə.Əliyevanın elmi mə-

raqları yalnız görmə orqanının peşə patologiyası problemləri ilə məhdudlaşmırdı. Onun görmə orqanının virusla zədələnməsinə həsr olunmuş silsilə işləri də elmi ictimaiyyətə yaxşı məlumdur.

Alimin bir sıra elmi işləri görmə orqanında bədxasiyyətli işlərin diaqnostikasına və müalicəsinə həsr olunmuşdur. Z.Ə.Əliyevanın daktriologiyadan bəhs edən - "Göz sulanmasının fiziologiyası", "Göz sulanmasının müasir cərrahiyyə üsulları ilə müalicəsi" monoqrafiyaları təkcə oftalmoloqların yox, həm də fizioloqların diqqətini cəlb edib.

Zərifə xanım Əliyeva fundamental "Terapevtik oftalmologiya" kitabının müəlliflərindən biridir. Bu kitab indi də hər bir oftalmoloq üçün stolüstü kitab olaraq qalır.

Zərifə xanım xəstəliyin diaqnostikasının yeni istiqamətə inkişafını (gözün əlvan təbəqəsində dəyişikliyi, iridodiyagnostikası) ilk dəfə tədqiq edən alimlərdəndir və bu mövzuya bir sıra elmi məqalələr həsr etmişdir. O, "İridodiyagnostikanın əsasları" kimi nadir elmi əsərin müəlliflərindən biridir. Həmin kitab bu gün həkimlərin iş təcrübəsində əvəzolunmaz elmi vəsaitdir.

Z.Ə.Əliyevanın zəngin pedaqoji, elmi və əməli təcrübəsi "Oftalmologiyanın aktual məsələləri" monoqrafiyasında (professor N.B.Şulpina və L.F.Moşetova ilə birlikdə) öz əksini tapmışdır. Bu kitab həm oftalmoloqlar, həm də həkimləri təkmilləşdirmə fakültələrinin müəllimləri üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Böyük xidmətlərinə, çoxillik elmi-tədqiqat işlərinə görə professor Z.Ə.Əliyeva 1983-cü ildə Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının akademiki seçilmişdir.

Akademik Z.Ə.Əliyeva ömrü boyu böyük ictimai iş aparmış, keçmiş SSRİ-nin Sülhü Müdafiə Komitəsinin üzvü, Azərbaycan Sülhü Müdafiə Komitəsi sədrinin müavini, "Bilik" Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü və keçmiş İttifaqın Oftalmoloqları Elmi Cəmiyyəti İdarə Heyətinin üzvü olmuşdur. O həm də "Oftalmologiya xəbərləri" jurnalının redaksiya heyətinin üzvü idi.

Z.Ə.Əliyeva bir sıra orden və medallara layiq görülmüş, Azərbaycanın əməkdar elm xadimi fəxri adını almışdır.

Bütün bu elmi fəaliyyəti ilə yanaşı Zərifə xanım eyni zamanda qayğıkeş ana, Azərbaycan xalqının görkəmli oğlu Heydər Əliyev oğlu Əliyevin gözəl, vəfalı ömür-gün yoldaşı olmuşdur. Bu ocaqda iki övlad böyüyüb - ata-anasına layiq, qəlblərində daim Azərbaycan sevgisi yaşadan, vətənimizin qüruru sayılan övladlar kimi. Deyirlər, ana övladını özündən də çox istəyir. Tanrının bəxş etdiyi övladlarına qarşı Zərifə xanım məhz belə ana idi. Əbədiyaşar liderimiz Heydər Əliyev gərgin fəaliyyətlə məşğul olan, həyatını bütövlükdə Azərbaycana həsr edən böyük şəxsiyyət kimi yorulmadan müqəddəs amallar yolunda öz qüvvəsini əsirgəməzdi.

Təəssüf ki, müstəqil Azərbaycanımızın bu gününü görə bilmədi, Zərifə xanım. Ömrünün 62-ci baharında, 1985-ci il aprelin 15-də Moskva şəhərində dünyasını dəyişdi. Azərbaycan adlı bir məmləkəti hər cür təqiblərdən qoruyan, bu torpağa qol-qanad verən, onu bütün dünyaya tanıdan bir insanı tək qoyub getdi. Sarsıldı, həyatı qədər sevdiyi Zərifə xanımı itirdi, onun yoxluğu ilə heç cür barışa bilmədi. Qəlbində olan Azərbaycan sevgisi onu yaşatdı. Çünki O, Azərbaycan üçün lazım idi. Dərin bir uçuruma yuvarlanan Azərbaycanı ancaq o xilas edə bilərdi. Xilas etdi də. Qalan ömrünü odlar yurdundan rifahı naminə fəda etdi. Azərbaycanın inkişafı üçün öləndən gələni əsirgəmədi. Lakin həmişə onun ruhunu yanında hiss etdi, ondan güc-qüvvə aldı. 2003-cü il dekabrın 12-də Zərifə xanımın kədərlı baxışlarına bir sevinc bəxş etdi. Enişli-yoxuşlu yollarda birgə addımladığı ömür-gün yoldaşına qovuşdu.

İnsanların gözüne nur, qəlblərə fərəh, sevinc bəxş edən əsl həkim, alim, akademik Zərifə xanımın ruhunun sönməz işığı və onun əziz xatirəsi illər, əsrlər ötsə belə hər zaman xalqımızın qəlbində yaşayacaqdır.

**Xoşbəxt AĞAYEVA,
Biləsuvar MRX-in Publik hüquqi
şəxsin direktoru**

ƏLVİDA, RAMİQ MUXTAR!

Ramiz MƏMMƏDZADƏ

30 May 2021-ci ildə şair-dramaturq Ramiq Muxtarın vəfatından 40 gün keçir.

Hə, Ramiq Muxtar, sən də bizləri atıb, bu dünyanın sirlə-soraqlı pəncərələrini gücün yetərincə bir-birinə çırpıb gedə bilərmişsən dünyanın o üzünə, gedərgəlməzə...

İndi qırxıncı gündür ki, yoxsan...

Səni bu dünyaya gətirənlərin - anan Pakizə xanımın, atan Muxtar kişinin dünyasına gedib çıxmısan, çətinliklə, əzab-əziyyətlə, tutaşa-tutaşa, süpür-ləşə-süpür-ləşə...

Sən aylarda hər gün zəngləşərdik, elə hey darıxdırın cənab Əzrailin qədim sifətini görməyə, axır ki, görüşünüz bir yaz gecəsində, güllər açılan vaxtda baş tutdu...

Taniş olduğumuz o xoşbəxt gün dəqiq yadındamı, - 1976-cı ilin oktyabr ayının 17-si idi. Qədim Bakı vəğzlında, Bakı-Moskva qatarının yola düşməsinə 1-2 saat qalmış mənə Yuqoslaviyaya gedəcək qrupun tərkibi ilə tanış etdilər. Əslində çoxdan tanış olmalıydım. Necə deyirlər, üzürsən səbəblərə görə səhərdə olmadığmdan xarici səfərə gedəcək dəstənin rəhbəri kimi hələ onunla tanış deyildim.

Belə qənaətə gəlmişdim ki, qatarda, yolda hamı ilə bir-bir tanış ollam... Bir də gördüm ki, ucaboy, gur, qıvrım saçlı, son dərəcə səliqəli və dəbə uyğun geyinmiş bir cavan oğlan mənə yaxınlaşıb salam verdi və dedi:

- Mən də sizin dəstəyə daxiləm. Sizin bir xahişim var, icazə verin sizə bir kupədə gedək, qoymamız darıxmasınız, həm də yaxından tanış olarıq. Mən sənənin əyini-başına diqqətlə baxdım, doğrusu geyim-kecimindən xoşum gəldi, bir də Naxçıvan ləhcəli duzlu danışığından...

Mənimlə bir kupədə gedəcək Alik adlı cavan oğlana dedim ki, sən başqa kupeyə keç bu kişi mənə bir yerdə getmək istəyir. Onda sən 34 yaşın vardı, aşıb-daşın, qaynayan vaxtın idi. Mən də babatdım, hələ 40-a çatmamışdım, pis deyildim, yarpaqların saralmamışdı...

Dedin ki, Şahbuz Musiqi məktəbinin direktorusan, şairсэн və s. Qatarımız Biləcəri stansiyasını yenice keçmişdi ki, iki nəfərlik "SV" deyilən kupenin ikinci qatındakı kiçik kardon qutuları göstərib dedin:

- Ramiz müəllim, o qutularda nə var elə?

Mən tez cavab verdim:
- Dağlı çörəyi, pendir, çolpa qızartması, yarpaq dolması, qatıq, göyərtili, şoraba, zoğal mürəbbəsi, tut arağı...

Sözümü kəsib dedin:
- Nə yaxşı, mən çatdırma bilmədim ki, Ordubaddan tut arağı gətirdim. Tut arağı dərmandı, bəlkə bir dadına baxağ...

Beləcə açıq, təbii, səmimi sorğu-sualdan sonra ta bizə nə lazım idi ki... Yuqoslaviyadakı günlərimizdən bir-iki əhvalat yadımda möhkəm qalıb.

Belqradada elə birinci gecə qaldığımız otdədə mənə dedilər ki, sizi bir nəfər soruşur, görüşmək istəyir. O bir nəfəri otağımıza dəvət etdim, tanış olduq. Ortaboy, son dəbdə geyinmiş, yaraşıqlı cavan bir kişiydi.

Özünü təqdim etdi: Mən Təvəkkül Hüseynovam, "Neftçi" futbol komandasının yarım müdafiəçisi Ələkbər Məmmədov, Anatoli Banişevski, Kazbek Tuayev, Tofiq Axundov komanda yoldaşları idi. Hazırda BMT-nin Yuqoslaviyada neft sa-

həsi üzrə nümayəndəsiyəm, professoram, elmlər doktoruyam. Bacım qızı sizin dəstəndədir, gəlmişəm ki, onu evə aparım, səhər götürərəm. Qulluğunuzda hazırım.

Sən də bu söhbətdə iştirak edirdin, Ramiq, "qulluğunuzda hazırım"ı eşidən kimi yavaşca pıçıldadın ki, bizə pivə alsın, hava istidir, ürəyim yanır...

Təvəkkül müəllim soruşdu ki, bu cavan oğlan nə istəyir?

Dedim ki, pivə.
Yuqoslaviyanın təbiət mənzərələri, meşələri, bulaqları, nəhəng tunelləri bizi heyran etdi, Sarayevə, Dubrovnik kimi şəhərləri maraqlıdır.

Sarayevoda (Saray oba) məscidə getdik, küçələrdə müsəlman-türk izləri açıq-aşkar hiss olunurdu bu qədim, tarixi şəhərdə.

O da yadımdadır ki, Sarayevoda olarkən bir gün otağımın qapısı döyüldü və üz-gözü qan içində olan bizim turist dəstəmizin bir murdar erməni üzvü içəri girdi.

O erməni oğlundan soruşdum ki, sənəni bu hala kim salıb, qayıtdı ki, Ramiq Nağıyev... Səni çağırırdım, dedim ki, bu nə məsələdi, bu oğlanı niyə döymüsen?

Sən dedin ki, parkda gəzirdim bir də gördüm bu alçaq erməni kişiyə erməni dilində mirt vurur. Mən də döydüm.

Dedim ki, lap yaxşı eləmişən, günah bu yaramazda deyil, günah onu bizim dəstəmizə qoşanlardadır.

Bakıya döndəndən sonra həmənm erməninin işlədiyi Tibb İnstitutunun partkomuna zəng edib iradəmi bildirdim, onu da dedim ki, o boyda institutda bir nəfər azərbaycanlı balası tapılmadı ki, bu cındır erməninə xaricə gözməyə göndərsiniz... Səndə həssaslıq, milli duyğular, istiqanlılıq yetərincəydi, Ramiq Muxtar.

Adriatik dənizinin sahillərinə gedib çıxmışdıq. Bizim hamımızda tapşırıdın ki, çöllərdən payız çiçəkləri toplayağ. Sonra bizi sərəya düzüb dedin ki, gələn, indi də bir dəqiqəlik sükutla Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadənin xatirəsini yad edək, bu çiçəkləri Adriatik dənizinə sərək...

Bax, belə. Sən maraqlı, mənəli bir ömür yaşaya bildin. Hələ 11 yaşın olanda Naxçıvana gəlmiş böyük şairimiz Səməd Vuruğunun qarşısında öz şeirini oxumusan, rəğbət qazanmışsan. Qüdrətli şairimizin təşəbbüsü ilə Kırma - "Artek" pioner düşərgəsinə dincəlməyə getmişən.

Hələ Bakıda Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində oxuduğun illərdə istər paytaxtımızın, istərsə də Naxçıvan Muxtar Respublikasının mədəni həyatında yaxından iştirak etmişən. Tələbəlik illərində Akademik teatrda işə düzəlmişən, rejissorluq sənətinin sirlərini öyrənməyə başlamışsan, teatrın texniki işlərinə belə baş vurmusan.

Əslində, sənənmək fəaliyyətin Naxçıvanla daha çox bağlıdır. Bu da təbiidir, canın qədr sevdinin bu gözəl diyarın dağları, meşələri, bulaqları, havası, ən qiymətli isə adamları sənənin bütün varlığında əks-səda tapmışdı, onların hamısı sənənin qəlbində, ruhunda, çoxsahəli fəaliyyətində, özünəbənzər, fərdi bədii yaradıcılığında dadlı Badamlı suyu kimi həmişə qaynamışdı.

Dünyanın hansı səmtinə yetmişənsə Naxçıvanın da gözəlliklərini, şirinliyini, istiqanlılığını, səmimiyyətini, sevgisini özünə aparmışsan. İnsan da Vətəninə, yurd-yuvasına bu qədr istəyərmiş, sevərmiş, ilahi! Hələ onu demirəm ki, xəstəliklə əlbəyaxa olduğun bu günlərdə elə hey "Qarabağ", "Şuşa" deyirdin.

Qarabağ səni istəklə övladı kimi bağrına basmışdı. Ağdam Dram Teatrında, Şuşa Dövlət Teatrında sənənmək səhərlərin - "Əlvıda, köhnə dünya", "Üfüqlər qızaran"da pyeslərin böyük uğurla tamaşaya qoyulmuş, bir dramaturq kimi sənə şöhrət gətirmişdi. Hə, Ramiq, hara gedib çıxsaq da, hara hərəlsək də sənənmək

biyyatımızın, xüsusilə dramaturgiyamızın inkişafında xidmətlərindən danışmamaq olmur. Arabir mənimlə mübahisə edərdin. Mənim sənənmək bir dramaturq kimi daha çox fəallıq göstərmək, məşhurlaşmaq, yaradıcılığında bu sahəyə daha çox üstünlük vermək fikrimlə nədənsə razılaşırdın.

Deyardın ki, mən şairəm, sonra dramaturqam. Mən də deyirdim ki, ay qardaş, sənənmək deyir ki, şeir yazma, yaz. Onsuz da şeir yazanlarımız nə qədər istəsən... Amma bu gün pyes yazanları tək-tək göstərmək olar. Teatr sənətinin inkişafına daha çox ehtiyacımız var. Sənənmək

ti Nəriman Məmmədov musiqisini bəstələdi. Beləliklə birlik nəğməsi geniş yayıldı.

Sənənmək şeirlərinə 120-dən çox mahnı yazılıb, hərbi vətənpərvərlik mövzusunda yazdığı sözlərə bəstələnmiş mahnılar səkkiz dəfə birinci mükafata layiq görülmüşdür.

Onlarla bəstəkarımız sənənmək sözlərinə mahnı bəstələmişdir. Xalq artistləri Nəriman Məmmədov, Ramiz Mustafayev, Nəriman Əzimov, Sərdar Fərəcovu xüsusilə qeyd etmək gərəkdir. Əllidən çox ifaçı sənənmək sözlərinə yazılmış mahnıları səsləndirmişlər.

Xeyli sayda himn mətnlərinin müəllifisən, hətta "Qarabağ" futbol komandasının himnini də qələmə almışsan. Sənənmək şeir yaradıcılığın da özünəməxsusluğu ilə seçilir. Əlbəttə, sənənmək milli Azərbaycan şeirinin inkişafında yerin, rolun ayrıca bir mövzudur. Bu sahədə mənim təhlil aparmaq məqsədim yoxdur, belə məsələlər ədəbi tənqidlə məşğul olan kəslərin işidir, təbii ki...

Amma sənənmək şeirlərin var ki, seçilir, sayılır, diqqətdən yayınmır. Məsələn üçün "Ana durnanın ölümü" şeiri əslində kiçik həcmli poema təsiri bağışlayır:

Bakı, Naxçıvan, Gəncə, Şəki, Lənkəran, Ağdam, Şuşa Dövlət Teatrlarında dram əsərlərinin tamaşaya qoyulması adı məsələ deyil, sən bir dramaturq kimi daha uğurlu addımlar atırsan. Nə vaxtsa mənəndən küsdün də, bir müddət zəngləşmədik də... Mənə demişdin ki, "Özge ürəyi" adlı pyes üzərində işləyirsən. Hətta o əsərin məzmununu da mənə danışmışdın, maraqlı və orijinal idi. Ən azı on il bundan qabaqkı vaxtların söhbəti idi bu söhbət. Hani, indi o əsər, əlyazması var, yoxdur deyə bilmərəm...

Sənənmək "Seçilmiş əsərlər" adı ilə nəşr edilmiş üç cildliyini oxumuşam. Həqiqətən də oxumalı kitablardır, mövzu və janr baxımından da diqqətçəkəndir. "Mənim oyaq yuxularım" başlığı altında verilmiş kiçik həcmli, axıcı, şirin bir dildə yazılmış əhvalatları oxuduqca doymursan.

Sənənmək unudulmaz rəhbərimiz Heydər Əliyevlə əlaqələrin özü zəngin hadisələrlə, yadda qalan görüşlərlə əlamətdardır, olduqca maraqlı və dəyərli ki, tarixidir.

Heydər Əliyev Naxçıvanda Pedaqoji texnikumda sənənmək anan Pakizə xanımla bir kursda oxumuşdu. Vilayətin quruculuq işlərində böyük fəallıq göstərmiş atan Muxtar Nağıyevlə Ulu Öndər yaxından tanış idi, onun təşkilatçılıq qabiliyyətinə yüksək qiymət vermişdi. Və bir faktı da qeyd etməyi vacib sayıram ki, ulu rəhbər qeydənmək əsrin 90-cı illərində Moskvadən qaçıb Naxçıvanda yaşadığı vaxtlarda sən vaxtaşırı onu ziyarət eləmişən, saatlarla ikilikdə söhbətləriniz olub, özün deyən kimi, sənənmək dərdləşib.

Bu əzənmək rəhbərin sənə, sizin ailəyə xüsusi münasibəti vardı. Böyük rəhbər bildirdi ki, Ramiqin atası Muxtar Nağıyev əslən irəvanlıdır. Babası Məşədi Abbas bəy Ənnağıbəyov İrəvanda çox hörmətli və varlı bəylərdən biri olmuşdur. Fransada iqtisadi təhsil almışdır. Rus, fransız, erməni dillərini bilmiş, İrəvanda Teatr meydanında ikimərtəbəli ev tikdirmiş və həmin evdə indi 10 erməni ailəsi yaşamaqdadır.

Muxtar kişinin həm də məşhur həkim Mustafa bəy Topçubaşovla da qohumluq əlaqələri vardı.

Hörmətli dövlət xadimi Əziz Əliyevin ailəsi ilə sınırsız idiniz. Onu mənənmək bildirdi ki, Dünya Azərbaycanlılarının I Qurtlayı ərəfəsində ölkə prezidenti Heydər Əliyev yalnız sənənmək tapşırırdı ki, Dünya Azərbaycanlılarının birlik nəğməsinin mətnini yazarsan. Sən yazdın, Xalq artis-

ti Nəriman Məmmədov musiqisini bəstələdi. Beləliklə birlik nəğməsi geniş yayıldı.

Sənənmək şeirlərinə 120-dən çox mahnı yazılıb, hərbi vətənpərvərlik mövzusunda yazdığı sözlərə bəstələnmiş mahnılar səkkiz dəfə birinci mükafata layiq görülmüşdür.

Onlarla bəstəkarımız sənənmək sözlərinə mahnı bəstələmişdir. Xalq artistləri Nəriman Məmmədov, Ramiz Mustafayev, Nəriman Əzimov, Sərdar Fərəcovu xüsusilə qeyd etmək gərəkdir. Əllidən çox ifaçı sənənmək sözlərinə yazılmış mahnıları səsləndirmişlər.

Xeyli sayda himn mətnlərinin müəllifisən, hətta "Qarabağ" futbol komandasının himnini də qələmə almışsan. Sənənmək şeir yaradıcılığın da özünəməxsusluğu ilə seçilir. Əlbəttə, sənənmək milli Azərbaycan şeirinin inkişafında yerin, rolun ayrıca bir mövzudur. Bu sahədə mənim təhlil aparmaq məqsədim yoxdur, belə məsələlər ədəbi tənqidlə məşğul olan kəslərin işidir, təbii ki...

Amma sənənmək şeirlərin var ki, seçilir, sayılır, diqqətdən yayınmır. Məsələn üçün "Ana durnanın ölümü" şeiri əslində kiçik həcmli poema təsiri bağışlayır:

Bakı, Naxçıvan, Gəncə, Şəki, Lənkəran, Ağdam, Şuşa Dövlət Teatrlarında dram əsərlərinin tamaşaya qoyulması adı məsələ deyil, sən bir dramaturq kimi daha uğurlu addımlar atırsan. Nə vaxtsa mənəndən küsdün də, bir müddət zəngləşmədik də... Mənə demişdin ki, "Özge ürəyi" adlı pyes üzərində işləyirsən. Hətta o əsərin məzmununu da mənə danışmışdın, maraqlı və orijinal idi. Ən azı on il bundan qabaqkı vaxtların söhbəti idi bu söhbət. Hani, indi o əsər, əlyazması var, yoxdur deyə bilmərəm...

Sənənmək "Seçilmiş əsərlər" adı ilə nəşr edilmiş üç cildliyini oxumuşam. Həqiqətən də oxumalı kitablardır, mövzu və janr baxımından da diqqətçəkəndir. "Mənim oyaq yuxularım" başlığı altında verilmiş kiçik həcmli, axıcı, şirin bir dildə yazılmış əhvalatları oxuduqca doymursan.

Sənənmək unudulmaz rəhbərimiz Heydər Əliyevlə əlaqələrin özü zəngin hadisələrlə, yadda qalan görüşlərlə əlamətdardır, olduqca maraqlı və dəyərli ki, tarixidir.

Heydər Əliyev Naxçıvanda Pedaqoji texnikumda sənənmək anan Pakizə xanımla bir kursda oxumuşdu. Vilayətin quruculuq işlərində böyük fəallıq göstərmiş atan Muxtar Nağıyevlə Ulu Öndər yaxından tanış idi, onun təşkilatçılıq qabiliyyətinə yüksək qiymət vermişdi. Və bir faktı da qeyd etməyi vacib sayıram ki, ulu rəhbər qeydənmək əsrin 90-cı illərində Moskvadən qaçıb Naxçıvanda yaşadığı vaxtlarda sən vaxtaşırı onu ziyarət eləmişən, saatlarla ikilikdə söhbətləriniz olub, özün deyən kimi, sənənmək dərdləşib.

Bu əzənmək rəhbərin sənə, sizin ailəyə xüsusi münasibəti vardı. Böyük rəhbər bildirdi ki, Ramiqin atası Muxtar Nağıyev əslən irəvanlıdır. Babası Məşədi Abbas bəy Ənnağıbəyov İrəvanda çox hörmətli və varlı bəylərdən biri olmuşdur. Fransada iqtisadi təhsil almışdır. Rus, fransız, erməni dillərini bilmiş, İrəvanda Teatr meydanında ikimərtəbəli ev tikdirmiş və həmin evdə indi 10 erməni ailəsi yaşamaqdadır.

Muxtar kişinin həm də məşhur həkim Mustafa bəy Topçubaşovla da qohumluq əlaqələri vardı.

Hörmətli dövlət xadimi Əziz Əliyevin ailəsi ilə sınırsız idiniz. Onu mənənmək bildirdi ki, Dünya Azərbaycanlılarının I Qurtlayı ərəfəsində ölkə prezidenti Heydər Əliyev yalnız sənənmək tapşırırdı ki, Dünya Azərbaycanlılarının birlik nəğməsinin mətnini yazarsan. Sən yazdın, Xalq artis-

ti Nəriman Məmmədov musiqisini bəstələdi. Beləliklə birlik nəğməsi geniş yayıldı.

Sənənmək şeirlərinə 120-dən çox mahnı yazılıb, hərbi vətənpərvərlik mövzusunda yazdığı sözlərə bəstələnmiş mahnılar səkkiz dəfə birinci mükafata layiq görülmüşdür.

Onlarla bəstəkarımız sənənmək sözlərinə mahnı bəstələmişdir. Xalq artistləri Nəriman Məmmədov, Ramiz Mustafayev, Nəriman Əzimov, Sərdar Fərəcovu xüsusilə qeyd etmək gərəkdir. Əllidən çox ifaçı sənənmək sözlərinə yazılmış mahnıları səsləndirmişlər.

Xeyli sayda himn mətnlərinin müəllifisən, hətta "Qarabağ" futbol komandasının himnini də qələmə almışsan. Sənənmək şeir yaradıcılığın da özünəməxsusluğu ilə seçilir. Əlbəttə, sənənmək milli Azərbaycan şeirinin inkişafında yerin, rolun ayrıca bir mövzudur. Bu sahədə mənim təhlil aparmaq məqsədim yoxdur, belə məsələlər ədəbi tənqidlə məşğul olan kəslərin işidir, təbii ki...

Amma sənənmək şeirlərin var ki, seçilir, sayılır, diqqətdən yayınmır. Məsələn üçün "Ana durnanın ölümü" şeiri əslində kiçik həcmli poema təsiri bağışlayır:

inkışafında qazandığın uğurlar hamının yadındadır. Bakıda, Naxçıvanda, Tiflisdə və digər şəhər və rayonlarda ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin (o cümlədən, Hüseyn Cavidin, Aşıq Şəmşirin) yubiley tədbirləri sənənmək təşkilatçılığınla keçirilib.

Dostun, həmkarın kimi, Tiflisdə keçirilən belə tədbirlərdə sənənmək təşəbbüsünə mən də iştirak etmişəm.

Sənənmək fəaliyyətinə dövlətimiz tərəfindən qiymət verilmişdir deyə bilərəm, fərdi Prezident təqaüdü almısan, beynəlxalq "Rəsul Rza" mükafatı laureatsan.

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin tapşırığına əsasən sənənmək yeni tikilmiş binalarda mənzil verilmişdir və s. Gürcüstan-Azərbaycan xalqlarının dostluğundan bəhs edən "Şəhəri kürəkən" pyesinə görə Gürcüstan Respublikasının Prezidenti Eduard Şevnadzenin sərəncamı ilə 2003-cü ildə "Şərəf" ordeni ilə təltif olunmusan.

Ailəcənlilikdə, qohumluq ünsiyyətində, dostbaqlıqda tayın-bərabərin yoxdur. Respublikanın hər bölgəsində dost-tanışın var. Həmişə deyirdin ki, ən böyük kapital dostluqdur.

Xeyirxahlıq, darda qalana əl uzatmaq, bürokratların sərə sifətini görənlərin harayına səs vermək kimi humanist cəhətlər sənənmək həyat tərzində həmişə özünü göstərib. Bu sahəyə dair onlarla misal çəkə bilərəm. Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyində uzun illər xüsusi bir sahəyə rəhbərlik etmişən.

Sən mükəmməl ailə başçısı kimi də nüfuz sahibsən, bir qızın, üç oğlun müstəqil ailə sahibləridirlər, hamısı ali təhsil alır və həmin bu ailələrdə sənənmək nəvələrin böyüyür.

Ramiq, sən dövlərdə biz sənənmək hər gün zəngləşərdik. Qarabağla bağlı hələ də narahat idin, qalıb bayrağımızın Xankəndində qaldırılacağı günü gözləyirdin, gözəlmiş Şuşadan arxayın idin və mənə də deyirdin ki, şərait yaranan kimi Ağdam - ata yurduna qayıt, ömrünün qalan payını orada yaşa.

Mən də sənənmək söz verməmişəm. Canım, ruhum Ağdamda gedib orda yaşamaq mənim ən böyük arzumdur, inşallah. İstəklə dostlar, bu yazını oxuyan insanlar, Ramiq Muxtar haqqında danışmaqla qurtarası deyil, bu yazını qələmə almaqla çalışdım deyim ki, görün biz necə bir qiymətli insan itirmişik, müqəddər bir sənətkarı, istiqanlı, millətsevər, ürəyi türk sevgisi ilə çırpan bir şəxsiyyət itirmişik. Mən bu əlvıda məktubuma Ramiq Muxtarın seçilmiş əsərlərinin III cildində "Ürəyimdən keçən istəklərim" başlığı altında verilmiş yazısından sənətkarın bəzi istəklərini də əlavə etməyi məqsəduyğun bildim: İstərdim ki, Heydər Əliyevin özəmətlı heykəli Dağüstü parkda keçmiş Kirov heykəlinin yerində qoyulsun və şəhərin hər yerindən görünsün.

- Fikrət Əmirov dünya şöhrətli bəstəkarıdır. Yaxşı olar ki, mənası bilinməyən "Ulduz" metrosuna onun adı verilsin.

- Moskvadan yurduna-yuvasına - Naxçıvana xəstə, zəifləmiş halda dönmüş Heydər Əliyevin sağlamlığı, gümrahlığı uğrunda xeyli iş görmüş və onun tam sağlamlığına nail olmuş, hazırda Naxçıvanda yaşayan Sənifə anaya qayğıkeşliyinə və fədakarlığına görə "Şərəf" ordeni verilsin və s.

Ramiq, sən deyirdin ki, yaxşı olar ki, Şuşada Pənahəli xanın heykəli qoyulsun. Bu, yaramaz haylara göz dağı olar...

Unudulmaz və əvəzsiz dost, bu kiçik yazını böyük Nazim Hikmətin 1932-ci ildə yazdığı aşağıdakı misraları ilə bitirmək qənaətinə gəldim:

Kəsilmiş bir qol kimi
Çiyinizdədir boşluğun...

Bu sözlərdən sonra daha nə demək olar ki...

Şüvəlan,
may 2021-ci il

Mənim yazıçım - Oktay Əhmədov...

Bizlərə, yəni, gənc nəsillə indi məlum olur ki, 60,70,80- ci illərin ədəbi nəsillərində nə qədər unudulmuş adamlar var. Onların bəziləri dünyasını dəyişdiyi, bəzilərinə də proseslərin içində üzə çıxma bilmədiyinə görə unudulublar. Yəqin, özü unudulmaq istəyənlər, başı məişətə qarışmış adamlar da var, onlarla bir işim yox. Allah da. ədəbiyyat da köməkləri olsun.

Zəlzələdən ya vələdən unudulan bu adamların əsərlərini oxuyanda hərdən dəhşətə gəlirsən ki, necə olur, filankəs bu qədər mənasız olduğu halda gəlib bu yere çıxıb, yadda qalıb, amma bu adam yox?! Bu yaxınlarda Rəhim Dünyamalı adlı bir yazıçıdan agah oldum(Q). "Tərsinə addımlayan kölgələr" adlı kitabı ədəbi mühitə səs saldı. 47 yaşında intihar edən bu yazıçı bu günədək unudulubmu. Tale də var, mətn də, amma demək, belə də olurmuş. Dünyanın ədalətsizliyi də elə buradadır.

Həmin nəsillər arasında unudulmuş bir yazıçı da Oktay Əhmədovdur. Dostum Ayxan Ayvaz müəllifin iki PDF kitabını ataraq bu cür gözəl yazıçının unudulmasından şikayətləndi. Ayxanın bu müəllifi mənə atmaq bir məqsədi də müəllifin fərqli yazı üslubunun olması, mənim buna diqqət çəkə biləcəyimi idi ki, bu yazı da diqqətimə işarədir. Ayxana təşəkkür düşür.

Sən demə, müəllif feysbuk dostluğumda da var imiş. Kitabları oxudum. Oxuduqca feysbuk obrazına baxdım, içimdə dedim; nə əjdaha adam imiş bu!

Özünə də yazdım, onu tanıdığımı şad olduğumu bildirdim.

Zarafatsız, mən nadir hallarda əməli, yaşayış tərzini ilə yazısı üst-üstə düşən yazıçı görürəm. Oktay Əhmədov mənim üçün bu yazıçı-

lardan oldu. Bir ifadə var, filankəs mənim yazıçımdır. İndi Oktay Əhmədov da elə. Mənim yazıçımdır...

Müəllifdən bir xeyli əsər oxudum. Bir xeyli deyəndə, kitabda nə var idisə hamısını.

"Qalxın, məhkəmə gəlir!" povesti, "Cəhənnəm yolu", "Volqodun əsirləri" romanları, "Aşağı məhəllənin uşaqları" kitabından eyni adlı povest, "500 dollarlıq qəbir" "Xrebtovu küçəsində aşura".

Yeri gəlmişkən, məhz bu hekayədən sonra xatırladığım bir uşaqlıq hadisəmdən özümə də hekayə yarandı, "Qüsl" hekayəmi yazdım. Buna görə yazıçıma ayrıca təşəkkür edirəm.

"Marfuşa", "Sindbadın nağılı", "Daşa dönmüş", "İsgəndərin buyuzu", "Nağara səsi", "Köhnə heyatın nağılı"

Əsərlərin hər biri o qədər gözəl idi ki, bir neçəsinin adını yazıb, arxasına da "və.s" əlavə edə bilmədim, əlim gəlmədi.

Əslində, ilk əvvəl bir neçə əsəri təhlil etmək fikrində idim. Hətta "Marfuşadan", "Qalxın məhkəmə gəlir", "Xrebtovu küçəsində aşu-

ra" əsərlərindən qeydlər də eləmişdim, amma qərarlılığımın dolayı yenə fikrimdən daşındım və belə bir yazı yazmaq qərarına gəldim.

Bu hekayələrin hər biri, hər obrazı bizi əhatə edən insanlardır. Unudulmuş insan talelərindən, heyatın o biri üzündən, bəhs edir, amma talehin ironiyasına bax ki, bu müəllif özü də unudulur...

Oktay Əhmədovu mənə doğmalaşdıran məsələ də məhz budur. Underground ədəbiyyat.

Əgər azca da sözün sehri hiss edə bilirsən, hər əsərdə müəllifin hansı xarakterdə olduğunu iliklərimə qədər duydu.

Mən bu müəllifə ona görə sevinirəm ki, burda özümü də gördüm. Elə Ayxan Ayvazla danışanda da bunu demişdi ki, Saffari, eyni üslubda, eyni xəttə, eyni enerji, eyni ruhda yazırsınız.

Oxuyub bitirdəndən sonra müəllifin öz nəsiltaşlarının bir neçəsinin əsərlərini xatırladım. İlahi, onlarla yanaşı bu əsərlər necə qırağa qala bilər, axı? Bir ədəbiyyat adamını mənə, bundan o tərəfə incidəcək bir şey olmamalıdır.

Hər belə söhbətlərdə deyilən bir şablon da olsa gözəl ifadə var;

"Zaman, qədri sonra bilinəcək". Düzdü, əksər hallarda belə olur. Amma mən istəməzdim ki, müəllif dünyadan köçəndən sonra desinlər, belə biri var idi, gözəl yazırdı. Hazır sağdır, hazır içimizdə və yanımızdadır. Oxuya, oxutduraq, ədəbiyyata qiymət vermək. Ədəbiyyat həqiqətən də heç nəyi unutmur. Geci tezi var. Biz tezlaşdırsək, daha yaxşı olar...

Orxan Saffari

Orxan Saffari

"Xoşbədbəxtlər ölkəsində"

Azərbaycanda xoşbəxt adam görəndə artıq kədərənirəm. Bəlkə də, içimdəki paxıllıq hissidi, kədərdir dindirir məni. Hər nədirsə, qərribə bir duyğudur. Xoşbəxt adam görəndə kimi o dəqiqə əl-ayağa düşürəm ki, ilahi, bu adam niyə bu qədər xoşbəxt-dir? Necə oldu ki, xoşbəxt olası oldu?

Xoşbəxt adam görəndə kimi başlayıram özümə danışmağa. Deyirəm, ilahi, bu qədər iyrenc insan var, iyrenc hadisələr olur, siyasəti mundar, ictimaiyyəti qeyri-normal, məişət-mədəniyyət dağılıb, pis, qeyri-normal olan nə varsa, baş verir. Bir sözlə, bu cəmiyyətdə necə xoşbəxt olmaq olar? Xoşbəxt olmamaq üçün minlərlə səbəb olduğu halda, bu xoşbəxt olmağa səbəbi hardan tapıb, necə tapıb?

Mən öz adıma deyirəm ki, bu qədər həyasız ola bilmərəm. Bu şərtlər altında xoşbəxt olsam, kədərindən utanaram. Fikirləşərəm ki, mən niyə bu qədər bədbəxt adamam? Necə bacarıram xoşbəxt olmağı? Elə şərtlər altında elə xoşbəxt olan adamlar var ki, xoşbəxt olmağı bəs deyilmiş kimi, hələ adamın üzünə də şiniyirlər. İndi nələr adam xoşbəxt olanda, gərək bunu hər dəqiqə göstərməyə çalışsın? Bir utanma hissi yoxdurmu?!

Bu şərtlər altında nəinki xoşbəxt adam, sağlam adam görəndə belə qanım qaralır. Əsəbləri yerində, gümrə, vaxtında yatıb, vaxtında duran, yemək rejimi qaydasında olan adamlara əməlli-başlı həsəd aparıram. İnsan bu cəmiyyətin hadisələrinin içində necə nevroz olmaya bilər? Psixoloq intihar edən ölkənin adamı olaraq xoşbəxt olursansa, şəxsən daş olsun mənim təpəmə. Bəlkə də, mən qəfildən xoşbəxt olsam, ürəyim dayanacaq. Düşünəndə belə ətim ürəyini ki, mən xoşbəxtəm. Təsəvvür edə bilmirəm ki, məni bu cəmiyyətdə narahat edən heç bir şey yoxdur. Şəxsən mən heç əni azı bir xəstəliyi olmayan adamı ciddi qəbul edə bilmirəm. Azından əsəb, şəkər xəstəliyi mütləq olmalıdır ki, harda, hansı şərtlər altında yaşadığının fərqi olasan.

Əgər sən 40 yaşdan sonra keçirdiyin qeyri-normal həyat tərzinə görə prostat xəstəliyini yoxdursa, saçın tökülməyə başlamırsa, cəhənnəm saç tökülməsi, heç olmasa ağarmırsa, ayıb olsun.

Mən bu cəmiyyətin xoşbəxt adamı nadi, heç nəyin fərqi olmayan xoşbəxt pişiyi belə olmaq istəməyəm, heç ola da bilmərəm. Addım başı bədbəxtlik, kədər. Adıca bir stiuasiya bədsir ki, depressiyaya girəsən. Nə bilim, hər şey çox qərribədir. Ay Allah, ona görə də bu xoşbəxt adamları sənə tapdırıram, bədbəxtlərlə özüm yola gedəcəm.

Koronanın yeni təhlükəli növü aşkarlandı

Amerika alimləri koronavirus infeksiyasının daha bir növünün mövcud olduğunu bildirdilər. Bu barədə "Science" jurnalı bildirdi.

Qeyd edilir ki, koronavirusun bu növü 2017-2018-ci illərdə Malayziyada pnevmoniya xəstəliyinə səbəb olub. Ehtimala görə, virus insanlara itlərdən ötürülüb, ancaq dəqiq nəticələr haqqında daha sonra danışmaq mümkün olacaq.

Nəşrdə həmçinin Florida Universitetinin mütəxəssisləri tərəfindən aparılan tədqiqatlar haqqında xatırladılıb. Güman edilir ki, 2014-2015-ci illərdə Haitidə qeydə alınmış pnevmoniya daha əvvəl koronavirusun aşkarlandığı donuzlardan insanlara ötürülüb.

Alimlər iddia edirlər ki, koronavirusun yeni növü mutasiya ehtimalına görə təhlükə törədə bilər.

MEHRİBAN

Alman siyasətçi III Dünya savaşının ssenarisini açıqladı

Üçüncü dünya müharibəsi tank və topsuz baş verəcək, onu gizli ordular aparacaq.

Bu barədə Almaniyanın Baden-Vyurtemberg federal torpağının sabiq Baş naziri, rə-

qəmsal iqtisadiyyat məsələləri üzrə Avropa komissarı Hünter Ettinger "Handelsblatt" qəzeti üçün yazdığı məqalədə deyib.

Siyasətçi Qərbi ölkələrində baş verən bir neçə kibernet hücumu - 2015-ci ildə Almaniya kansleri Angela Merkelin kompüterinin sındırılmasını, İrlandiya səhiyyə sisteminə, ABŞ-da "Colonial Pipeline" və "So-

larwinds" kompaniyalarına, həmçinin Amerika və Almaniya dövlət müəssisələrinə edilən hücumları xatırladı. Onun fikrincə, bütün bunların arxasında rusiyalı hakerlər və kəşfiyyat əməkdaşları dayanır. "Bir şeyi dəqiq demək olar: Üçüncü Dünya müharibəsi quruda, suda və havada deyil, virtual məkanda, tanksız-topsuz baş verəcək", - deyər Hünter Ettinger bildirdi.

O, ən böyük kibernet hücumları arasında Rusiya, ABŞ, Çin, İsrail və İrannın adını çəkib.

Sabiq Baş nazir qeyd edib ki, Avropa İttifaqı 2021-2027-ci illər arasında kibernet məkanda müdafiəsinə yalnız 1,5 milyard avro, yəni 27 ölkə üçün ildə 230 milyon avro və ya hər dövlət üçün on milyon avrodan az vəsait ayırır.

MEHRİBAN

Zaxarova: Ukrayna ərazisində NATO-nun 7 təlimi...

NATO-nun Qara dənizdə hərbi aktivliyini artırması və Kiyevlə keçirilən təlimlərin sayını yüksəltməsi Donbasda nizamlaşdırma kömək etməyəcək.

Bunu Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin rəsmi nümayəndəsi Mariya Zaxarova deyib. O, NATO-nun Qara dənizdə son 25 ilin ən böyük təlimini (Defender Europe-21) keçirdiyini bildirdi:

"Ukraynanın ərazisində 2021-ci ildə NATO-nun 7 təlimi planlaşdırılıb, yəni hər 1,5-2 aya bir hərbi təlim düşür. Bütün bunlar Ukraynadaxili nizamlaşdırma xidmət etmir".

MEHRİBAN

Zemfira Məhərrəmli
yazıçı-publisist

El-obası əsirlikdə qalan, doğma yurdun cansıxıcı qürbət ömrünün şahidi olan, yurddaşlarının taleyinə didərginlik yazılan qələm adamları sözə daha həssas yanaşır, yaşanan dərdi, möhnəti əsərlərində ağır-acıyla poetikləşdirir. Ürəyində Vətən eşqi, millət sevgisi daşıyan şairimiz Vaqif Bəhmənli kimi. Yaxşı deyirlər ki, od-ocaq, yurd duyğusu hər kəsə nəsis olmur. Özün açdığı cığırda getmək, gecəni gündüzə qatıb çalışmaq, əlahəzrət Söze tapınmaq, bədii düşüncənin, təfəkkürün gücü ilə ədəbi nəhrə qovuşmaq da hər yazarın qisməti deyil. Qəlbi bu ulvi hissələrlə döyünən qələm adamlarının yaradıcılığında, təbii ki, Vətən mövzusu, Vətəni daim ürəkdə hisf edən sevgi önə keçir.

70-ci illər ədəbi nəslinin istedadlı təmsilçisi, çağdaş poeziyamızın tanınmışlarından biri, əslən qarabağlı olan, Füzuli bölgəsinin Böyük Bəhmənli kəndində dünyaya göz açan Vaqif Bəhmənli Azərbaycanımızın ürəyi Qarabağın təbii gözəlliklərinin qoynunda boya-başa çatıb. Əsrarəngiz yurd yerlərimizin saf havasını, büllur bulaqların suyunu içib. Bəlkə onun şeirlərindəki təbiilik də elə bununla bağlıdır. Şair "yazağzı bulaqlar buzun qıranda," "bənövşələr qar altından boylananda," "Cıdır düzü yamyaşıl xalya bürünəndə" göz qamaşdıran şahənə gözəllikləri tərənnüm edir. Yaradıcılığının erkən çağlarından sonrakı dövrədək yazdığı, misraları duyğu-duyğu hörülmüş bədii nümunələrdə Qarabağın qəlbimizə fərəh gətirən, allı-güllü təbiətini vəsf edən dürlü-dürlü təsvirlərlə qarşılaşırıq:

*Çayları uzun saçlı, bəndi, keçidi çətin;
bu torpaq elə güclü, bu torpaq elə mətin...
Nədən dolaşacaq qərib yollarında qürbətini?
Tanrı bizlərə verib açarını cənnətin!*

"Vətənin ruhu" adlı şeirində qeyd olunduğu kimi, bu füsunkar, cənnətməkan diyara tamarzı qalan, bənzərsiz gözəlliyə malik yurd yerlərimizi iti caynağına keçirmək istəyən yağlar illər boyu fürsət gözləyiblər. Nəhayət, elə bir zaman gəlmişdi ki, qaçqın-köçkün, öz yurdunda didərgin olmaq dərdi ən ağır dərdlərimizdən birinə çevrilmişdi. Şəhid analarının göz yaşları qurumurdu:

*Qəm geydim, düymələndim,
yaxam sucaqdı, nəmdi...
Qardaş qolu qələmdi,
bacım şəhiddi mənim!
Anam görsə tanımaz,
qəm daraşib canıma.
Qolum düşüb yanıma,
qıçım şəhiddi mənim!*

Tarixin belə bir dönəmində yurdcanlı şairimizin də qələmi silahı idi. Onun "Vətənin tarix kitabı" poeması, "Mən

Vaqif Bəhmənli: "Qarabağ şeirlərim yaşantılarımın nişanəsidir"

əsgərəm, Qarabağ" silsiləsindən şeirləri ərsəyə gəlmişdi:

*Qəzəbin daş dələr, gərilsə, yaytək,
Bir heçdi gözündə min hədə-qorxu...
Heç zaman gözünü tutmasın yuxu,
Ey Vətən əsgəri, Vətən əsgəri!*

Şair yaxşı bilirdi ki, hər bə qovğası tüğyan edəndə ədəbiyyat, söz sənəti də hərəkətverici qüvvəyə çevrilir. Belə bir vaxtda ədəbiyyatın əsas missiyası xalqı səfərbər etmək, bir amal uğrunda birləşdirmək, necə deyirlər, çəkici bir zindana vurmaqdır. Axı, ədiblər, şairlər, ümumən qələm adamları əsərləri ilə yurddaşlarına milli kimliyini xatırladır, genetik yaddaşımızı dirçəldir.

Düşməni tapdağında olan, talanan, doğmalarının məzarları qalan yurdu barədə yana-yana şeirlər yazıb Vaqif Bəhmənli. Qarabağ nisgini, ağır-acı-sını, müharibənin vurduğu yaraları poeziyaya gətirib. "Avtomat" şeirində oxuyuruq:

*Bu avtomatdı, ana,
döyüşdən dönənlərin
taxta ayaqları,
itən qolları deyil bu.
Bu tətikdi, ana...
Gözümdə hər bə nifrət,
Barmağımın ucunda tətik -
qara, himə bənd!*

Vüsalın, sevdiklərinə qovuşmağın rəngi ağ, həsrətin, ayrılığın rəngi qarıdır, deyirlər. Şairin Şuşamızın itkisi, uzun illər yad əllərdə qalmasından bəhs edən şeirlərində ayrılığı, nisgini nişan verən tünd rənglər üstünlük təşkil edir. Həmin şeirlərdə bu nisgildən doğan dərd-kədərin tükənməz ağır-acıyla assosiasiyası poetik ovqatın səlis ifadəsi kimi yaddaşımıza həkk olunur. Söz vasitəsilə göz önündə əsrarəngiz görüntü yaranır:

*Batıb Şuşanın dili,
Zili, pəsi çatışmır.
Tarixdi Pənahəli -
Xan nəvəsi çatışmır!
Kafər kəsib yolağı,
Kardı Kirsin qulağı!..
Cabbarsız Qarabağın
Zəngülsüz çatışmır.
İtkin düşüb qonağı,
Sağ şikəstə, sol ağı.
Axır İsa bulağı,
Piyaləsi çatışmır!*

Göründüyü kimi, şair baş verən olaylara bədii həll verərkən, başqa sözlə, çatdırmaq istədiyi məramı bədii çözüm taparkən irfani təfəkkürə söykənir. Şeirlərinin bu təfəkkürlə yazılmış bədii mətni dolğun, bitkin həyat hekayətləri təsiri bağışlayır. Deyirlər, yaradıcılıq ruhun tərcümanıdır. Yaradıcılıq yuxusuz gecələr, əzab-əziyyət deməkdir. Bənzərsiz poetik fikirlər, ümumən poetik bütövlük, şeiriyyət süzülən misralar yaradıcılıq əzablarından doğulur. Şair təlqin etdiyi məramı əbəs yerə, bilərəkdən uzatmır, şeirlərində bəzən qarşılaşdığımız təfərrüatlı yazdığı bədii fakta bələdlikdən irəli gəlir. Vaqifin şeirlərinin, iri həcmli epik əsərləri-

nin mövzusu, problematikası, süjeti və kompozisiyası rəngarəng, bədii dili obrazlı, səlis və rəvandır. O, poeziyamız naminə çiynlərini hər cür ağırlığı altına verməyə hazır olan qələm adamlarındandır. Dəyərli ədəbi tənqidçilərimiz müxtəlif vaxtlarda onun şeirlərinin bədii-estetik qiymətini verib. Şairin poetik məramını, missiyasını düzgün tutan tanınmış ədəbi tənqidçi Vaqif Yusifli-

nin yozumlarından birində oxuyuruq: "Vaqif Bəhmənli, doğrudan da, çox yazır, məhsuldarlığı ilə öz ədəbi nəslinin bütün üzvlərini ötüb keçir. Zənnimcə, 66 yaşda bu tempdə, belə yorulmadan şeir yazmaq, doğrudan da, şairlik potensialının tükənmədiyini, əksinə, "şimşəkdən qanad aldığını" sübut etmirmir? Vaqif Bəhmənli ayrı-ayrı illərdə onu nə düşündürürsə, həyatın, gerçəkliyin və özünün daxili dünyasının hissiyatını şeirə gətirir."

Gərgin, can üzən, qarışıq bir vaxt idi. Səbrimizə baxıb çat-çat olan daş da dözmürdü bu haqsızlığa, amma biz hələ dözdürdük, yurd yerlərimizə dönəcəyimiz xoşbəxt günləri gözləyirdik. Şair ruhunun Qarabağda, Şuşada baş verənlərdən dolayı yaşadığı üzüntülər, keçirdiyi təbəddülatlar sanki bir araya sığışaraq poetik gerçəklik yaradırdı misra-misra. Ağrı-acılı, üzüntülü olsa da:

*Dağı dağ üstə duran dağı səməndərdi Şuşa,
Necə bəs dil-dil ötür gül-gül açan dərdi Şuşa?*

*Qol açıb hər yetənə, pis nəzərə gəldi yaqın
Partlamışlar uladı: gör nə qəşəng yerdə Şuşa! -*

deyən şair yol verilən yanlışlıqları, "hər yetənə qol açmağı" məqbul hesab etmir. Qarabağın zümrüd qaşlı tacı olan Şuşamızın həmişə düşmənlərin gözüne ox kimi batdığını, can məlhəmi saf havasına, dumduzu bulaqlarına həyət-mayıl olan yağların bu yurd yerimizə daim diş qıcağını dilə gətirir. Xarıbülül xar olan, dərd yuvası Şuşamızın əlimizdən getməsi o qədər ağırlıydı ki... Xalqımızın tarixində, həyatımızda, mədəniyyətimizdə, ədəbi salnaməmizdə həmişə önəmli yer tutmuş bu şəhərin indi çətin dövrünü, ağır çağlarını yaşaması şairin qəlbini üzür:

*O xəcil, axdı təri, qan bulaşmış köynəyini
Xarıbülül gülünün yarpağına sərdi Şuşa.*

*Bəlkə nərd taxtası yek Cıdırın daş sinəsi -
Fəndgir allərdə gəzən şeşli-beşli zərdi Şuşa?*

Sənətkarlıqla yazılmış bu şeirlər şairin Qarabağımızı azad görmək, 30 il əvvəl qanlı savaş üzündən tərək ediyimiş el-obamıza qayıtmaq, əzəli torpaqlarımızı əsl sahiblərinin qayıdışı ilə sevincəndirilmək istəyinin, niyyətinin bəltirəsidir. Nikbin sonluqla bitən bədii nümunədə misralara sızan dərd-ələmin içindən sanki bir ümid qığılcımı, bir tel işıq parlayır:

*Şəksiz, olmaz qarabəxt, Tanrı quran cəlvəli taxt,
Qaynar, əlbəttə, yenə çeşmə bulağın, Qarabağ.*

*Vaqifin bağı sənə bağlıdı min bağlar ilə
Qocaman bir xalısın, mən də saçağın, Qarabağ!*

Əruzla izhar edilmiş yurd nisgimizi çatdıran "Vətənin Şuşası" və "Vətənin Qarabağı" adlı şeirlər müəllifin yaradıcılığında qırmızı xətlə keçir. "Qarabağ" və "Şuşa" rədifli bu klassik şeir nümunələri ünlü qəzəlxanların beytlərini yada salır. Qəzəl janrından daha çox sevgi-məhəbbət duyğularının ifadəsi üçün yararlanan şairlərdən fərqli olaraq, V.Bəhmənli düşər olduğumuz ağır-acıların poetik təsviri üçün əruz vəznindən istifadə edir, başqa sözlə, klassika ilə müasirliyi birləşdirir. Şair söz açdığı hadisəni hiss etdirə, duydura bilir.

Düşmənin uzun illərdən bəri davam edən işğalçılıq siyasətinə "dur!" demək vaxtının çoxdan çatdığını dilə gətirən V.Bəhmənlinin çox intizarla gözlədiyimiz qələbəmizi yaxınlaşdırmaq arzusu bir qədər sonra onun şeirlərini belli bir səmtə, məcraya yönəldir. "Vətənin dərdi" şeirində olduğu kimi:

*Yolunca saraldı gözümün kökü,
Qalmaqda ürəkdə yağ, Qarabağım.
Başıma haranın külünü töküm,
Qayıtsın əzəli yağ, Qarabağım?!*

*Ölün bir yandadı, dirin bir yanda,
Çalağan ilanlar qıvrılır qanda!
Torpaq götürərmə, aparsam canda
Belə çalın-çarpaz dağ, Qarabağım?*

44 günlük Vətən müharibəmizin ilk vaxtlarından Zəfər çalacağımıza böyük ümidlər bəsləyən şair torpaqlarımızın bütövlüyü naminə canından keçən igid əsgər və zabitlərimizin hünərini tərənnüm edən şeirlər yazır, qəhrəman oğullarımızı Qələbəyə səsləyirdi. "Vətənin əmri" şeiri fikrimizə sübutdur:

*Güllələr qışqırır, qurğuşun "əkir",
Günəş tək yüksəlir qızıl qan, Vətən.
Oğullar geriyyə qayıtmır, çünki
"İrəli!" əmr edib əzəldən Vətən!*

Müəllifin Zəfər savaşımıza həsr etdiyi "Şairin sübh duası" şeiri isə qalibiyyət saçan hərbi yürüşlərimizin yaratdığı coşğunu, sevinci ifadə edir:

*Qanadlanıb Şuşaya, o müqəddəs guşəyə,
Şehli Xarıbülül dərdim, ilhamı gəlib!
Ali Baş Komandanın adınadı ilhamım
İlhamım əmr eləyib, ordum ilhamı gəlib!
Qarabağ-Azərbaycan!.. hayqırır bir ağızdan
Qələbəyə şığıyır yurdum, ilhamı gəlib!*

Dünya yaranandan bəri insan ürəyinə yol sevgidən və sevgini ifadə eləyən sözə keçir. Qonağımız həkim-kardioloq və şair kimi bütün ömrünü ürəyə həsr eləyən Qalib Şəfahətdir. Qalib Şəfahət Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, bir neçə kitabın müəllifidir, əsərləri qardaş Türkiyə və İranda dərc olunub.

- Xoş gördük, Qalib müəllim! Sizi necə təqdim edək: həkim Qalib, yoxsa yazar Qalib?

- Siz necə görürsünüz, elə də təqdim edin.

- Öncə təxəllüsünüzdən başlayaq. "Şəfahət" həkimlikdən qaynaqlanır? Sizi Qalib Şəfahət edən nədir?

- Hə, çox maraqlı sualdı. Yəni bütövləşdirən. Bəlkə də indi bütövəm.

Orta məktəbdə oxuduğum illərdə şeir yazırdım. Özüm haqqında böyük xəyallarda idim. Elə bilirdim ki, şeir yazmışam, dünyanı fəth etmişəm, bir təxəllüsüm kəmdi. Başladım özümə təxəllüs axtarmağa. Fikrim də həkim olmaq idi. Axtarışım nəticə verdi, "Şəfahət" təxəllüsünü seçdim. Yəni, şefa verən, sağlamlıq bəxş edən mənəsində. Həm həkim kimi, həm də

yazar kimi bir-birini tamamlaması üçün.

- Maraqlıdır. Siz həm də kardioloqsunuz. Qalib həkim, ürəkləri müalicə etməklə yanaşı, qəlblərə yol tapmaq, ruhları oxşamaq sizin üçün çətin deyilmi?

- Qəlblə ürək eyni mənə kəsb edir. Ona görə yolum asandır. Asan yol seçmişəm...

- Bu cavabdan hər iki işinizi də çox sevdiyinizi anladım. Gəlin, ömür yolunda bir az əvvələ qayıdaq. Siz bu istedadı ilk dəfə özünüzdə nə vaxtdan hiss etmişiniz? İlk qələm təcrübəniz yadınızdadır?

- Şeir yazırdım, amma, gizli saxlayırdım. Çalışırdım əvvəlcə mətbuatda görünüm. Hamı məni mətbuat vasitəsilə tanısın. Digər şeirlərin talehi o qədər də yadımda qalmayıb. İnsan özünü dərk etdikcə daha yaxşı tanıyır. İlk mətbu şeirim "Yollar məni" olub. Gədəbəy rayonunda çıxan "Tərəqqi" qəzetində çap etdirmişəm.

"Elə bilirdim, şeir yazmışamsa, dünyanı fəth eləmişəm..."

- Deməli, ilk addımlarınızı doğma torpağınızda atmısınız. Doğma el-obanızdan başlayıb, qardaş ölkələrə qədər yol getmişiniz. Qardaş Türkiyədə işıq üzü görən "Kırık merdiven" adlı nəslər toplusunun ön sözündə "şeirlərdən daşan üslubu nəsrə çevirən yazar" kimi təqdim olunmuşunuz. Sizcə, yazarı nəzərdən nəsrə aparan səbəb nədir?

- Hə, hər şeyin başlanğıcını doğma torpaqdan götürmüşəm. O uca dağların arasında hər şey yaxın görünürdü. O ruhu, o gücü ordan almışam. Hələ də o gücü ruhumda daşıyıram. Mənim həm şeirlərim, həm nəsr əsərlərim qardaş Türkiyədə və İranda işıq üzü görüb. Bir neçə kitabım çıxıb.

Mən nəzərdən nəsrə, nəsrədən nəzmə keçirirəm. Özümü necə ifadə etməyi bacarırsam, elə oyam. Əsas yaradıcılıq, bədii mətndir.

- Gədəbəyin təmiz havasından, gözəl təbiətindən, sərin bulaqlarından süzülən saf mənaviyyət şeirlərinizdə və əsərlərinizdə öz əksini tapıb. Qalib bəy, əsərlərinizdə heç sizə görə ziddiyyətli bir obraz varmı? Yaxud, "bu obraz mənim üçün idealdır" deyə biləcəyiniz bir obraz? Belə bir əsəriniz varmı ki, orada özünüzü tapasınız?

- Bunu görmüşünüzsə, təşəkkür edirəm. Bütün şeirlərimdə

və nəsr əsərlərimdə ziddiyyətlər olmalıdır. Ziddiyyət əsərin sujet xətti olmalıdır və o ziddiyyətlərdə yazar doğmalığı tapmalıdır. Əgər o əsəri mən yazmışamsa, orda mən özümü itirə də, tapa da bilərəm. Əsas odur, oxucu orda məni görə bilsin.

- Çox maraqlı cavabdır. Bəs Qalib bəy, gələcək planlarınız haqqında nə deyə bilərsiniz?

- Gələcək planlarım xoş ümid və arzu ilə irəliləyən doğru addımlamaqdır.

- Biz də sizə bu yolda sağlam can, bol uğur və qələminizin iti olmasını arzulayırıq. Söhbət üçün təşəkkürlər.

- Mən də sizə və oxuculara təşəkkür edirəm, var olun.

Söhbətləşdi:

Nəzakət Bağirova
Bakı Slavyan Universiteti
Beynəlxalq Münasiblik və Regionşünaslıq, Jurnalistika
Fakultəsinin I kurs tələbəsi

Düz yer Nara

NARA - Yaponiyanın Kansay regionunda yerləşən Nara prefekturasının paytaxt şəhəridir. Nara Yaponiyanın qədim şəhərlərindən biridir, 710-784-cü illərdə Yaponiyanın paytaxtı olub. Buna görə də həmin illər Yaponiya tarixində Nara dövrü kimi tanınır. Şəhərin etimologiyası ilə bağlı bir çox nəzəriyyə mövcuddur. Lakin ən çox qəbul olunan nəzəriyyə standart yapon dilində olmayan, lakin Çuqoku və Şikoku regionlarının yerli dialektlərində "düz yer" mənasını verən "naru" sözündən yaranmasıdır. Şəhərin coğrafiyası da bu nəzəriyyəyə uyğun gəlir.

11 mart 708-ci ildə İmperatriça Qenmey sarayın yeni paytaxta - Naraya köçürülməsini əmr etmişdir və 710-cu ildə Yaponiyanın ilk daimi paytaxtı olmuşdur. Lakin o dövrdə şəhər Nara yox, Heykyo adlanırdı. Maraqlıdır ki, Nara Yaponiyanın ilk paytaxtı olsa da, 1 fevral 1898-ci ildə kimi rəsmi şəkildə şəhər statusu almamışdır. Nara siyasi mənada əhəmiyyətini itirərsə də, tarixi abidələrinə və qədimliyinə

görə Yaponiyanın turistik şəhərlərindən biridir. 1998-ci ildə YUNESKO tərəfindən Nara şəhəri Dünya irsi siyahısına da salınmışdır.

TODACI MƏBƏDİ - Yaponiyanın ən məşhur məbədlərindən və Naranın ən görməli məbədlərindən biridir. 752-ci ildə buddist məbədi kimi tikilmişdir. 784-cü ildə paytaxtın Naqaokaya köçürülməsindən sonra əhəmiyyətini itirməyə başlamışdır. Məbəddə 15 metr hündürlüyündə Budda heykəli yerləşir. 2011-ci ildə məbəddə eyniadlı muzey də açılıb.

HORYUCI MƏBƏDİ - 607-ci ildə şahzadə Şotoku tərəfindən tikilmişdir. O, buddizmin Yaponiyadakı ilk təbliğatçılı-

rındanır. Horyuci ölkənin ən qədim məbədlərindən biridir və burada ölkənin ən qədim taxta strukturları yerləşir. 1993-cü ildə YUNESKO tərəfindən Dünya irsi statusu almışdır. Bir neçə dəfə restorasiya edilmişdir.

İSUYEN BAĞI - Naranın ən məşhur mənzərəli bağıdır. Todaci məbədinin Nandaymon darvazası və Vakakusayama dağı burada yerləşir. "İsuyen" yaponca "su üzərində bağ" deməkdir. Bağ Yoşikiqava çayının sahilində yerləşir. Çayın o biri tərəfində isə Yoşikien bağı yerləşir. Bağ iki hissədən ibarətdir.

KASUQA TAYŞA - Naranın ən çox ziyarət edilən şinto səcdəgahıdır. Şəhərin paytaxt olduğu dövrdə tikilib və şəhəri qorumaqdan məsul olan ilaha həsr edilib. Səcdəgah Yaponiyanın ən güclü ailələrindən olan Fucivara ailəsinə məxsus olub. Burada 250 bitki növü olan bağ və muzey də var.

NARA PARKI - Naranın mərkəzində yerləşən böyük ictimai parkdır. 1880-ci ildə salınıb, Todaci məbədi, Kasuqa Tayşa və Nara Milli Muzeyi burada yerləşir. Parkın maraqlı xüsusiyyəti burada yüzlərlə vətəni maralın olmasıdır. Buna görə də marallar Naranın simvollarından birinə çevrilib. Parkda maralları bəsləmək, onlara toxunmaq olar.

TOŞODAYCI MƏBƏDİ - 759-cu ildə imperator tərəfindən buddizmi yaymaq üçün çağırılan çinli rahib Qancin tərəfindən qurulub. Nara İmperiya Sarayı bu məbəddə yerləşirdi.

YAKUŞICI MƏBƏDİ - VII əsr imperator Tenmu tərəfindən arvadının sağlamlığı üçün tikilib. Yaponiyanın ilk məbədlərindən olan Yakuşici çox simmetrik quruluşla malikdir. İki paqodalıdır. 1970-ci ildə yanğından sonra əsas məbəd yenidən tikilib.

NARA MİLLİ MUZEYİ - Nara parkında yerləşən incəsənət muzeyidir, əsasən Buddist incəsənətinə həsr olunub. 1889-cu ildə tikilib və orijinal bina dəyişməyib, sadəcə yeni bir korpus əlavə olunub. Bu-

rada rəsmlər, heykəllər, əlyazmalar, mərasimə aid əşyalar sərgilənir.

KOFUKUCI MƏBƏDİ - Fucivara ailəsinə məxsus məbəd olmuşdur. 710-cu ildə tikilib. Məbəd 150 tikilidən ibarət idi. Burada tarixi əhəmiyyətli 5 və 3 mərtəbəli paqodalar yerləşir. Kofukucinin paqodası Naranın simvoludur, 730-cu ildə tikilib, sonuncu dəfə 1426-cı ildə bərpa edilib. Mərkəzi qızıl zal 300 il əvvəl yanğında məhv olub və yenidən tikilib. Şərqi qızıl zalda isə budda heykəli yerləşir. Məbəddə Milli Xəzinə Muzeyi də yerləşir.

HEYCO SARAYI - Naranın paytaxt olduğu dövrdə imperatorun iqamətgahı və saray burada yerləşir. Saray 1 kilometrlik radiusu əhatə edir. YUNESKO-nun Dünya irsi siyahısındadır. Lakin orijinal tikili məhv olub, çünki 784-cü ildə paytaxtın köçürülməsindən sonra saray tərk edililib və ərazi düyü yetişdirilməsi üçün istifadə olunub. Son illərdə isə saray sadəcə rekonstruksiya olunub.

YOŞİKİEN BAĞI - Naranın mərkəzində yerləşir. Yoşikiqava çayının sahilində

yerləşir. Kofukuci məbədinin rahiblərinin əvvəllər yaşadığı yerdə salınıb. Burada üç əsas məkan yerləşir: gölməçə bağı, yosun bağı və çay mərasimi bağı. Çayın qarşı tərəfindən İsuyen bağı yerləşir.

NARAMAÇI - Naranın qədim ticarət rayonudur. Buradakı ənənəvi stildəki tikililər və anbar qorunub saxlanılıb və ictimaiyyətə açıqdır. Muzeylər, restoranlar, kafelər, dükanlar rayonun dar küçələrində yerləşir. Buradakı tikililərin çoxu Edo dövrünə aid olan maçıyalardır. (həm dükən, həm yaşayış yeri kimi istifadə olunan tikili). Hazırda bəzi maçıyalar muzeyə çevrilib. Rayonda Qanqoci məbədi, Koşi-no-İe binası, Haruşika sake dükanı kimi görməli yerlər yerləşir.

Eminquey

Tendensiyalı hekayələr

Musa Xanbabazadə
filoloq-ədəbiyyatşünas

"ƏMƏLİYYATÇI", "GÜNAHSIZ MƏLƏK", "KİMSƏ...SİZLƏR", "SAATIN 61-Cİ DƏQİQƏSİ", "BİR GECƏNİN VAHİMƏSİ" kitablarının müəllifi Qafar Cəfəri həm hüquqşünasdır, həm də yazıçı. Hüquqşünaslığı da, yazıçılığı da vətənə-millətə xidmətə, səcdəyə yönəlib. Əindəki qələm xalqın mənəvi sağlamlığına, intellektual dəyərlərinin, mütərəqqi adət-ənənələrinin keşikçisi, xidmətçisi, mühafizidir.

Cəsarətli-qeyrətli qələmi hədəfləyir cəmiyyətdə hökm sürən cybəcərlik və nöqsanları, naqislik və xəbəslilikləri ("Malış", "Altıncı barmaq", "Qəbir yeri").

Hədəfləyir ruhu-əxlaqı paslandıran-hisləndirən bədxahlıqları, cesid-cesid yaramazlıq və iblislikləri ("Bumeranq", "Qumru", "Dəy-yus").

İlhamının kürəsində bişən odlu-alovlu sözlərindən yanır-töküllür müqəddəs qanunlarımıza öz xeyrinə-faydasına tüpürən üzdeyən qəzəblər, saxta-yapma "öylməzlər", misikin-yazıq-cılız qurama "məğrurlar" ("Alıcı", "Hədiyyə").

Sərrast qələminin hədəfdən yayınmaz gülləri külünü göyə sovurur rüsvət düşkünlərinin, yalana-talana köklənən əliyəri-diləyri biznesmenlərin, bürokratik-süründürməçi məmurların ("Alıcı", "Sonuncu hesablaşma").

Yazıçının həssas qələmi vətən torpaqlarının azadlığı uğrunda ədəbiyyat taxtında qərarlaşan ölməz şəhidlərimizə də, bədəninin bu və digər üzvünü itirən şanlı qazilərimize də, ümumən Azərbaycan əsgərinin 44 günlük cahansümul qələbəsinə də şərəf nöğmələri oxumağı da unutmur ("Saatın 61-ci dəqiqəsi", "Şəhid qala" və s.).

Ailə qarşıdurmalarına, sevgi-məhəbbətə yabançı-yanlış münasibətlərə, əxlaqı-namuslu qız-gönlərin qəlb dünyasına təcavüzkar Don Juanların əxlaq-mənəviyyət pozğunluğuna şiddətli-sürüklü etirazlanmalar da yazıçı Qafar Cəfərinin hədəflərdir ("Qisas gəcəsi", "Namus yarası").

Qafar Cəfərinin qələmi, eyni zamanda, qanunların keşiyində ayıq-sayıq dayanan, öz vəzifə borcunu yüksək peşəkarlıqla yerinə yetirən, gözünə-başına güllə sıxılma belə, qorxub-çəkinməyən və kriminal aləmin amansız, yorulmaz hücumçusu sayılan qanun keşikçilərini də yüksək ilham və pafosla tərənnüm və təsvirdən də dayanmır ("Xəyanət", "Xoşbəxt əsirlər", "Namus yarası").

Onu da qeyd edim ki, müəllifin yuxarıdakı abzasda adlarını çəkdiyim əsərləri detektiv janrdadır və Əli Zamanlı bu povestlərin dəyişilməyən qəhrəmanıdır. Çünki detektiv əsərlərdə, bir qayda olaraq, yazıçının dəyişilməyən qəhrəmanları olur (filologiya elmləri doktoru Vaqif Yusifli). Bu, Azərbaycanın Xalq yazıçısı Cingiz Abdullayev əsərlərində də rast gəlinən bir xüsusiyyətdir (Dronq obrazı).

Qarabağ qazisi Hünərin həyatı ilə bağlı epizodlar silsiləsinin epik təsviri və mükəmməl təqdimatıdır "SAATIN 61-Cİ DƏQİQƏSİ". Silsilə epizodların bir qismi (Hünərin sevdiyi qızla-Leyla ilə Bakıdan rayona ata-anasının yanına qayıtması; Asif müəllimin bu evliliyə icazə verməməsi; Hünərin və Leylanın yenidən Bakıya dönüşü; bu gənc ər-arvadın Teymur adlı bisinə qoşulub Rusiyaya çörək qazanmağa getməsi, orada babat bir işə düzəlməsi; 1993-cü ildə Rusiyada Teymurun ermənilərin qəddar vəşilliklərindən xəbər tutması və nəhayət, bütün obyektlerini satıb gənc ər-arvada Azərbaycan qayıtması) Hünərin müharibədən əvvəlki dövrünün əks-sədasıdır. Bu epizodlarda Hünər heç bir ictimai keyfiyyəti, heç bir yaddaqalan hərəkət və davranışı ilə oxucu qəlbinə yol tapmır. O bu epizodlarda oxucu üçün yüzlərə, minlərcə gəncdən biridir, daha

doğrusu, oxucuya nümunə ola bilmir. Hünər müharibədəvri epizodları ilə (kənüllü müdafiə batalyonuna qoşulması; düşmənlə təmas xəttində ayıq-sayıqlığı; çayda boğulan erməni uşağını xilas etməsi; ermənilərin bundan firsətən Hünəri güllə yağışına tutması; Hünərin bud nahiyəsindən yara alması; döyüş yoldaşlarının Hünəri xəstəxanaya çatdırılması, ayağının dizdən aşağı kəsilməsi) oxucunun qəlbinə yol tapır, oxucuya doğmalışı, oxucunun əzizinə-doğmasına çevrilir, oxucu Hünərin ağrı-acılarını öz ağrıları kimi qəbul edir və bu ağrı-acıları yaşayır: "Hünər protezin qayıqlarını elə darddı ki, az qaldı yerindən qopsun. Əyilib çətinliklə protezi çıxardıb dolabın böyrünə dayadı və dərhal da dizinin protezə oturan yerini ağcözülükə qaşımaya başladı. Sonra elə bil sakitləşdi, həmin yeri sığalladı və qaldırılıb kreslonun üstünə qoydu, dərindən köks ötürdü, kürəyini arxaya verib gözlərini yumdu... Gözlərini açanda nəzərləri qəfildən dolub səykenmiş protezə sataşdı. Qorxdu, elə bil kimə tikələrə parçalayıb ayağının bir hissəsini də götürüb evə qoymuşdu. Həmin kəsilmiş ayaqdan o qədər qan axmış ki, rəngi saralıb solmuşdu... Protez ona yarımçıq olan ayağı əvəz etsə, də əslində yarımçıq qalan bədənini, yarımçıq qalan ömrünü, yarımçıq qalan həyatını xatırladırdı" (səh. 84).

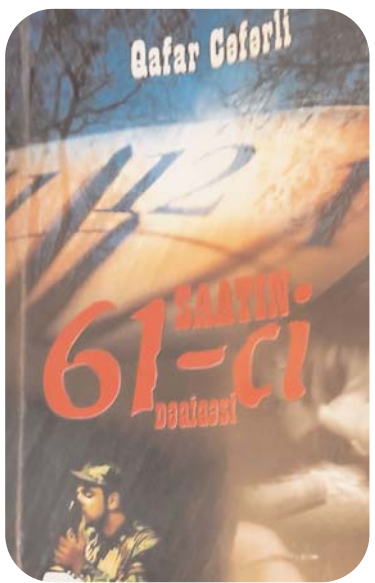
Yazıçının ürəkyandıran bu təsviri oxucunu rıqqətləndirir, dərd-kədərini bira-beş artırır, əsəblərini gərginləşdirir, onu milyon-milyon gözəgörünməz tellərlə Hünərə-Vətənin bu mərd, bu döyüşkən qazisinə bağlayır. Qürurlanır-fəxrətlənir oxucu Hünərə-tək bir yurd sevdahısı ilə, bir vətən oğlu ilə miasirdir, bir vətən oğlu ilə həmyaxı, həmməsələkdir. Bir də iftixarlanır ki, nə yaxşı Hünər kimi vətəni canından, həyatından artıq sevnənlərimiz var, vətəni qanı-canı bahasına var edənlərimiz var!

Heykayəni oxuduqca həssas oxucu dərk edir ki, Hünər (Hünərkimilər) daxili bir səs (vicdanın) təlqin-təşviqinə qulaq asaraq könüllü batalyona yazılmışdır. Yazılmışdır ki, vətən torpaqlarını yasadn-matəmdən çıxarsın, doğmalarına:atası Asif müəllimə, Nuranə anasına layiqli oğul, döş xərcəngindən dünyasını dəyişən sevimli Leylasına başucalıq, yegana oğlu Nicata qəhrəman ata, elinə-obasına qeyrətli və təəssübkeş vətəndaş olsun. Elə bu istək-arzularla Hünər (və sənqer yoldaşları) qanlı-qadaldı cəbhələrdə dəniztək dalğalanır(lar), vulkan kimi püskürür(lər), addımlayan yanar dağlarsayaq ümumi düşməne-faşist erməni başkəmənlərə qarşı müəlləh və qəzəbli bir ordu kimi əl-ələ, qol-qola, səs-səse, kürek-kürəyə tutuşaraq sərrast-dürüst addımlarla yüyürürdülər) Budur, cəbhədə nisbi sakitlikdir. Birdən uzaqdan-qarşı tərəfdən gələn iki nəfər-ana və bala Hünərin diqqətindən yayınmır. "Hər şey anıdən baş verdi. Ayağı sürüşüb yuxlan qadının əlindən çıxan uşaq çox da hündür olmayan körpüdən çaya-buz kimi suya düşdü. Hələ də körpüdən diqqətini çəkməyən Hünər bunu görüb dik ayağa qalxdı və körpüyə sarı qaçmağa başladı. Yoldaşları Hünərin hara qaçdığını öv-vəl anlamadılar. Anlayanda "Hünər, Hünər!"-deyə qışqıranda artıq gec idi. Hünər bir göz qırpmında özünü körpüyə çatdırdı. Qadının ermənəcə qışqırdığını eşidib bir an dayandı, amma suda çabalayan uşağı görəndə yenidən irəli cumub özünü çaya atdı və artıq boğulmaq üzrə olan 3-4 yaşlı uşağın qolundan tutub özünə sarı darddı, onu axan çayın əksinə, çətinliklə də olsa, sahile çıxardı... Bədəninin... buza döndüyünü hiss edən Hünər uşağı qucağına götürüb yerindən durdu. Bir-iki addım atmışdı ki, qoşa güllə səsi qadının qışqırq sesini belə batırdı. Hünər arxası üstə yerə sərilirdi, yerə düşən uşaq isə ayağa durub qadına tərəf qaçdı" (səh.91-92).

Oxucu heykayəni bu epizodunda çəşbaş qalır, yəni gah Hünərə haqq qazandırır, gah da Hünəri qınayır. Və öz-özünə pişıldayır: düşməne amansızlıq göstərməyin hara, düşməni balasını ölümdən xilas etməyin hara?! Sən bu məqamda ulu babalarımızın müdrik kəlamlarına arxa döndərib dodaq büzürsən. "İlanın ağna da lənət, qarasına da", "İlanın balası ilan olacaq". Və oxucunun içindən dərhal belə fikirlər

də baş qaldırır: "Bəlkə, bu kəlamlar bizə yadelli babalardan, lar elə ermənilərdən sırsayıb?! Bəlkə, bu kəlamları özge "babalar" qurub-quraşdırıblar?! Bizlər də ağna-bozuna baxmadan bu kəlamları özümləşdirmişik?! Oxucu bu "bəkələrdə" çırpınırkən erməni snayperçisinin şikəst etdiyi Hünərin "Uşaqlar günahsızdır, hansı millətdən olursa-olsun!" qətiyyətli-inamli səsi onun (oxucunun) qulağında davamlı-sürüklü əks-səda verir və beynini didib-dağıdan "bəkələrdə" biryolluq son qoyur.

Doğrudan da, tarix, xüsusilə Türkün hərbi və savaq tarixi şahadət verir ki, Türk əsgərləri vətənlərinə hücum çəkən yadellilərin özlərinə divan tutsalar da, onların azyaşlı uşaqlarına qəddarlıq nümayiş etməyiblər, əksinə, onlara xüsusi qayğı, mərhəmət və şəfqət göstərib, təhlükəsiz yaşamasına imkan yaradıblar. Heykayənin qəhrəmanı Hünər də bir azəri türkü-

dür, genində, qan yaddaşında ulu əcdadlarının kodlanmış humanizminin, yüksək əxlaq keyfiyyətlərinin varisi, daşıyıcısıdır. Belə bir sağlam kök üstündə boy atan Hünər günahsız erməni uşağına məhz bu cür xilaskarlıq missiyasında bulunmalıydı. Bulundu da! Bu, insanlıqda ucaldır. Bəsərilikdir. Üliyyyət və qüdsiyyətdir. Hər xalqın, hər millətin nümayəndəsinin bu ucalığa əli çatmaz. Necə ki, ermənilərin əli çatmır.

Qafar Cəfəri "Saatın 61-ci dəqiqəsi" heykayəsində erməni faşizminə qarşı mübarizənin zahiri tərəfini deyil, bu müharibənin daha çox əxlaq və mənəviyyətə, fikir və düşüncələrə oyaatdığı sarsıntı və təbəddülatları daha çox inkas etmişdir. Döyüş səhnələrinə rast gəlmədiyimiz bu heykayədə oxucu tankların, topların gurgultusunu, atılan raketlərin partlayış səslerini eşitmir, əlbəyaxa döyüşlərin şahidi olmur. Şahidi olur qırılan ömürlərin və protezli ayaqların göylərə dirəklənən əh-naləsinə. Şahidi olur qaçqın-köşkün düşgəllərində dünyaya göz açan körpələrin ağır sosial durum və gün-günəzəranlarına. Şahidi olur hələ də qazilərin ürəksacmalarına, qan təzyiqlərinin kəlləçarxa qalxmalarına. Şahidi olur çöldə-bayırda, dükən-marketlərdə qoltuq ağacına söykənərək ehtiyac dalınca sürünən müharibə veteranlarına, yarımcan qazilərə, arxasız-köməksiz şəhid ailələrinə...

Yazıçı bu heykayəni Birinci Qrabağ savaşından qaçı kimi qayıdan Hünərin iç dünyasının yazantıları, keçirdiyi mənəvi sarsıntıları-nın fonunda qələmə alıb. Fonun işıqlı tərəflərini yazıçı hansı həssaslıqla, hansı qəlb yanğısı ilə qələmə alırsa, fonun kölgəli, ağırli tərəfini də eyni həssaslıqla, eyni qəlb ağırsı və göynərtisilə qələmə alır. Belə məqamlarda yazıçı təhkiyəsində epikliklə nüfuzədicə həzin bir lirizm, qəm-kədar-nisgillə notları bir-birinə qaynayıb-qarışır və bu, heykayənin ideya-bəddü dəyərini, əxlaqı-mənəvi təsirini daha da artırır. Hünərin Leylanın vaxtsız ölümündən sarımsılması, bu itkinin ağırılığundan iç dünyasının alt-üst olması, evləndikləri birinci ayda Leyla ilə bulvarda çəkirdikləri şəkillərə dönə-dönə göz gəzdirməsi, əzizlənməsi, bağrına basması və nəhayət, "növbəti günün tamamında qohum-qonşuların Hünərin qic olmuş barmaq-

ları arasındakı əzilmiş şəkli çətinliklə götürə bilməsi" epizodlarında epizm lirizimlə yanayanaşdır, necə deyərlər, epizmlə lirizm qoşa addımlayır. Bu cür ədəbi gəzilmələrdə müəllifin epizmi də, lirizmi də üraya yatır, ruha-his-sə qol-qanad verir: "Bu şəkli sevinc dolu günlərin yadigarı, xoşbəxt həyatının bir anı idi. Şəkildə hər ikisi güldürdü, gözlərindən ətrafa sevinc səpələnirdi. Yadına düşdü ki, şəkli çək-məzdən on daqiqə əvvəl Leyla ilk dəfə çöldə, aydın səma altında gözlemədiyi halda onun üzündən öpmüşdü. Səbəb isə xitəsaca riyaziyyəti olan Hünərin əsil sevginin... riyazi düsturunu kəşf etməsi idi. Həmin düstür belə idi: 1+1=1. Ağması isə iki sevanın bir ruhda birləşməsi, bir insan olması, bir nəfəs alması və bir yaşaması demək idi" (səh.93).

Amansızlıq, qəddarlıq sərgilədi Hünərə öz taleyi, öz alın yazısı. Bədbəxt günləri xoşbəxt günlərindən daha uzun ömürlü oldu Hünərin. Vətəni yağı əlində əsir qaldı, özü də taleyin əlində. Çalışırdu vətən torpaqlarını yağılardan təmizləsin. Çalışırdu xoşbəxt bir ailə, isti bir aşıyan qursun. Təəssuf, min təəssuf ki, istəkləri, xəyalları daşa deydi. Qırılan vətən torpaqları kimi sevgisi də, ailəsi də qırıldı Hünərin: "Düşüncələrindən Hünərin dodaqları qaçdı, üzü təbəssümə qərq oldu. Hünər həyatında ilk dəfə səbəbini bilmədiyi göz yaşlarını əlinin arxası ilə sildi. Üstündən illər keçsə də, yalnız indi anladı ki, bədənini kimi ruhu da, nəfəsi də yarımçıq qalıb, bu cür yaşamaq isə onun üçün çətin, özü də çox çətin idi" (səh. 93).

Yazıçı Qafar Cəfərinin "Saatın 61-ci dəqiqəsi"ndə bədiiləşdirədi epizodlar eyni zaman həddindən Hünərin fikir-düşüncələrində baş qaldıraraq işıqlı-kölgəli xatırlamaları-xatirələridir. Bu xatırlamalar, bu yaddaşmalar bir saat müddətində kinolenti kimi Hünərin yaddaş güzgüsündə parlamaq və bütün dəhşət-vəhşətlərlə Hünərin ömrünü nöqtələmişdir. "Divardakı saat 61-ci dəqiqədə ilişib qalmışdı" cümləsi o deməkdir ki, Hünər növbəti saatın 1-ci dəqiqəsində çox sevdəyi dünyaya, elinə-obasına gözlərini əhədi yummuşdu.

Qafar Cəfəri "Saatın 61-ci dəqiqəsi"nin keşmişə-Qrabağ müharibələrinə, xüsusən 1991-1994-cü illərdəki müharibəyə qayıdış formasında, yəni retro üslubunda yazmışdır. Yazıçı bu kiçik heykayədə müharibələrin (eyni zamanda Qarabağ müharibələrinin-1918-1919; 1991-1994; 2020) antihumanist mahiyyətini, iğğalçılıq xislətini, millətlərə-xalqlara qarşı çevrilməş əqəddar, amansız bir akt kimi mənalandırır. Və bu müharibələri olandıran,müharibələrdə hərbi-siyasi təkən verən "fitneyi-iblisi-mənlülər" (M.Ə.Sabir), "qan püskürən, atəş sovuran kinli krallar", "məzhəb çıxaran, yol ayıran xadimi-ədyanlar", "min hiylə-quran tülkü siyasiləri" (H.Cavid) amansızcasına damğalayır.

Qafarın "BYMERANQ" hekayəsi həcmcə kiçik olsa da, mənə-məzmun baxımından tutumludur, ibrətlidir. Pula hərislik, pula sonsuz sevgi və bunun ağır fəsadlarını təsvir edir müəllif bu heykayədə. Varlı-karlı Həmiş oğlu Rəmişi pula məhəbbət, pula sevgi ruhunda böyüdür. Ata oğluna təlqin edir ki, həyatda hər şey: insanlıq da, ucaltmaq da, xatir-hörmət də pula bağlıdır, sevgi də, məhəbbət də pulun cazibəsindədir. Pulun varsa, demək, əsil insan-sən, əsil kişisən, eldə-obada sayılıb-seşilənərdənsən. Pulun olsa, sağlamlıq yaşayacaqsan, ömrün uzun, həyatın şən-firavan keçəcək... Rəmiş bu eşqlə yaşadı, bu eşqlə tibb institutunu bitirdi, şəhərin mərkəzi xəstəxanasına müdir təyin edildi. Və xəstəxananın bütün həkim personalını rüsvətə köklədi, rüsvətsiz bir xəstə belə müləicə olumadı. Və bir gecə təcili tibbi yardım məşını avtoqəzədə ağır xəsarət alan bir kişini xəstəxanaya gətirir. Xəstə möhkəm əzil-diyindən üz-gözü tanımaq hala düşmüşdü. İlk baxışda sahibsiz kimi görünürdü. İlk tibbi yardım göstərilir yəralıya. Keçinir. Morqa aparılır. Polis işçiləri həkim Rəmişin iştirakı ilə meyidin üstündəki mələfini qaldıranda Rəmiş dəhşət büriyür. "Ata!" deyərək meyidin üzünə sorilir. Məzmununa qısa ekskurs etdiyim "Bumeranq" da müəllif cəmiyyəti başına götürən bəzi sosial-ictimai məsələlərə: yanlış tərbiyə üsuluna və rüsvətə etirazlanır, hər iki-

sini cəmiyyəti haqq yoldan, doğruq-dürüst-lükdən qapdıran, sağlamlıq təməlləri laxladan dağdıçı qara qüvvələr kimi xarakterizə edir. Və oxucu əmin-yəmin olur ki, Rəmişin qəlbində işıqlı insani duyğuları öldürən, onu (Rəmiş) həyatın kölgəliklərinə sürüklədən aldığı tərbiyənin yanlışlığı, naqisliyidir. Yanlış tərbiyə Rəmişin ruhuna elə ütü çəkib, mənəviyyatına elə qara rəng hopdurub ki, o, qəbirevinədək nə ruhundakı ütü izlərindən, nə də mənəviyyatında qara rəngdən xilas olar. Bu tip adamlar (mütəxəssislər) bədbəxtliklərin qapısını həm öz üzələrinə açır, həm də digərlərin, əməlləri-istəkləri bumeranq kimi özlərinin əleyhinə çevirilir.

Qafar Cəfərinin "HIPPOKRAT ANDI" heykayəsinin bəzi epizodları "Bumeranq"ın ruhu ilə səsləşir, aralarında bu və ya digər oxşarlıqları və fərqlilikləri ayıq oxucu dərhal hiss edir. Belə ki, "Bumeranq"ın qəhrəmanı Rəmiş rüsvət ölüsüdür,

"Hippokrat andı"ndakı İlyas həkim də rüsvətə meyillidir. Rəmiş həkim rüsvətə meyilləndirən aldığı yanlış tərbiyədir, İlyas həkim isə rüsvətə dartan, rüsvətə əydirən aldığı maasın bazarla rəqabətdə duruş götürə bilməməsidir: "Vallah, rəhmətlik Hippokrat and işib vəsiyyət edəndə heç fikirləşməzdi ki, biz bu gündə yaşayırıq. Səhər girib axşam çıxırıq. Bunun müqabilində hökumətin bizə verdiyi pul heç səmiciyə də çatmaz. Maraqlanıb bir-iki ölkədə yaxşı, bütən iş tapmışam. Payızın qalan bu ayı da bitsin, ölkədən çıxıb gedəcəyəm" (səh.115). Rəmiş həkimin ölkə-dənköçmə niyyəti yoxdur, çünki yeri-yurdu rüsvətə acağırdır və burada kimsə onu rüsvətə bulamada suçlamır, rəhatsız etmir. İlyas həkim isə rüsvət mühtidən qaçır, rüsvət olmayan ölkələrə can atır. Rəmiş həkim Hippokrat andına xəyanətkardır. İlyas həkimə Hippokrat andına sədaqətlidir, bu andın böyük məsuliyyətini, cavabdehliyini dərk edir. Oxucu İlyas həkimlə yalnız bir nöqtədə barışmır-maas əzliğindən vətəninə tərək edib başqa bir ölkəyə üz tutmağı ilə. Oxucu xəyalən də olsa İlyas həkimlə belə bir sual ünvanlayır: Mən, sən, o, biz, siz, onlar-hamımız maas əzliğindən, rüsvət bolluğundan bu vətəni tərək edib qürbətərə köçürüksə, bas bu vətəni kimlərin ümidinə buraxırıq?! Oxucunun haqlı sualına qoy oxucular özləri cavab versinlər.

Yazıçı "MALIŞ" VƏ "ALTINCI BARMAQ" heykayələrində narkotika "qəhrəmanların" həyatını epikləşdirib və bu cinayətkar "qəhrəmanların" axtarılıb üzə çıxarılmasında hüquq-mühafizə orqanlarının fədakarlığını, ayıq-sayıqlığını ön plana çəkir, cinayətkarların iş başında yaxalanmasında, təcili əməliyyat-axtarış tədbirlərinin hazırlanıb uğurla həyata keçirilməsində rayon polis şöbə rəisi Əli Zamanlının məstəsna operativliyini və hələ-bələ cinayətkarlarla mübarizədə vətəndaş həmrəyliyi və birliyinin, vətəndaş təkisi və məzəmmətinin vacib və zəruri təsirli vasitələrdən olduğunu da yaddan çıxarmır. Bu baxımdan müəllifin "Altıncı barmaq"da sürətini cizdigi Xoşbəxt xanım ən işıqlı, ən nurlu vətəndaşlardan (analardan) biridir ki, heykayədə oxucu onun ana qəlbinin böyüklüyünə, alicə-nabliyyətinə, həqiqəti ayıq-aydın ortaya qoyduğunu heyrən kəsilir. Belə təsir-təhkiyələrdə "yazıçı humanizmi həm sosial ədalətsizliyi, həm də qəhrəmanlarını katarsis (təmizlənmə) süzgəcindən keçirir" (Allahverdi Eminov, fəlsəfə doktoru, pedaqoq).

Qafar Cəfəri hekayələrinin sujet xətti, böyük mənada, naqislik və xəbəsliliklərin, eybəcərlik və çirkinliklərin inkarı, gözəlliklərin, böyüklük və ucaltqların təsdiqi fonunda inkişaf edir və bu, birincilərin iflas-süqutu, ikincilərin təsdiq-qələbəsi ilə bitir. Bu, eyni zamanda, zorakılıq və mənəviyyətsizliğin haqqə-ədələtə təslimi, dizqatlamasıdır. Bu ayıq-aydın müəllif tendensiyası Qafar Cəfərinin bütün heykayə və povsetlərinə xasdır.

P.S. Mən Qafar Cəfərinin detektiv povsetlərindən ("Namus yarası", "Xəyanət" və "Xoşbəxt əsirlər") gələcək yazımda bəhs edəcəyəm.

İstedadın da qanla, genlə nə-sildən nəslə keçdiyi artıq qəbul olunub. Bizdə isə bunu sübut etməyə lüzum yoxdur, ona görə ki, yüzlərlə sübut var. Hamısı da göz qabağında. Yəni indi müxtəlif sənət sahələrində müvəffəqiyyətlə çalışan istedadlı sənət adamlarının əksəriyyəti bir vaxtlar bütün dünyaya səs salan korifey sənətkarların övladlarıdır. Bu üzdən istedadın atadan oğula keçdiyini söyləmək olar. Amma gəlin, görək məşhurların övladları bununla razılaşırlarmı? Valideynlərini necə xatırlayırlar? Axı indi az qala sitayiş etdiyimiz dühaları övladlarından yaxşı kim tanıyır?

Tanınmış televiziya rejissoru, neçə-neçə televiziya tamaşalarını ekrana çıxarıb yaddaşlara həkk eləyən Xalq artisti Ramiz Həsənoğlu ilə anası gör-

badda çıxıb, özü də kiçik yaşlarında...

- Anam məktəbdə oxuyanda dram dərəcəsinin üzvü olub. Sonra Aşqabadda teatr açılıb. 13 yaş olanda o dövrdə Aşqabadda "Qarabağlar" məscidində mərhum sənətkarımız Rza Əfqanlının rəhbərliyi altında fəaliyyət göstərən teatrın səhnəsinə çıxıb və "Aşiq Qərib" tamaşasında "Qərib" in bacısını oynayıb. Həmin tamaşadan sonra Rza Əfqanlı anama deyib ki, "Sən mütləq Bakıya gedib, teatr texnikumunda oxumalısan. Səndən gözəl aktrisa olacaq".

1934-cü ildə anam Bakı Tibb Texnikumuna daxil olmaq adı ilə Bakıya gəlib teatr texnikumuna daxil olur. Teatr texnikumunda milli teatrımızın korifeylərindən olan Fatma Qədirinin

çoxlu erməni ailəsi qayıtmışdı. Onda ailəmiz Gəncəyə köçdü. Həmin vaxtdan da anam Cəfər Cabbarlı adına Kirovabad Dövlət Dram Teatrının səhnəsinə çıxıb və 9 il həmin səhnədə "Gültəkin", "Dezdemon", "So-

yerdə yemədim. Bütün xörəkləri ləzzətli bişirirdi. Bunu da Aşqabadda yaşayanda nənəmədən öyrənmişəm. Bacım da gözəl xörək bişirir və bu yeməklər hərdən anamın bişirdiyi yeməkləri xatırladır.

Anam həmişə geyiminə diqqət yetirib. O dövrdə xarici mallar yox idi. Əhali də əsasən paltarları tikdirirdi. Biz çox kasıb olmuşuq. Yadıma gəlir, ilk dəfə anam qardaşımın mənə kostyum alanda 13 yaşım vardı. Həmin kostyumları anam Moskvadan alıb gətirmişdi.

- Ananızın hobbisi nə idi?

- Mütaliə.

- Ananızdan sizə hansı xasiyyətlər keçib?

- Onun həlimliyi. Amma buna baxmayaraq, anam bir adamdan inciyirdisə, birdəfəlik inciyirdi. Mənsə kimdən inciyirəm-

Ramiz Həsənoğlu: "Mən elə düşünürdüm ki, anam həmişə yanımda olacaq"

Anamın bişirdiyi dolmaları mən heç yerdə yemədim

kəmli aktrisa Ətəyə Əliyeva və atası Həsən Mirzəyev barədə söhbətimizi təqdim edirik.

- ... Anam əslən Güney Azərbaycanlı idi. Babam Ağaqlı Marağa şəhərində tacir ailəsində anadan olub. Hənəm Humay xanım isə Təbrizdən idi. Babam kiçik yaşlarında atasını itirdiyindən, dayısı himayəsinə götürüb ona savad verib. O da tacir orlub və babamı özü ilə tez-tez səfərlərə aparırmış. Babamın 17 yaş olanda dayısı ölüb, bundan sonra bir çox həmvətənləri kimi Aşqabada gedib, orda başqa bir qohumunun yanında şeyird durub, çəkməçilik sənətini öyrənib. Sonra Aşqabadda böyük bir çəkməçi dükanı açıb, ancaq 1932-ci ildə bu dükanı bağlamalı olub.

30 yaş olanda Aşqabadda Humay nənəmə evlənib. 6 uşaqları olub. Anam onların ilk övladı olub və 1920-ci ildə Aşqabadda doğulub. Sonradan babamgil İran vətəndaşları olduqlarına görə SSRİ pasportu ala bilməyiblər və 1938-ci ildə İrana sürgün olunublar. Ancaq anam artıq Bakıda atamla evli olduğu üçün pasport ala bilibmiş. Babamgil İrana getməmişdən əvvəl Bakıya gəlib anamla görüşüblər. Anam nənəmədən xahiş eləyib ki, heç olmasa, balaca bacısı Camal onunla qalsın, nənəm razı olmayıb. Ondan sonra anam 54 il ailəsini görə bilmədi. 1992-ci ildə sərhədlər açılanda İrana gedib bacı-qardaşları ilə görüşdü. O zaman artıq babamla nənəm həyatla vidalaşmışdılar. Qəribədir, babamgil anamla vidalaşmaq üçün Bakıya gələndə böyük bacım dünyaya təzəcə gəlibmiş və ilk övlad kimi ailəyə böyük sevinc gətiribmiş. Əvvəlcə sevinc sonra kədər, özü də insanın ömrü boyu özü ilə yanaşı gedən kədər...

- Eşitdiyimə görə, Ətəyə xanım səhnəyə ilk dəfə Aşqab-

kursunda oxuyub. Anam elə həmin ildə də Akademik Milli Dram Teatrının səhnəsinə çıxıb. İlk rolu da "Özgə uşağı" əsərindəki "Raya" olub. Bu rolu ona tamaşanın quruluşçu rejissoru rəhmətlik Rza Təhmasib həvalə edibmiş...

- Atanızla harda tanış olub?

- Teatrda... Mənim atam Hə-

sənəyə Mirzəyev də aktyor idi. Uzun illər İrəvan, Gəncə teatrlarının səhnələrində böyük obrazlar yaradıb, sonralar səsi zəiflədiyinə görə aktyorluğu atdı. Onlar 1936-cı ildə tanış olublar. Onda anamın 16 yaş varmış. Onları Gülxar xanım Həsənova tanış eləyib. Anamın yaşı nikahta düşmədiyinə görə təvəllüd ilini dəyişib, 1918-ci il eləyiblər. Onlar demək olar ki, köçəri həyat sürüblər. Evləndəndən az sonra İrəvana köçüblər. 1936-cı ildən 1948-ci ilə qədər bir neçə dəfə İrəvana gedib-qayıdıblar. Anam danışdı ki, bir dəfə yenə işdən getmək üçün ərizə yazıb Ədil İsgəndərova verib. Ədil müəllim çox hirsənib və deyib ki, "İndi ki gedirsən, get, amma geri qayıtma... Mən səni işə götürməyəcəyəm... Buna bax, böyük aktrisa zad deyilsən ki?..."

Mən özüm İrəvanda anadan olmuşam. 1948-ci ildə İrəvan Dövlət Dram Teatrı bağlandı və bir çox azərbaycanlı ailəsi kimi bizi də ordan köçürdülər. Çünki o dövrdə xaricdən Ermənistan

na", "Sevil", "Həcər" və başqa yaddaqalan obrazlar yaradıb. 1956-cı ildə isə yenidən Ədil İsgəndərovun təklifi ilə Az.Dramaya qayıdıb. Teatra gələn kimi Ədil müəllim Mehdi Hüseynin "Cavanşir" tamaşasında baş rollardan birini - "Gültəkin"i anama tapşırıb. Və o gündən 1987-ci ilə qədər anam bu teat-

sə, tez barışıram. Bəzən bizi zahirən də oxşadırlar. Anamın ən böyük keyfiyyəti öz sənətinə sadıqlığı idi. Bu mənə də keçib. Mən də öz sənətimə sadıqəm. Ymumiyyətlə, mən anamla dost olmuşam. Bəzən ailədə sənətlə bağlı mübahisələr düşəndə, anamla mənim fikirlərim üst-üstə düşürdü.

- Bəs nə üçün onu cəmi bir tamaşaya çəkmişiniz?

- Bilirsinizmi, mən elə düşünürdüm ki, anam həmişə yanımda olacaq. İndi böyük təəssüf hissi keçirirəm ki, mən onu təkcə "Topal Teymur" televiziya tamaşasına çəkmişəm. Əvvəllər də təkliflər eləyirdim. Həsə razı olmurdu, deyirdi bu rolu filankəsə ver... 1974-cü ildə "Ötən ilin son gecəsi" tamaşasını çəkmək istədim. Baş rola anamı çəkəcəkdim. O dövrlərdə atam bərk xəstələndi. Başımız ona qarışdı. Sonra həmin rola Zərnigar Ağakişiyevanı çəkdim. Bunu anam istədi. Hətta həmin rol üçün tikdiriyi paltarları da ona verdi.

- Elə olubmu ki, sizin tamaşaları bəyənməsin?

- "Kamança" tamaşasını nədənsə bəyənmədi. Amma "Günahsız Abdulla" tamaşasını çox bəyənməmişdi. Hətta mən ona "Abdullanın anası" nı təklif elədim. İstəmədi, dedi "qoy, Sofa oynasın".

- Son günlərini necə xatırlayırsınız?

- Mən həmişə anamı cavan vaxtlarında olduğu kimi xatırlayıram. Onun son günlərini, ağır xəstəliklə mübarizə apardığı zəif vaxtlarını yadıma salmaq istəmirəm. Bayaq dedim, anamın teatrdan getməsi ona pis təsir elədi. 1991-ci ildə kliniki ölüm keçirdi. Biz onu birtəhər ölümün əlindən aldım. İkinci dəfə 1995-ci ildə klinik ölüm keçirdi. Amma bu dəfə onu xilas edə bilmədik...

İLTİFAT

Dostumuz, biznesmen Əsgər Müəllimin 68-ci yubiley yaşına ithaf

"Əsgər"

Rauf üçün etibarlı,
Sal qayadı, daşdı Əsgər!
Uca dağdı, başı qarlı,
Özü qızıbaşdı, Əsgər!

Səhər tezdən duram gərək,

Biğlərimi buram gərək.
Qulluğunda duram gərək,
Çox yaxşı yoldaşdı, Əsgər!

Mələk ruhda edər Şahlıq,
Yol qalmayıb bir günahlıq.
Əqidəsi xeyirxahlıq,
Saydım, razılaşdı Əsgər!

Nə qədər ki, gurdu sasım,
Görüşünə var həvəsim.
"Minvoda gəl, olsun bəsim!"
Bax belə təlaşdı, Əsgər!

Zakir, yoxsa malın, pulun,
Tanrı qoruyacaq qulun!
Yerini belə oğulun,
Bilən olmamışdı, Əsgər!

Zakir Ağdamlı
Həkim, Şair, İctimai Xadim

Şimşək çaxacaq, yağış yağacaq

Azərbaycanda mayın 22-nə gözlənilən hava proqnozu açıqlanıb.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən verilən məlumatla görə, Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Cənub küləyi əsəcəkdir. Havanın temperaturu gecə 15-19°, gündüz 28-33° isti, Bakıda gecə 17-19°, gündüz 29-31° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 758 millimetr civə sütunundan 754 millimetr civə sütununa enəcəkdir, nisbi rütubət gecə 60-70, gündüz 40-45 faiz təşkil edəcəkdir.

Mayın 22-də Azərbaycanın rayonlarında hava şəraitinin əsasən yağmursuz keçəcəyi, lakin gündüz bəzi dağlıq ərazilərdə şimşək çaxacağı, arabir yağış yağacağı, səhər bəzi yerlərdə duman olacağı ehtimalı var. Şərq küləyi əsəcəkdir, ayrı-ayrı yerlərdə arabir güclənəcəkdir. Havanın temperaturunun gecə 15-20°, gündüz 31-36° isti, dağlarda gecə 10-15°, gündüz 21-26° isti olacağı ehtimal edilir.

Sinoptiklərin tibbi-meteoroloji proqnozuna görə, mayın 22-də Abşeron yarımadasında sabit hava şəraiti gözlənilir ki, bu da meteohəssas insanlar üçün əsasən əlverişlidir.

Balaca vaxtı da, yeniyetmə döv-
rümüzə də həkimdən qorxmuşuq,
Həkim gözümlə dünyanın ən qəd-
dar insanı kimi görünürdü. Məktəb
illərində həməz bir sənət sevdası-
nı düşünüb xəyal quranda çoxu
məhz həkim olmaq istədi. Maraqlı
idi ki, aktyor - aktrisa yox məhz hə-
kim! Niyəsini deyim.

O vaxt yeganə televiziyamız olan
Az TV-də tanınmış yazıçı İslam Səfər-
linin "Göz həkimi" əsəri tamaşaya qo-

gedir və onlar üçün ayrılmış xüsusi lo-
jada oturub tamaşalara baxırdı. Sonra
gördüklerini, əzbərlədiklərini, yadda-
şına köçürdüklerini ev də təkrarlayır-
dı. Onun yaradıcılığını araşdıran
araşdırmaçı jurnalistlərin dediyinə gö-
rə, ilk dəfə səhnəyə çıxanda 8-9 yaş
vardı Vəfa xanımın. Gələcək aktrisa
Şekspirin "Qış nağılı" tamaşasında
elə anasının övladı rolunda - həm də
oğlan kimi, Mamili obrazını oynayır.
Anası ilə bir tamaşada rol alması onu

**Xalq artisti Nurəddin Mehdiyanlı
xatırlayır: "Biz onunla "Torpağa
sancılan qılınc" tamaşasında bir ta-
maşada oynadıq. Vəfa xanım mə-
nim anamı - Burlaxatun rolunu oy-
nayırdı. İndiyə qədər Vəfanın sima-
sı, baxışları, danışığı, mizanları gö-
zümün qabağındadır. Vəfa xanım o
insanlardan idi ki, onu xatırlayanda
ilk növbədə gözəl davranışı gözü-
mün qabağına gəlir. O, əksəriyyətdən
fərqlənən, sənətini sevmən, yük-
sək mədəniyyət sahibi olan aktrisa
idi. Heyf ki, bu dünyadan vaxtsız
getdi..."**

**Nakam sevgi, eyni xəstəlik,
eyni "ölüm ayı"...**

Azərbaycanın xalq artisti Fuad Po-
ladovun vəfatından sonra
onun nakam eşqi barə-
də məlumatlar
paylaşıldı. Tə-
ləbə ikən
İlyas

yulmuşdu. Hamımız sanki o tamaşa-
ya kilidlənmişdik. Bütöv bir istedad
kadrosu! Elə orda sevdik həkimləri,
həkimliyi və Azərbaycanın Əməkdar
artisti, Azərbaycan SSR Dövlət mükafatı
laureatı, özünəməxsus şirin diksi-
yası ilə seçilən, tamaşaçıların yadda-
şında güler üzü, sevilen simalı aktrisa
Vəfa Fətullayevanı!

Yaşasaydı bu gün əzizləri,
sevənləri, tamaşaçıları,
oğlu-qızı, nəvələri
başına toplay-
şardı. Ya-
şasay-

ruhlandırır və bu gələcək
aktrisanın sənət alə-
mində ilk addımı
olur.

**V ə f a
F ə -**

**Səhnə şahzadəsinin anım günüdür:
Uğursuz tale, ailə, eşq, ömür...**

**tul-
layeva-
ni Teatr İn-
stitutuna gətirən
də bu həvəs idi. O,
anasının təkidilə Teatr
İnstitutunun (indiki Mədə-
niyyət və İncəsənət Universiteti)
rejissorluq fakültəsinə daxil olur.
Ammə sonra teatrşünaslığa keçir
və 1970-ci ildən Azərbaycan Dövlət
Dram Teatrında çalışmağa başlayır.
Anası - SSRİ Xalq artisti Hökumə
Qurbanova, atası teatrın tertibatçı
rəssamı Nüsrət Fətullayevlə birgə
çalışır.**

Uğursuz ailə həyatı...

**Azərbaycan Jurnalistlər Birliyi-
nin üzvü Nurlan Əliyeva yazır:
"Gənc yaşında ailə quran Vəfa xa-
nımın evlilik həyatı səhnədəki kimi
uğurlu alınmır. Zaur Nağıyev adlı
idmançıyla bir-birlərini sevrək qı-
sa zamanda ailə həyatı qururlar.
Zaur Nağıyev onun sənətə, səhnə-
yə olan sevgisini anlamaq, tamaşa-
çılarla paylaşmaq istəmir. Həyat
yoldaşını yalnız evinin xanımı,
uşaqlarının anası görmək arzusuy-
la işindən uzaqlaşdırmağa çalışır.
Ammə Vəfa Fətullayeva üçün hər
şeydən öncə sənətdi, səhnəsiz ya-
şaya bilməzdi. Ona görə də, ayrıl-
mağa qərar verir, övladını itirir... və
atası evinə döndür".**

Uğursuz ailə həyatının ardınca
uğurlu yaradıcılıq gəlir. Sevilen aktri-
sa teatr səhnəsində ilk rolu "Məhv ol-
muş gündəliklər"də Fəridə obrazı idi.
"Mahnı dağlarda qaldı" Gülgöz,
"Məhəbbət əfsanəsi" Şirin, "Sən yan-
masan" Tənzilə, N.Xəzri), "Müsyö
Jordan və dərviş Məstəli şah" Şərəf-
nisə, "Heç nədən hay-küy" Beatrice,
"Kəndçi qızı" Bənövşə, "Sizi deyib
gəlmişəm" Zeynəb kimi maraqlı, fərqli
obrazları ilə sənətin pillələrində yük-
səlməyə başlayır. Və... Zirvənin pik
nöqtəsi "Göz həkimi" (İradə), "Alov",
(Rəfiqə Rəhimli) "Atayevlər aile-
si"(Lətafət) tamaşasında baş rolları
ilə əbədi olaraq yaddaşlara köçüb.

Əfəndi-

yevin Aka-

demik Milli Dram

Teatrında hazırlanan

"Məhv olmuş gündəliklər"

pyesinin tamaşasında Sava-

lan rolunu oynayıb. Onunla ilk dəfə

"Məhv olmuş gündəliklər" tamaşasında

tərəf müqabili kimi eyni səhnəni

paylaşıblar.

Eyni səhnəni paylaşan Vəfa və

Fuad sonradan isə təcridən həyatlarını,

sevgilərini, hisslərini də bir-biri ilə

paylaşıblar. Amma bu sevginin sonu

olmayıb. Ailə qurmayıblar, ya da qura

bilməyiblər. Məlumatla görə, onların

qovuşmasına V.Fətullayevanın anası

Hökumə Qurbanova icazə verməyib.

**Vəfa Fətullayevanın əmisi oğlu,
rejissor Hafiz Fətullayev bu məsələ
haqqında danışarkən bunları deyib:
"Başa düşürdülər ki, nə qədər Hö-
kumə Qurbanova var, onlar ailə qu-
ra bilməyəcəklər. Vəssalam Hö-
kumə Qurbanova o aktyoru çox is-
təyirdi. O aktyor özü də Hökumə
xanımın yaradıcılığına yüksək qi-
ymət verib. Amma bir insan kimi mü-
nasibətləri, ola bilsin, başqa cür
olub".**

Bəzi versiyalara görə, anasının on-
ların münasibətinə qarşı çıxmasına

səbəb H.Qurbanovanın qızının səh-
nə-aile dilemması qarşısında qalma-
sını istəməməsi olub. Çünki Vəfanın

Zaur ilə evliliyi uğursuz olmuşdu. Zaur

Vəfanın səhnəyə çıxmasına qarşı

olub. H.Qurbanova qızının növbəti

belə bir hadisə yaşamasını istəmədi-
yi üçün Fuadla onu ayırıb.

1987-ci ildə Vəfa Fətullayeva ağır

xəstəliyə düşərək olub. Həmin il mayın

21-də - Fuad Poladovun doğum gü-
nündən 3 gün əvvəl - əməkdar artist

qan xərçəngindən əbədi olaraq gözle-
rini yumub. Bundan iki ay sonra Nüsrət

Fətullayev, bir il sonra isə Hökumə

Qurbanova dünyasını dəyişib.

Fuad Poladov isə onunla bağlı heç

vaxt danışmayıb.

Bəzi məlumatlara görə, o, xəstəxa-
nada yərkən Poladov yanından heç

ayrılmayıb və Vəfa sevdininin qolla-
rında can verib.

**Fuad Poladov Vəfa Fətullayeva-
nın ölümündən düz 31 il sonra,
onunla eyni ayda - mayda, eyni
xəstəlikdən - xərçəngdən vəfat
edib. Ölüm günlərinin arasında isə
səadət 16 gün fərq var...**

Əntiqə Rəşid

"Eurovision"larda bayrağımıza qarşı hörmətsizliklər - SİYAHİ

Hər dəfə "Eurovision" mahnı müsabiqəsində müt-
ləq bayrağımıza bağlı bir qalmaqala şahid oluruq.
Növbəti dəfə "Eurovision-2021" mahnı müsabiqəsi-
nin birinci yarımfinalı da qalmaqalsız ötürməyib.

Həmin məqamlardan biri də Azərbaycan təmsilçisi
Samirə Əfəndini səhnədə müşayiət edən rəqqaslardan bi-
rinin hərəkəti olub. Belə ki, rəqqas əl çalan zaman
Azərbaycan bayrağını ayaqlarının arasına qoyub. Bu gö-
rüntülər sosial şəbəkədə yayılaraq tənqid edilib.

Əlbəttə, bu Azərbaycan tamaşaçılarını hədsiz dərəcə-
də əsəbləşdirib. Çünki, Azərbaycan yenidən Vətən Müha-
ribəsindən çıxıb və o bayrağa 3 min nəfər özlü şəhidimiz
bükülüb. Üstəgəl, hər bir ölkəyə də, ölkənin vətəndaşına

öz bayrağı əzizdir, müqəddəsdir. Bu səbəbdən sosial şə-
bəkələrdə "Eurovision-2021" mahnı müsabiqəsinin təmsil-
çiləri haqlı olaraq tənqid və təhqir olunub.

Məsələyə daha fərqli bir baxış

**Müğənni Murad Arif məsələ ilə bağlı paylaşım
edib. O, "Eurovision" ətrafında yerli çalışanlardan
ibarət heyətin yaradılmasını istəyib:**

"13 il ərzində, hər il "Avroviziya" nömrələrini xaric-
dən almışıq. O layihələr xaricdə düşünüldü, yazılıb, tər-
tib olunub. Mahnı, beki, rəqqas, mətbuat danışımanı,
müğənni meneceri, səhnədə müğənniyə su verəni, taksi
çağıranı, köynək ütüləyəni... Hamısı əcnəbidir. Ölkə ba-
zamında "Eurovision" mütəxəssisləri qrupu hazırlamaq
kimsənin ağına gəlmədi. Ya da ki, sərf etmə? Bir-iki əc-
nəbilər kömək etdi, başa saldı, bəs öz bazamız, komanda-
mız olmasın?"

Ölkəyə yatırım olardı, studiyalar, rəqs qrupları, bekvə-
kal qrupları yaranardı, müəlliflər formatı anlayar, ona uy-
ğun təkliflər verərdi, gənclər maariflənərdi. Yox, xaric-
dən olsun. Xaricdən... Hər şey xaricdən... Bu da əcnəbi
rəqqas və bizim bayraq".

Xatırlatma

**Yadımdadırsa, İsrailin paytaxtı Tel-Əviv şəhərin-
də keçirilən "Eurovision-2019" mahnı müsabiqəsində
ölkəmizə qarşı xoşagəlməz hal baş vermişdi.**

Azərbaycan təmsilçisi Çingiz Mustafayevin uğurla çı-
xış etdiyi II yarımfinaldan sonra finala vəsiqə qazanan öl-
kənin təmsilçiləri üçün təşkil olunan mətbuat konfransın-
da bayrağımıza qarşı hörmətsizlik edilib. Azərbaycan nü-
mayəndəliyinin qarşısına qoyulan mikrafonların üzərində
Azərbaycan bayrağı tərsinə əks olunub. Görüntülər sosial
şəbəkələrdə etirazla qarşılanıb.

"Eurovision-2019" beynəlxalq mahnı müsabiqəsinin
final mərhələsində diqqətdən yayınmayan məqam növbəti
dəfə Azərbaycan bayrağına edilən hörmətsizlik olub.

Belə ki, Rusiyanın Azərbaycana 12 xal verməsi zama-
nı iştirakçılarımızdan birinin əlində bayrağımızın rənglə-
ri səhv sıralamada nümayiş olunub. Bayraqda göy, qırmızı,
yaşıl əvəzinə yaşıl, qırmızı, göy rəngləri olub.

**Şəhv kimi də qəbul etmək olardı! Amma bir Azər-
baycanlının özü və ya yanındakı şəxs bayrağa qarşı
belə bir beynəlxalq tədbirdə hörmətsizlik edilirsə, tə-
bii ki bunu bağışlamaq bir az çətin olur.**

Əntiqə Rəşid

Abşeron rayon, Xırdalan qəs., Sumqayıt şosesi 7-ci km,
Abşeron Gənclər Şəhərciyi, Blok 16, mənzil 17-yə məxsus
Akkord şirkətlər qrupuna aid 06.10.2006-cı il tarixli 000056
saylı alqı-satqı müqaviləsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Məmmədov Yalçın Qəhrəman oğluna məxsus İsmayilli
rayonu Tircan kəndində yerləşən torpağa dair reyestrdən
çıxarış itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Təsisçi və baş məsləhətçi:
Aqil ABBAS

Baş redaktor:
İradə TUNCAY

Qəzet "Ədalət" qəzetinin bilgisayar mərkəzində
yığılıb səhifələnmiş və "Son dakika" MMC
Nəşriyyatında ofset üsulu ilə çap edilmişdir.

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

KAPİTAL Bankın 1 saylı Nəsimi rayon filialı.

kod: 200112 h/h
Müxbir hesab: 0137010001994
S.W.I.F.T. Bik: AIBAZ 2xhesab N:
38070019411100451111 VOEN: 1300456161
İndeks:0107 Qeydiyyat nömrəsi 100

Ünvan: Bakı AZ1073 Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə,
"AZƏRBAYCAN" nəşriyyatı, 6-cı mərtəbə.
Telefon: 538-05-50, 538-51-31, 534-55-98 Faks: 539-80-26
adaletqezeti@rambler.ru
adaletqezeti@mail.ru, adaletqezeti@box.az

Tiraj: 2000

Sifariş: 97

Çapa imzalanmışdır:
21.05.2021

ƏDALƏT

22 may 2021-ci il